

ניתן לקבל את החוברות לביתכם בדמי משלוח, לפרטים:

Otzar.p@htora.co.il | 04-862-8888 | U.S.A. 718-4072479 | U.K. 44-208-211027

אוצר פניני החסידות

אוצר כלום
לפרשת השבוע

שמות

מתורתו של אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א

שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַצַּדִּיק ר"נ זי"ע, שֶׁהַבַּעַל שֶׁם טוֹב ז"ל אָמַר
לְתַלְמִידָיו: אַחֲרֵי כָּל הַשָּׁגוֹת שֶׁהִשְׁגִּיתִי לְמַעַלָּה בְּשָׂרִשִׁי הַתּוֹרָה
וְהַמִּצְוֹת וְאַחַר כָּל הַתַּעֲנוּג מֵהַשָּׁגוֹת, אֲנִי מְנִיחַ אֶת כָּל הַשָּׁגוֹת
מִמֶּנּוּ וְאֲנִי בְּאֲמוּנָה פְּשׁוּטָה, אֵיךְ בֵּין אֶ נָעַר אֲנִי גְּלִיב [אֲנִי שׁוֹטֵה וְנֹאֵ
מִן], וְמוֹרֵי וְרַבֵּי הַצַּדִּיק ר"מ זי"ע אָמַר שֶׁעוֹד, פֶּרַשׁ הַבַּעַל שֶׁם טוֹב
דְּבָרָיו יוֹתֵר וְאָמַר, וְאֵם דְּקָתִיב 'פְּתֵי יִאֲמִינוּ לְכָל דְּבָר' (משלי יד טו) הֲלֹא
קָתִיב (תהלים קטז ו) 'שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'

(יסוד העבודה מכתב נד)

אוצר פניני החסידות:

א פני דוד | רמז לתקון פסם הברית כפרשיות אלו

א פתוחי חותם | המשלים את נפשו רוחו ונשמתו שורה עליו השכינה

ב אמרי חיים | המשמית וצרכי הפניסה הם רק אמצעי לקיים התורה והמצוות

ג דברי יואל | במקום מושבו של יעקב אבינו במצרים נמשכה רצועה מארץ ישראל

ג באר מים חיים | על ידי הדבקות בחכמים שהשליכו את הכלי עולם הזה וזכה ללמד לשמה מתוך מעלות שהתורה נקנית בהם

ה ייטב לב | פרעה התחכם להעביר את רוח בני ישראל בידועו שעל ידי התחזקותם בשמחה נושעים

ה הלוטני תלבוט | אשר הבלות הוא קשיות ובלבול הדעת הסורדים את האדם מהשמחה בעבודה

ו בארות המים | שפרה ופיעה שתי סוגי צדיקי הדורות

ו מחשוף הלכן | תוספת שם 'שפרה ופועה' כדי לתתם אות ה' בשמם

ז אור החיים | פרעה רק ראה את ספוק המים והמזון והבין מפר שהם מחיות את הבנים

ז חקל יצחק | על ידי שהבנות ילמדו אמנות לא יתעסקו בחכמות חזוניות

ח אור המאיר | לא תפשו להשיג מדרגות גבוהות רק לעובדו יתברך בלב שלם ובתקון כל מדותיו, ומיילא יזכה לכל המדרגות

ח קדשת לוי | כאשר מתרסקים מנשמיית אפשר להשיג עבודת הבורא ודבקות

ט שפתי צדיק | אחי שמתנעם האדם לעשות ככל יכלתו ומשתוקק לקדם יותר מסייעים אותו למעלה מהטבע

ט מהר"ש מבעלזא | איך יתכן שמבית פרעה האכזר יצאה בת רחמינית

ט תפארת שלמה | הצדיק אוהב את כל ישראל כאלו הם בניו ממש

ט אצרות אליהו | משה רבנו היה לגלגל הכל והמצרי לגלגל כון

י שפע חיים | צדקתם של ישראל הקרה במרום על ידי אטימות לבו של פרעה

יא פנים ימות | השעבוד הגופני עורר את ישראל לשנוע על שעבוד הנשמה

יא אור לשמים | בעת שהצדיק אינו פנוי להושיע לבני אדם הקב"ה לבדו מושיעם

יא שפת אמת | כל אדם ישראל הוא טוב בפנימיותו

יב חשבה לטובה | השכינה שורה בכל יהודי גם כשאין בו מעשים טובים, אלא שאינו מרגיש זאת מפני ששקוע בגשמיות

יב חתם סופר | פרות ארץ ישראל קדשים כמאכלי שבת

יג ישמח ישראל | תזקק האדם עצמו להתפלל בכל יכלתו ואפילו לא תעשה בידו רק אגחה אחת מעמק לבו השית' ישמעה

יג נעם אלימלך | על האדם לבדק בכל עת שהתלהבותו מגיעה מהקדשה ולהוסיף עמה עונה

יד מאור ושמח | כאשר האדם מקבל גדלה ידע שלא מעלתו הביאתו לזאת אלא רצון השם הוא שיקבל הגדלה

טו פתוחי חותם | ישראל שאלו איך יגאלו לפני שעברו ארבע מאות שנה

טו מאמרי אדמו"ר הקדוש הקצרים | מצד שם הו"ה" לא יתכן שום גלות

טז דברי יחזקאל | באור דקדוק הלשון ושמתם על בנינים ועל בנתים'

טז פתוחי חותם | גם כשחטאו ישראל במצרים נשארו קדשים ומאמינים במוהותם

טז תפארת שלמה | כשהצדיק מתקרב לרשע צריך להסתיר

יז אש קדש | על אף שאין האדם רואה קץ לצרותיו עליו להתחזק ולהשען בבטחון גמור

יח אהבת שלום | שובב"ם הזמן המסגל להעלות הניצוצות הקדושים

אוצרות גאוני הדורות:

ט גנוי יוסף | יצא ישראל ממצרים בזכות שמירת שבת ומילה ולמוד התורה / אמירת ספר תהלים מסגלת להמתקת הדינים

כ שיח השדה | עצת הצייר הרע להביא צרות ומצוקות על ישראל לבטלם מעבודת הבורא

כא אלשיך | פסק הקב"ה שכן למילדות משעה שגמרו במחשבתו לטוב לבקשת פרעה

כא מרגינותי דר"ב | בכיתו של משה נקשר הוסיחה שהשילף ליאור קודם שגזר פרעה אף על ילדי מצרים

כא שמירת הלשון | בעון לשון הרע מתעורר השקט לקטרג על ישראל

כב רבנו בחני | לא נגאלו ישראל אלא בזכות התפלה

כב משגב לרף | נאנחו ישראל על שזכו לצאת ממצרים קודם הקץ רק מטעם קשי השעבוד

כב חתם סופר | רמז הפתוח לארבע גליות של ישראל

כג פה קדוש | הושיע הקב"ה את ישראל משרעה שיודעים ומפירים את רבונם

כג תמדת ישראל | הטעמים שישאל נגאלו קודם זמן הגאולה

כג חפץ חיים | עבודת ה' בעת צרה ומצוקה

כד כתב סופר | ראה הקב"ה את סבלם וצרתם של ישראל והשוטרים, וצער הזקנים שארו בצער נפש אחיהם

כד בית הלוי | הפיר הקב"ה לבדו מקאבם האמתי של ישראל שנגפלו ממדרגת אבתם וממעלתם הרמה

כד כפלים לתושיה | צעקו ישראל לה' על שעבוד נפשם, ונענו תחלה על שעבוד גופם

כה פתוחי חותם | רמז הקב"ה למשה בשלשת האמות שחטאו ישראל רק בגלגל הבלות

כה יערות דבש | נהפך מטהו של משה לנחש לרמזו שעל ידי קשי השעבוד ישובו ישראל בתשובה

כו אמרי שפר | התרגם פרעה על משה ואהרן שבאו לבשל את ישראל מעבודת ה'

כז כלי יקר | הכביד פרעה את העבודה על ישראל לפי ששרב קצו

כז מעשי הצדיקים | הזמן המסגל להעלות הניצוצות הקדושים

כח יומא דהילולא

לכ כל מצותיך אמונה | השבת נועם הנשמות

לד דבר הלכה

לה ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפירשה

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת

יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל

רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלקסנדר זיע"א
מצלת פרשיות התורה שבחדשי טבת ושבת

חֲדָשִׁי טבת ושְׁבַט יָמִים נְמוּכִים הֵם, וְכֵן קְרִיאַת הַפְּרָשִׁיּוֹת מֵהַזְּמַנִּים הָאֵלּוּ הַנִּזְכָּרִים מְרַמְזִים אִיךָ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַיְרִידָה וְאַחַר כֵּן 'וְעֵלָה מִן הָאֲרֶז', כְּמִבְּאֵר בְּמִדְרַש רַבָּה (שמו"ד א ג), וְעַל כֵּן מְסַגֵּל זְמַן זֶה לְזֶה הַחֶטָּא, שְׂאָף לְזֶה הַחֶטָּא שֶׁנַּעֲשֶׂה הַחוּטָא יְרוּד בְּיְרִידָה הַתְּחַתּוֹנָה רַח"ל מוֹעִיל תְּשׁוּבָה בְּזְמַן הַזֶּה, שֶׁהוּא מוֹרָה לָנוּ שְׂאָף בַּעַת הַיְרִידָה הַגְּדוּלָה יֵשׁ תְּקוּן, כִּי בְּמִצְרַיִם אָף שֶׁהָיוּ מְשַׁקְעִים בְּמ"ט שְׁעָרֵי טְמָאָה בְּנוֹדָע, עִם כָּל זֶה קָשִׁי הַשְּׁעָבוּד הַשְּׁלִים הַמְּגֻזָּן, וְהַיְרִידָה הִיא לְצַרְף עֲלֶיהָ. וְכֵן מֵה שֶׁהָיוּ מְשַׁקְעִים בְּמ"ט שְׁעָרֵי טְמָאָה הִיא סִבָּה לְמַהֵר לְגַאֲלָם וּלְהַעֲלוֹת הַנִּיצוּצִין שֶׁנִּפְלוּ לְשִׁבְיָה כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ בַּסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים, וְזֶה מוֹרָה לָנוּ שְׂאִין לְהַתְנַאֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיב ד) 'נָרַח בַּחֲשָׁף אֹר לְיִשְׂרָאֵל', שֶׁעַל יְדֵי הַחֲשָׁף נַעֲשֶׂה אֹר:

אֲשֶׁר אֵלֶיהָ מִתְיַחַס שֵׁם בֶּן כְּבִיכּוֹל יְרַדָּה עִמָּהֶם. וְעוֹד רָמַז דִּישׁ לָהֶם דִּין בֶּן, וְכִינּוּן שְׂפָן, קָשִׁי הַשְּׁעָבוּד מְשֻׁלִּים, וְכִינּוּן שֵׁהֶם בֶּן יְקָבְלוּ הַתּוֹרָה וְלִיכָא טַעֲנַת בֶּן הַמְּצַר לְגַבִּי בֶּן כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּאִסְפֵּי תַּקְנִים, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה קָדַשׁ הֵם וְהַקְּדָשׁ מִפְּקִיעַ מִיַּדִּי שֶׁעָבוּר. וְגַם יְקָבְלוּ שִׁבְתַּת הַרְמוֹז בְּסוֹפֵי תְּבוֹת 'אֵת יַעֲקֹב אִישׁ' וְיִנּוּחוּ בְּשִׁבְתַּת כְּעַבְדוֹתָם, וְגַם בְּשִׁבְתַּת הַגְּדוּל 'תְּגַלָּה שְׁבַחָם כִּי תִפְסוּ עַבְדוּדָה זָרָה שֶׁל מִצְרַיִם וְכוּ', וְהַכֵּל רְמוֹז תַּחֲלַת הַכֵּל, כִּי טָרַם מִפֶּה, צִיץ רְפוּאָה פֶּרַח:

פְּתוּחֵי חוֹתָם

רבי יעקב אבישצירא זיע"א

הַמְשֻׁלִּים אֵת נִפְשׁוֹ רִחוּ וְנִשְׁמַתוֹ שׁוֹרָה עֲלָיו הַשְּׁכִינָה

וְיִאֲלָהּ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבִיתוֹ בְּאוּי. אֶפְשָׁר לְרַמּוֹז, דַּעֲקָר בִּיאַת הָאֲדָם לְזֶה הָעוֹלָם הוּא כְּדִי לְהַשְׁלִים נִפְשׁוֹ רִחוּ וְנִשְׁמַתוֹ, וְהַשְּׁלֵמָתָם הִיא עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַתְּדַבְּקוּתוֹ בְּמִצְוֹת וּבַתְּפִלָּה כְּרְאוּי,

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבִיתוֹ בְּאוּי (א א)

פְּנֵי דוֹד

רבי חיים יוסף דוד אזולאי זיע"א

רָמַז לְתַקוּן פֶּגַם הַבְּרִית בְּפְרָשִׁיּוֹת אֵלוּ

וְיִאֲלָהּ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָה. אֶפְשָׁר לְרַמּוֹז כִּי סוֹפֵי תְּבוֹת 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָה' – מִיָּלָה, שֶׁם רְמוֹז שְׁזִמְן קְרִיאַת פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוּ תְּקוּן לְפָגַם הַבְּרִית, כְּאֲשֶׁר נִיצוּצֵי הַקְּדָשָׁה נִתְּפָזְרוּ הִלְכוּ שְׁבִי לְפָנָי צַר הַסְּטָרָא אַתְרָא, וְהוּא רְמוֹז 'שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים' רְאִישֵׁי תְּבוֹת שְׁכִינָה. וְסוֹפֵי תְּבוֹת וְיִאֲלָהּ שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים, 'תְּהִלִּים', כִּי קְרִיאַת סֵפֶר תְּהִלִּים הוּא תְּקוּן לְפָגַם הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בַּעֲנִיּוּתֵנוּ בְּמָה שְׂאִיתָא בְּרִישׁ שַׁחַר טוֹב שֶׁהַתְּפִלָּה דוֹד הַמְּלַךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם דְּהַעוֹסֵק בְּתְהִלִּים יִהְיֶה כְּעוֹסֵק בְּנוֹגְעִים וְאַהֲלוֹת שֶׁסְּגַלְתָּם לְכַפֵּר פֶּגַם הַבְּרִית.

בְּתַחֲלַת הַשִּׁיעְבוּד נְרַמַּז וְכוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַגְאֵל

עוֹד יֵשׁ לְרַמּוֹז כִּי רְאִישֵׁי תְּבוֹת 'מִצְרַיִמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ' גִּימַטְרִיא בִּין, לְרַמּוֹז כִּי הַשְּׁכִינָה

אֶת ד' הַלֵּילָה, אֲדַבְרָכָה עוֹד יִתְקַרְבוּ בְיוֹתֵר אֶל הַר הָאֱלֹקִים, לְקַיֵּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה הַנִּתְּנָה בְּסִינַי, וְשֵׁם נִגְלָה אֵלָיו ד' 'בְּלַבַּת אֵשׁ', אֲשֶׁר נוֹטְרִיקוֹן אָמְוֵנָה שִׁבְתָּ, לְהֶאֱמִין בְּד' וּבַתּוֹרָה הַנִּתְּנָה בְּשִׁבְתָּ עַל הַר סִינַי, וְהַפְּרָנְסָה יְסִיעֵ לְזֶה שְׁלֵא יִהְיוּ עֲנִיּוֹת הַמַּעֲבִיר אֶת הָאָדָם עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוֹנוֹ (עִירֻבֵין מֵא):

מִשָּׁה נִהַג 'אֶת הַצֵּאֵן אַחַר הַמַּדְבָּר' (להלן ג א), לְהִתְרַחֵק מִן הַגְּזֵל (רש"י שם), שְׁלֵא יִחְטֵא לְשֵׁם פְּרָנְסָה. וּכְאֲשֶׁר מִשָּׁה רִבְּנוּ עֶסֶק בְּמִלּוֹן קוֹדֵם מִיֵּלֶת בְּנוֹ, 'וַיִּפְגְּשֵׁהוּ ד' וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ' (להלן ד כה), מִלּוֹן הוּא עֲנִין גּוֹפְּנֵי וּמִיֵּלָה עֲנִין רוֹחָנִי, מִיֵּלָה נוֹטְרִיקוֹן מִי 'יֵעֲלֶה לִּינִי ה' שְׁמִימָה אֲשֶׁר הַסּוֹפֵי תְבוֹת הֵם אוֹתִיּוֹת הַיְוֵיה, אִתָּה מְקַדִּים הַמִּלּוֹן לְמִיֵּלָה, הָאֵיךְ תּוֹכַל לְרַעוֹת צֵאֵן קְדוּשִׁים, הֲלֵא בְּרֵאשׁ וְרֵאשׁוּנָה הִיא הַרוֹחָנִיּוּת, וְהַגְּשָׁמִיּוֹת הַפְּרָנְסָה תְּשַׁמֵּשׁ בְּתוֹר אֲמָצְעֵי לְשִׁמְיִיּוֹת.

וַאֲלֵ"ה נוֹטְרִיקוֹן הָיָן לְד' אֱלֹקֵיךְ ה' שְׁמִים וְשְׁמֵי ה' שְׁמִים הָאֲרָץ וְכָל אֲשֶׁר (דברים י יד), שְׁלוֹב שְׁמִיּוֹת לְאֲרֻצֵּיךָ, שְׁמוֹת גִּימְטְרִיָּא חו"ל שְׁבִ"ת, שְׁשֵׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה שְׁבִיבָה עוֹסְקִים בְּעִנְיֵי פְּרָנְסָה הֵם רַק הַכְּנָה לְשִׁבְתָּ, בְּלֵי שִׁבְתָּ אֵין לָהֶם זְכוֹת קִיּוּם, בְּכּוֹנֵה זֶה בָּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַצְרִימָה אֶל יוֹסֵף לְשִׁבְר אֶכְל' (בְּרֵאשִׁית מֵב ה). 'אִישׁ וּבִיתוֹ בָּאוּ, וְאִיתָא בְּתוֹרַת מֹשֶׁה (אַלְשִׁיךְ) שֶׁהִבִּיאוּ אִתָּם בֵּיתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, קְדוּשָׁה וְטְהָרָה וְעִבְדוֹת הַשָּׁם, עֲנִין שָׁם. בֵּיתוֹ נוֹטְרִיקוֹן וַיִּאֲמִינוּ ב'דְּבָרָיו יוֹשִׁירוּ תְּהִלָּתוֹ (תהלים קו יב), בָּאוּ לְשִׁבְר אֶכְל לְמַעַן תִּתְחַזַּק הָאֲמוּנָה בְּד' וְלִשְׁיֵר תְּהִלָּתוֹ, בִּי"ת נוֹטְרִיקוֹן תּוֹרַת ד' ב'פִּיד, לְמַעַן יוֹכְלוּ לְלַמַּד תּוֹרַת ד' וְלִשְׁיֵר וְלִזְמֹר לְד' מִתּוֹךְ הַרְחֵבַת הַדַּעַת:

וּכְשִׁינְיָה לְתַקּוֹן נַפְשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, בְּזֶה יִנְכָּה לְהִתְדַבֵּק בְּשִׁכְיָנָה. וְיָדוּעַ, דְּכָל הַגְּדוֹל מִחֻבְרוֹ וּחְבָרוֹ מְשַׁפֵּיעַ בוֹ, הַגְּדוֹל שֶׁהוּא הַמְשַׁפֵּיעַ נִקְרָא אִישׁ, וְהַמְקַבֵּל נִקְרָא אִשָּׁה. וְהִנֵּה הַנְּפֶשׁ לְגַבֵּי הַרוּחַ, תִּקְרָא הַנְּפֶשׁ אִשָּׁה, וְהַרוּחַ יִקְרָא אִישׁ, וְהַנְּפֶשׁ וְהַרוּחַ בְּשִׁנְיָהֶם לְגַבֵּי הַנְּשָׁמָה יִקְרָאוּ אִשָּׁה, וְהַנְּשָׁמָה תִּקְרָא אִישׁ:

אַרְבַּע מִדּוֹת 'יְחִיד עֲנִיָּה קְדוּשָׁה וּבְרָכָה' מְסַגְּלוֹת לְכָךְ וְזֶהוּ שְׁאֲמַר יְאֹלָה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מַצְרִימָה, 'מַצְרִימָה' גִּימְטְרִיָּא 'שִׁכְיָנָה', כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנָם לְבְרָכָה (עֲשֵׂרָה מֵאֲמֵרוֹת חִיקוּד ח"ג פ"ה). וּבָא לִזְמַר בָּאֵן, מִי הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָרְאוּיִים לְהִתְדַבֵּק בְּשִׁכְיָנָה, הֵם 'אֶת יַעֲקֹב', דְּהֵינּוּ, שְׁיֵשׁ בָּהֶם הַמִּדּוֹת הַרְמוּזִים בְּרֵאשִׁי תְבוֹת שֶׁל 'יעֲקֹב', שֶׁהוּא רֵאשִׁי תְבוֹת יְחִיד עֲנִיָּה קְדוּשָׁה בְּרָכָה. 'יְחִיד', שְׁיִהְיוּ מִיְּחִידִים אֶת ה' בְּרֵאיוֹי בְּכָל עֲמָק לְבָם. 'עֲנִיָּה', כָּל שֶׁהֵם עוֹשִׂים יְהִיוּ עֲנִיּוֹים וְלֹא יִתְנַשְּׂאוּ בְּשׁוּם דְּבַר. 'קְדוּשָׁה', שְׁיִקְדְּשׁוּ אוֹתָם כְּרֵאיוֹי בְּקְדוּשָׁה וּבְטְהָרָה, וְיִהְיוּ עוֹסְקִים בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. 'בְּרָכָה', שְׁיִהְיוּ נוֹתְנִים לְבָם בְּכָל הַבְּרָכוֹת לְבָרְכֵם כְּרֵאיוֹי. זֹאת וְעוֹד, בְּעִנְיֵן 'אִישׁ וּבִיתוֹ בָּאוּ', שְׁיִטְרַחוּ בְּקְדוּשָׁה וּבְטְהָרָה כְּדֵי לְהַשְׁלִים נַפְשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה הַנִּקְרָאִים 'אִישׁ וּבִיתוֹ', וּכְשִׁיְהִיוּ בָּהֶם כָּל הַמִּדּוֹת הַלְלוּ, אֲזַ וְרֵאיוּיִים הַלְתְּדַבֵּק בְּשִׁכְיָנָה:

אֲמֵרֵי חַיִּים

רַבֵּי חַיִּים מֵאִיר מוֹיִזְנִיץ זִיע"א הַגְּשָׁמִיּוֹת וְצָרְכֵי הַפְּרָנְסָה הֵם רַק אֲמָצְעֵי לְקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מַצְרִימָה וּגו'.

'מִשָּׁה הָיָה רַעָה אֶת צֵאֵן' (להלן ג א), דָּאָג לְתַת מְרַעָה וּפְרָנְסָה לְצֵאֵן הַקְּדוּשִׁים, וּבְיַחַד עִם זֶה הִבִּיא אֶת הַצֵּאֵן אֶל הַר הָאֱלֹקִים חֲרָבָה' (שם), הוֹרָה לָהֶם אֲשֶׁר עַל יְדֵי הַפְּרָנְסָה לֹא יַעֲזָבוּ

וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֵמוּ בְּמֵאֵד מֵאֵד וְתַמְלֵא הָאָרֶץ אִתָּם (ז א)

דברי יואל

רבי יואל מסאטמר זיע"א

במקום מושבו של יעקב אבינו במצרים
נמשכה רצועה מארץ ישראל

כתב הרד"ק ו"ל על הכתוב (יהושע יא טו) 'ויקח יהושע את כל הארץ הזאת וגו' ואת כל ארץ הגשן וגו', וזה לשונו: אין זה גשן של מצרים, ובדרך אומר כי היה גשן של ארץ מצרים, והיא נבלעת בתוך ערי ישראל, כמו שנאמר 'ויעל לקראת אביו גושנה' (בראשית מו כט), מלמד שהוא בעליה כלפי ארץ ישראל, ובזכות שהיה יהודה בשליחות אביו להורות לפניו, וכה שיהיה לחלקו ארץ גשן שהיא טובה עכ"ל. ויבשר על התורה כתב: ואפשר באומרו ואת יהודה שלח לפניו (שם פסוק כח), רמז כאן שנשתלחה אותה רצועה מארץ ישראל לגשן וכו', ואותה רצועה היתה נעלמת ולא היתה נודעת אלא ליעקב ובניו, ולזה אמרו ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן וכו' (שם מו ד), ולפי זה יעקב אבינו לא נכנס באויר חוץ לארץ כלל, שלא להטמא מאויר ארץ העמים, אלא היתה רצועה של ארץ ישראל מתקפלת והולכת לפניו והוא בתוכה, וכן כשהולכי והוה לאחר מיתה היתה מתקפלת והולכת עמו, וזהו שרמז לו 'אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלה גם עלה וכו' (שם מו ד), עכ"ל.

והסבר הענין במה שכתב שנשתלחה רצועה מארץ ישראל לחוץ לארץ, הכוונה על פנימית הארץ, וכל ישרי הארץ בודאי לא הפירו ולא ראו שום השתנות בארץ (עיין בספרי ויואל משה מאמר ב' סימן קכ"ט), על כל פנים מבאר בדבריו דכל זמן שהיה יעקב אבינו בארץ גשן, היה שם ארץ ישראל ממש, ולא באר מתי נסתלקה קדשת ארץ ישראל מארץ גשן. ואפשר דכל זמן שיוסף קים עדן היתה שורה שם קדשת ארץ ישראל, ואחרי הסתלקותו פנתה הרצועה של ארץ ישראל משם.

ובזה באר דברי המדרש (תנחומא א) 'הבאים מצרימה וכו'', מת יוסף וכו' כאלו אותו

היום נכנסו למצרים. וכי תימא הלא כבר באו, לזה אמר את יעקב איש וביתו באו. שמתחלה כאשר באו עם יעקב אבינו, גם ביתו הלך עמו מארץ ישראל והיה שם קדשת ארץ ישראל, ורק עכשו נכנסו למצרים. ובזה יובן דברי המדרש ילקוט (רמז קסב) 'ותמלא הארץ אתם' שמשלחו את מצרים, דאף שנשארו בארץ גשן במקום, מכל מקום עד עכשו לא היה המקום ההוא ארץ מצרים רק ארץ ישראל, והיה נרשם להם הבהל הרוחני בין גשן למצרים, על כן לא רצו ישראל לצאת כלל מארץ ישראל למצרים, אבל אחר כך נסתלקה קדשת ארץ ישראל משם, על כן מלאו את כל ארץ מצרים כי לא היה עוד הבחנת גבול ביניהם:

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (א ח)

באר מים חיים

רבי חיים מטשרנוביץ זיע"א

על ידי הדבקות בחכמים שהשליכו את הבלבי עולם הזה זוכה ללמד לשמה מתוך מעלות שהתורה נקנית בהם

ויקם מלך חדש וגו'. כלומר מפני מה קם מלך חדש לחדש גזרות על ישראל, מפני שלא ידע את יוסף, פרוש שלא התחבר עם יוסף הצדיק, כי הולף את חכמים יחכם ורעה כסילים וגו' (משלי יג ט), ואמרו חז"ל (מדרש משלי יג) למה הדבר דומה לאדם שהוא נכנס בחנות של בשמים אף על פי שלא לקח כלום ריח טוב קלט וכו'. וכן פרעה, כל עוד אשר היה מחבר ומקרב ליוסף הצדיק ריח טוב קלט מאתו ולא היה יכול לעשות רע כל כך לישראל, ואחר מיתת יוסף שנתחבר לשרי מצרים הרעים נאמר בו 'רעה כסילים רוע', שחדש גזרות על גזרות ורשעות על רשעות.

הגשמיים כפאָשר יוכל, ולדבֿק נפשוֹ ורוחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בַּה' יתברך־ ברוך־ הוא הנעלם בהתורה, כי כל התורה כלה היא רצונו ברוך־ הוא שרצה שנעשה כִּף וְכִף וְשִׁיחָה הדין והמשפט כִּף וְכִף, וידוע שהוא ורצונו יתברך־ אֶחָד בתכלית היחוד כמו שכתוב בַּרְמְב"ם ו"ל (יסוד התורה פ"ב ה"י), וְזֶה נקראת תורה שמוּרה אֶת הנעלם שהוא ה' יתברך־, כי אי אפשר להדבֿק בַּה' יתברך־ אם לא על ידי התורה והמאורות, כי התורה היא הממצעת בין ישראל לאביהם שבשמים שישאל יתדבקו בַּה' יתברך־ על ידי התורה, והכל בכדי להייתו נחת רוח לפניו שברא העולם ומלאו לכוננה זו שיתדבקו ישראל אליו אחר התרחקותם מאור פניו יתברך־ בעת הבריאה ונתלבשו בגשמיים הארץ הלזו לשוב אל שרשינו למעלה. וכשאדם לומד בבחינות הללו, זה זוכה לדברים הרבה ונותנת לו חיים וממשלה ומגלילין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכו' (אבות פ"ו מ"א).

אָבִיב אם אדם לומד התורה בשביל עצמו להיות יכול להשיב פשיבוא בין בני אדם, או שלא יצטרף לשאול על הוראה וכדומה מהבלי שטותים אחרים אשר לא בכונת אמת לשם ה' לעשות לו נחת רוח בְּזֶה ולהדבֿק בו, אז התורה נעשית לו חס ושלום סם המות, אחר שהוא לוקח סתיי אלהינו ברוך־ הוא וברוך־ שמו, שכל אות ואות מהתורה הוא שמוותיו של הקב"ה, והוא מוריד הכל לבחינת הספרא אחר חס ושלום, כלומר לצד אחר שאינו לשם ה', ושורים הקלפות חס ושלום על התורה הוא. וזה סוד אומרים ו"ל (פתיחת דאיכ"ר ב) אימתי המלכות גוזרת ומצלחת בשעה שישאל משליכין דברי תורה לארץ וכו', והבן. ואיזה עון גדול מזה שמוּרִיד קדשה גדולה כזו למקום אחר חס ושלום, ודאי אין לך סם המות גדול מזה.

וְכִף אלה הדברים אין אדם יודען מעצמו אם לא בשמוש תלמידי חכמים אשר כבר יצאו מכל בחינות הבלי העולם ויודעין פגנות אמתיות לשם ה', המה יכולים ללמד בהתורה

וְעַל כֵּן נמנה מצות עשה בין רמ"ח מצוות עשה להתחבר לחכמים ותלמידיהם כמו שאיתא (רמב"ם יסוד התורה פ"ו ה"ב), כי זה שרש כל התורה והמצוות, ועל זה אמרו גדולה שמוששה יותר מלמודה כמו שאמרו (ברכות ד), כי התורה שאדם לומד בעצמו נודע שהתורה נאמר בה וזאת התורה אשר שם משה' (דברים ד מה), ואמרו חז"ל (יומא עב:) זכה, נעשית לו סם חיים, לא זכה, נעשית לו סם מיתה, כי לא המדרש עקר אלא המעשה (אבות פ"א מ"ח), פרוש שיכונן האדם בעת הלמוד לעשות בזה קשויטין לשכינה ולעשות בזה תענוג ונחת רוח לבוראו ולשמור לעשות כל הפתוב בתורה אשר לומד.

וְצָרִיף האדם קודם למודו לעין היטב בארבעים ושמנה דברים שהתורה נקנית בהם כפאָשר מנאום חז"ל (שם פ"ו), וְלִרְאוֹת לְקַבֵּעַ כָּל־סֵפֶר בְּלִבְּךָ וְלִלְמַד הַתּוֹרָה בְּכָל פְּרֻטְיָהֶם, כי אם לא יבית קודם במ"ח דברים הללו לְקַבֵּעַ בְּמַעֲמָקֵי לִבְּךָ בְּאֵמֶת, לעולם לא יקנה התורה שיהיה לרצון לפני מי שאמר והיה העולם בשלמות, כי בן אמרו והתורה נקנית במ"ח דברים, ומכלל הן אפה שומע לאו, שבלא מ"ח דברים הללו לא יקנה התורה. והנה מקצת מהם הוא, באימה, ביראה, בענוה, בטְהִירָה, בשמחה, בקבלת היסורין, במעוט תענוג, במעוט שינה, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את התוכחות, מתרחק מן הפבור, ואינו מגיס לבו בתלמודו, ואינו שמח בהוראה, נשא בעל עם חברו, ומכריעו לכף זכות, ומעמידו על האמת וכו'. ולאלי לבד נראה שצריך הכנה רבה וזריזות יתרה והתחזקות והתאמצות וכפית התאנה בכל פרטיה, ומכל שכן לעמוד בכלם (ומנה תראה שלא כל הוצה לטול את השם יבוא ויטל להיות נדמה לו שבה לכלל תורה אף במקצתה, כי מאד רבו תנאיה ופרטיה המצטרפים בהכרח לקנינה גם במקצת דמקצת).

וּכְשֵׁאֲדָם לומד באופנים הללו באמת זה הוא תורה לשמה, כי כל עקר פגנות למוד התורה הוא להתפשט את עצמו מכל בחינות

מגדשת ממני. עין שם). 'הבה נתחכמה לו וגו', 'והיה' לשון שמחה, 'כי תקראנה מלחמה', רצה לומר בדרך של ישראל שהם בשמחה גם בעת אשר תקראנה מלחמה, על כן ונוסף גם הוא, רצה לומר הוא יתברך הסתיר ונעלם 'על שנאנו' אלו ישראל, ונלחם בנו ועלה מן הארץ. וישמיו עליו שרי מסיים למען ענתו בסבלתם, רצה לומר להכניעו ולהעציבו (מלשון 'מאנת לענת מפני' (להלן י א)), וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן ירפץ' בשמחה, על כן ויקצו מפני בני ישראל':

וימרו את חייכם בעבדה קשה בחמר ובלבנים וכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך (א טו)

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

עקר הגלות הוא קשיות ובלבול הדעת הטורדים את האדם מהשמחה בעבודה עקר מרינת הגלות הוא בחינת עבדות, שנמשך מזממת הנקש מבחינת 'בעצבון תאכלנה' (בראשית ג יז), בחינת התגברות העצבות פנ"ל, שהוא בחינת טיט הינו שעל זה צעק דוד 'טבעתי בין מצולה ואין מעמד וכו' (תהלים סט ג) 'הצליני מטיט ואל אטבעה וכו' (שם פסוק טו). וזה שכתוב בזה הקדוש (ח"א כו). 'בעבדה קשה' בקשיא, 'בחמר' בחמרא דשמעתתא, 'ובלבנים' בלבון הלכתא, פי זה עקר מרינת הגלות, שמבלבל השמחה בו יתברך, שהוא בחינת אמונה הקדושה אנפין נהורין פנ"ל, על ידי הקשיות והבלבולים וכו', שזהו בחינת חמרא דשמעתתא ולבון דהלכתא, פי עקר בחינת אסוקא שמעתתא אלבא דהלכתא הוא לברר וללבן עצות אמתייות לעבודת הבורא יתברך לצאת מזממא דהאי עלמא שפלה ולהתקרב אלו יתברך, פי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה.

לשמה, לשם ה' דייקא לא לשום תפיץ אחר, ועל כן גדולה שמושה יותר מלמודה והוא מצות עשה דאורייתא להדבק בתחכים ותלמידיהם כמדבר. ועל כן פאשר 'לא ידע את יוסף' – 'ויקם מלך חדש' וחדש גזרות רעות פאמור:

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום מקונו (א ח-ט)

ייטב לב

רבי יקותיאל יהודה מסיגעט זיע"א

פרעה התחכם להעכיר את רוח בני ישראל בידעו שעל ידי התחזקותם בשמחה נושעים

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. פי כתיב בפרשת שופטים 'והיה כקרבכם אל המלחמה, ידוע 'והיה' לשון שמחה, ורצה לומר גם בפה, 'קרבכם אל המלחמה', תהיו בלב שמח בטוח בה, ונגש הכהן וגו' ואמר אליהם שמע ישראל' (דברים כ ב-ג), פרש רש"י אפילו אין ככם אלא זכות קריאת שמע וכו', אל ירף לכתכם וגו' פי ה' אלקיכם ההולך עמכם וגו', וזה אם אל ירף הלב, שמח ובוטח, ה' אתו, כמאמרם ו"ל (פסחים קיז). אין השכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, וידוע מאמר חכמינו ו"ל פי הגה' לשון שמחה ברכתיב (להלן ד יד) 'הנה הוא יצא לקראתך ורצף ושמח בלבו'.

וזהו שנאמר ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, ורצה לומר שהם בשמחה ומאותה שמחה הם רבים ועצומים (וזה על דרך שאמרו חכמינו ו"ל 'פי תזק הוא ממנו' כפיכול כלפי מעלה אמרו, עין סוטה ל"ד, ופרושו כמו ממנו בחול"ם, ועין תשובות מאיר גתיבים סימן נ"ח לענון שלים שאמר תהא

בְּאֵרוֹת הַמַּיִם

רבי צבי הירש מרימנוב זיע"א

שפּרָה ופּוּעָה שְׁתֵּי סוּגֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת

וַיִּקְרָא פּרָעָה לַמְּיֻלְדֹת הַעֲבְרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה. פֶּתַח הַרֵב הַקְדוּשׁ וְאָמַר: 'הַמְּיֻלְדוֹת הַעֲבְרִיּוֹת' נִקְרָאִים צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי הֵמָּה מוֹלִידִים בְּלֵב הַיִּשְׂרָאֵלִי אֲמוּנָת הַבוּרָא וַיִּרְאֶתוּ בְּאֵמֶת, וַיִּשְׁנֵי מִיָּנִי צַדִּיקִים, לֹשׁ צַדִּיק אֶחָד אֲשֶׁר הוֹלֵךְ תָּמִיד בְּדַבְּרוֹת וּבְמַחְשְׁבוֹת קְדוּשׁוֹת לְהִיּוֹת נֶאֱדָה בְּעוֹלָמוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת, וְזֶה נִקְרָא 'שְׁפָרָה'. וַיִּשׁ צַדִּיק שְׁמוֹ עַבְרִי תוֹרָה וּתְפִלָּה בְּהִתְלַהְבוֹת גְּדוּלָּה עַד שֶׁמְלַהֵיב לְבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַבְדוֹת הַבוּרָא וַתִּבְרָךְ, וְגַם מִמְּשִׁיךְ לָהֶם שִׁפְעַת מֵהַבוּרָא וַתִּבְרָךְ שְׁמוֹ, זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם 'פּוּעָה' (וְאַחַר כֵּן אָמַר קָוֵל בְּהִתְלַהְבוֹת גְּדוּלָּה: 'יִזְעֵ אֲנִי כִּי לֹשׁ צַדִּיקִים שְׂוִיכֵלוּ לְעַבּוֹד לְהַבוּרָא וַתִּבְרָךְ שְׁמוֹ בְּמַחְשְׁבָה לְכַד, אֲבָל אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים כְּמוֹנֵי מַחְזִיבִים לְעַבּוֹד לְהַבוּרָא וַתִּבְרָךְ בְּדַבּוּר גַּם כֵּן. כִּי 'הַאֲמֵנָם אֵלֵם', אֲמוּנָת הַיָּא לְהִיּוֹת אֵלֵם):

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְּיֻלְדֹת הַעֲבְרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה וּגו'. וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְּיֻלְדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתֵימִים (א טו, כא)

מִחְשֵׁף הַלְּבוֹן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

תּוֹסֶפֶת שֵׁם 'שְׁפָרָה ופּוּעָה' כְּדִי לְחַתֵּם אוֹת ה' בְּשֵׁמֶם

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְּיֻלְדֹת הַעֲבְרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה וּגו'. וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְּיֻלְדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתֵימִים. הִנֵּה יִזְעֵ (סוּטָה י"א): ד' שְׁפָרָה' זוּ יוֹכְבֵד וּפּוּעָה' זוּ מְרִיָם, וְצַרִּיף לְהַתְּבַוֵּן לָמָּה נִקְרָאוּ בְּשֵׁמוֹת אֵלּוּ דְשְׁפָרָה וּפּוּעָה. וְאֶפְשֶׁר לוֹמַר דְּמִצְיָנוּ הָאֲמֵהוֹת נִרְשָׁמוּ בְּאוֹת ה"א בְּשֵׁמוֹתָם שְׂרָה רַבְּקָה לֵאָדָה, וְרַחֵל שָׂאִין בָּהּ אוֹת ה"א נְתוּסָף

וּבְשֵׁבִיל זֶה עָקַר הַהִתְקַרְבוֹת לְתַלְמִידֵי חֻכְמַיִם וְלִצְדִיקִים אֲמִתִּיִּים, כְּדִי שֶׁהֵם יוֹרוּ לְנוֹ אֶת הַדְרָף אֲשֶׁר נִלְוָה בָּהּ וְאֵת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה בְּכָל עֵת, בְּאִפְסָן שְׂוִיכָה כָּל אֶחָד לְצֵאת מִמָּה שְׁצַרִּיף לְצֵאת וְלַהֲתַקְרֵב וְלָשׁוּב לַה' וַתִּבְרָךְ. אֲבָל הַסְטֵרָא אֲתֵרָא בְּחֵינַת מְרִירַת הַגְּלוּת, שֶׁהִיא הַעֲצָבוֹת, מִתְגַּבֵּר כָּל כֵּף וּמִמַּרְרָת אֵת חַיִּי יִשְׂרָאֵל בְּקִשְׁיוֹת וּבְלַבּוּלֵי הָאֲמוּנָה וּבְלַבּוּלֵי עֲצוֹת, עַד שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים לְלַבֵּן הַתְּלַבָּה וְהַדְרָף וְהַהֲלוֹף לָשׁוּב לַה' וַתִּבְרָךְ.

'וּבְכָל עַבְדוּהַ בְּשָׂדֶה' - פְּתוּי הַיִּצָר לְצֵאת מֵאֲהֵלָה שֶׁל תּוֹרָה לְעַסֵק בְּפִרְסוּסָה

וְזֶה 'וּבְכָל עַבְדוּהַ בְּשָׂדֶה' שֶׁהוּא תַּאֲוֹת קְמוּן וְטָרְדַת הַפְּרִנְסָה שֶׁמְכַרְחִין לְצֵאת מֵאֲהֵל תּוֹרָה לְצֵאת מִבֵּית הַמְּדַרְשׁ אֶל הַשָּׂדֶה לְעַסֵק בְּפִרְסוּסָה, עַד שֶׁמְטָרִידוּ בְּכָל עַבְדוּהַ בְּשָׂדֶה וּמִסִּיתוּ וּמְדִיחוּ מִלְקַבְעַת עֵתִים לְתוֹרָה עַל כָּל פְּנִיָם, וְזֶה 'אֵת כָּל עַבְדוֹתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפִרְדוּ' וְדִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְכַרְכָּה (סוּטָה י"א): 'בְּפָה רַף', שֶׁבְתַחֲלָה נִכְנַס עִמּוֹ הַבַּעַל דְּבַר וְהַסְטֵרָא אֲתֵרָא בְּפָה רַף וּמִתְלַבֵּשׁ בְּמַצּוֹת. וְאֹמַר לוֹ הֲלֹא אִי אֶפְשֶׁר לִישֵׁב בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ כָּל יוֹם וְהַהֲקַרַח לְצֵאת אֶל הַשָּׂדֶה לְעַסֵק בְּמֵלְאָכָה וּמִשְׂאָ וּמִתֵּן, וְכִי אֲתָה רוֹצֵה לְמוֹת אוֹ לְהִיּוֹת עֲנִי וּמְקַבֵּל וְכו', עַד שֶׁמְשַׁלִּיכוּ בְּתוֹךְ עֵמֶק טִיט הֵינָן שֶׁהוּא אֲנִפִּין חֲשׂוֹכִין מְרִירַת הַעֲצָבוֹת שֶׁל הַקְּמוּן בְּחֵינַת 'בְּעֲצָבוֹן תֵּאבְלָנָה', עַד שֶׁאֲפִלוּ לְשִׁמְרוּיָם קְמוּן אֵינּוּ מְסַפִּיק לוֹ כָּל יָמָיו, כִּי מִשְׁתַּקַּק בְּכָל פַּעַם יוֹתֵר, וְכָל מָה שֶׁמְרַבֵּה נִכְסִים מְרַבֵּה דְאָגָה, כִּי מִסִּיתוּ לְכַנוֹת פֶּתַח וּרְעִמְסָה שֶׁהֵם בְּנִינִים גְּדוּלִים וּגְבוּהִים שְׂבוּנִים לְעַצְמָם כְּמוֹ שְׂכַתוּב (אִיּוֹב ג' יד) 'הַבְּנִים תִּרְבוֹת לְמוֹ', וְכַתִּיב (תְּהִלִּים מ"ט י"ב) קִרְבָם בְּתִימוֹ לְעוֹלָם וְכו' (הוֹדָאָה ה"ו אוֹת נו):

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְּיֻלְדֹת הַעֲבְרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה (א טו)

עשיתן. עוד צריך לדעת אומרו ותחנין, ואם על ספוק המזון לילדים הוא אומר, כמו שפרשתי באומרו ותיראן המגלרת וגו' ותחנין וגו', אם לזה נחפזו, מה מצנה בלשון המגלרות על זה, והרי הן מורדות במלך.

ואו"י כי לא ידע פרעה בפרוש שהיו מספקות מזון לילדים, כי מן הסתם לא יעשו בן בפני המצריים, ולבני ישראל אין לחשד בהם דילטורין, כאומרם ו"ל (מכילתא מס' דפסחא ה) בפסוק (להלן ג כב) וישאלה אשה וגו' כי שנים עשר חדשים היה ביניהם דבר זה ולא גלה אדם מעולם, אלא שהמצריים הגידו לו שהיו המגלרות מספקות מים ומזון לבית הנשים חיות, ודבר זה יכולין הגויים השכנים להכיר בדבר כשתכניס המגלרת עמה דברי ספוק, וידעו גם כן כי הנשים החיות היו בגיהם זכרים, לזה אמר פרעה מדוע עשיתן את הדבר הזה, פרוש, ספוק מים ומזון שהוא מעשה הנגלה. והן אמת אם לא היו מחיים הילדים הייתי תולה כי לבנות אתם מספקים, אלא כיון שהספוק הוא למקום הילדים, והילדים הנם בחיים, זה לך האות כי להם אתם מספקים, והוא אומרו ותחנין את הילדים. ואין זה אלא מעיון שכלי בנזכר, כי הידוע לו בברור אינו אלא מעשה הספוק לבית היולדת:

בשפחתה שהיא בלה"ה, ולהכי נקראו בשתי שמות אלו שפר"ה ופוע"ה, להחם כל אחת באות ה"א.

וינעש להם פתים הן ההיכלות הפתובים בזה הקדוש (ח"א כג), שבה זכו להיכלות כמו האמהות הקדושות. והנה להם פתים גימטריא הן היכלות עם הכולל.

שפרה מרמז על משה רבנו

עוד אפשר לרמז על שם שפרה, על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שהש"ר א סה) שאשה אחת ילדה ששים רבוא, ודרשו זו יוכבד שילדה משה רבנו עליו השלום שהוא שקול כנגד ששים רבוא. והנה הטעם ששקול משה רבנו עליו השלום כנגד ששים רבוא, כמה פעמים כתבנו, משום דהתורה יש בה ששים רבוא פרושים כנגד ששים רבוא נשמות שבישראל. ומלת ישראל נמי ראשי תבות יש ששים רבוא אפנים לתורה, ומשה רבנו עליו השלום הוא לבדו ידע כל הששים רבוא פרושים, משום ה"י שקול כנגד כל הששים רבוא. והנה שפרה ראשי תבות הם ששים רבוא פרושים, דהינו היא ילדה משה רבנו עליו השלום שידע כל הששים רבוא פרושים:

ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון (א כב)

ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחנין את הילדים (א יח)

חקל יצחק

רבי יצחק אייזיק מספינקא זיע"א

על ידי שהבנות ילמדו אמנות לא יתעסקו בחכמות חזוניות

ויצו פרעה וגו' כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון. דהנה נודע בזמנינו דכל המלכים רוצין שגני מדינתם יהיו עבדים נאמנים אליו, ועל כן מתיראין מהקאמוניסטען שהם

אור החיים

רבי חיים בן עטר זיע"א

פרעה רק ראה את ספוק המים והמזון והבין מפר שהם מחיות את הבנים

מדוע וגו' ותחנין וגו'. צריך לדעת מה הוא המעשה שעשו שעליו הוא אומר מדוע עשיתן, ואם שלא המיתו את הילדים, זה נקרא שלילת המעשה, והנה צריך לומר מדוע לא

אָמַנְם לֹא לָזֶה יָשִׁים אֶל לְבוּ וְרוּחוֹ וְנַפְשׁוֹ
בְּהֶעֱבֹדָה.

וְכִנְיָה יֵשׁ לְרַמּוֹ בְּפִתּוּב, שֶׁהִפְתּוּב מִתְמִיחַ וְאוֹמֵר,
וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לִוִי, מִשְׁמְעוּ לְשׁוֹן לְוִיָּה
וְדַבְּקוֹת אֶל הַבּוֹרָא בְּרוּף הוּא, וַיִּלְךָ מִזֶּה הָאִישׁ
מִלְּהַשְׁתַּדֵּל אַחֲרָי זֹאת לִהְיוֹת לְבוּ דְבַק תְּמִיד
בְּרוּמָמוֹת אֱלֹהוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ, וַיִּקַּח אֶת בֵּית לִוִי,
כְּלוּמֵר בְּחִינַת הַהֲלָחַת שְׁנוּלָד מִהַדְּבֻקוֹת, אֵת זֶה
יִקַּח לוֹ לְהַשְׁתַּדֵּל אַחֲרָי זֹאת לְהַשִּׁיג מִחוּז חֶפְצוֹ,
וּבְאֵמַת תּוֹעָה הוּא בְּרוּף הַשֶּׁכֶל, וַיִּדַע נֶאֱמָנָה
אֲשֶׁר כָּל זֶה בָּא מִמִּילָא, וְהַעֲקָר בְּעִבּוּדָה שֶׁיִּדְבַק
בְּמִדּוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים וְתִשְׁתַּהוֹרֵם לְעוֹבְדוֹ יִתְבַּרְךָ
בְּתַמִּים וְאֵמַת, וְאֵז טוֹב לוֹ כִּיָּה וּבִבְכָא:

הָאֲנָשִׁים שְׂאִינִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְלֹא בְּמִלְאכָה,
וְעַל כֵּן צָוָה פְּרַעַז כָּל הַבֵּן הַיְלֹוֹד הַיֶּאֱרָ"ה,
וְאֵימָא בְּתַקּוּנֵי זְהַר (תִּיקוּן כֹּא נִג): דְּהוּא ה' אוֹרָה,
דְּהֵינּוּ הַחֲמֻשָּׁה חֲמֻשֵׁי תּוֹרָה, דְּאוֹרָה זֹו תּוֹרָה
כְּדֵאִיתָא בְּמַגְלָה (טו), וְדֵיִיקָא 'הַבֵּן', דְּכִנְיָם
יִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, אֲכַל הַבְּנוֹת דְּאִין צְרִיכִין
לְלַמֵּד יִתְעַסְקוּ בְּמִלְאכָה וְאֵמָנוֹת, כְּדֵאִיתָא בְּכָבָא
מְצִיעָא (ל): וְהוֹדְעַת לְהֵם' (להלן יח כ) זֶה בֵּית
חֵייהִם וּפְרַשׁ רַש"י לְלַמֵּד לְהֵם אֵמָנוֹת לְהַתְּפַרְנֵס
בוּ, עִין שָׁם. וְזֶה פְּרוּשׁ 'וְכָל הַבֵּת' – דְּהֵינּוּ
הַבְּנוֹת, 'תְּחִינִין' – לְלַמֵּד לְהֵם אֵמָנוֹת, וְעַל יְדֵי
זֶה לֹא יִתְעַסְקוּ בְּחֻכְמוֹת חֵיצוֹנִיּוֹת וַיִּגְדְּלוּ אוֹתָן
לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ:

וְתַתְּצַב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מַה יַעֲשֶׂה לוֹ (ב ד)

וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לִוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּית לִוִי (א ב)

קְדוּשַׁת לִוִי

רַבֵּי לִוִי יִצְחָק מִפְּרִדְסְטוֹב זי"ע א"

כְּאֲשֶׁר מִתְרַחֵקִים מִגּוֹשְׁמִיּוֹת אֲפֻשֵׁר לְהַשִּׁיג
עִבּוּדַת הַבּוֹרָא וְדַבְּקוֹת

וְתַתְּצַב אַחֲתוֹ מֵרַחֵק לְדַעַה מַה יַעֲשֶׂה לוֹ. בו
יְבַאֵר הַפְּסוּק 'מֵרַחֵק ה' נִרְאָה לִי'
(יִרְמִיָּה לֹא ב), הַפְּלֵל כְּשֶׁהוֹעֲלָמוֹת הֵם דְּבָקִים
בְּגוֹשְׁמִיּוֹת שְׁלֵהֵם אֵז אֵינִם יְכוּלִים לְהַשִּׁיג עִבּוּדַת
הַבּוֹרָא בְּרוּף הוּא, וּכְשֶׁהֵם מֵרַחֵקִים עֲצָמָם
וּמִפְּשִׁיטִים מִגּוֹשְׁמִיּוֹת שְׁלֵהֵם אֵז הֵם יְכוּלִים לְהַשִּׁיג
עִבּוּדַת בְּרוּף הוּא, וְזֶהוּ הַרְמֵז בְּפִסּוּק 'מֵרַחֵק'
כְּשֶׁאָדָם הוּא מֵרַחֵק מִגּוֹשְׁמִיּוֹת שְׁלוֹ, אֵז 'ה' נִרְאָה
לוֹ, וְזֶהוּ הַרְמֵז וְתַתְּצַב אַחֲתוֹ' כִּי אַחֲתוֹ לְשׁוֹן
דְּבָקוֹת מִלְּשׁוֹן מֵאֲחָה, מַה שֶּׁהוּא דְּבוּק בְּגוֹשְׁמִיּוֹת
שְׁלוֹ, 'מֵרַחֵק' לְהַתְּרַחֵק עֲצָמוֹ מִגּוֹשְׁמִיּוֹת שְׁלוֹ,
'לְדַעַה מַה יַעֲשֶׂה לוֹ', 'לְדַעַה' מִלְּשׁוֹן הַתְּחַבְּרוֹת
מִלְּשׁוֹן 'וַיִּדַע אָדָם' (בְּרֵאשִׁית ד א), 'מַה יַעֲשֶׂה לוֹ'
שֶׁהָאִין הוּא הַשּׁוֹפֵעַ עֲלָיו תְּמִיד, וְתְּמִיד הוּא
מִקְבֵּל חֵיּוֹת מֵאֵת הַבּוֹרָא בְּרוּף הוּא, כִּי הָאִין
נִקְרָא מַה:

אוֹר הַמֵּאִיר

רַבֵּי זָאב וּוּאֵלֶף מִז'יטוֹמִיר זי"ע א"

לֹא יִחַפֵּשׂ לְהַשִּׁיג מִדְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת רַק
לְעוֹבְדוֹ יִתְבַּרְךָ בְּלִבְ שְׁלֵם וּבִתְקוּן כָּל
מִדּוֹתָיו, וּמִמִּילָא יִזְכֶּה לְכָל הַמִּדְּרָגוֹת

בְּפִסּוּק 'וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לִוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּית
לִוִי. וְנִרְאָה לְרַמּוֹ כִּי הֵנָּה עֵינֵינוּ רוֹאוֹת
אֲשֶׁר יֵשׁ לָךְ אָדָם שֶׁעוֹשֶׂה סְגוּפִים וּמִקְנוֹאוֹת
וּמִרְבֵּה בַּתּוֹרָה וְתַפְלָה, וְעַקֵּר כּוֹנְנָתוֹ וּמִגְּמָתוֹ
לְהַשִּׁיג רוּחַ הַקִּדְשׁ אוֹ גְלוּי אֱלִיהוּ וְכַדוּמָה,
וְכֵאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי בִימֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זֹלַה"ה
הֵנָּה אֶחָד כִּיָּה שְׁעֵשֶׂה סְגוּפִים וְהִלְךָ לְמַקְנֶה
שִׁישִׁיג רוּחַ הַקִּדְשׁ, וְאָמַר הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זֹלַה"ה
כִּיָּה הַלְּשׁוֹן: אֲשֶׁר בְּעוֹלָם הַתְּמִירוֹת מִשְׁחָקִים
עָלָיו. וְהֵאֱמַת כֵּן הוּא, כִּי מַה לְאָדָם לְרַדֵּף אַחַר
זֹאת וּלְבוּ חֶסֶד, הַעֲקָר דְּבָקוֹת א-ל, שֶׁזֶהוּ תְּכִלִּית
הַעִבּוּדָה לְדַבַּק בְּמִדּוֹתָיו יִתְבַּרְךָ בְּאֵמַת וּבְתַמִּים,
וְאַחֲרָי הַדְּבָקוֹת הַשְּׁלֵמָה כּוֹל לִהְיוֹת שִׁישִׁיג כָּל
מִשְׁאָלוֹת לְבוּ, כִּי מִמִּילָא נוֹלָד מִזֶּה הַשְּׁגַת רוּחַ
הַקִּדְשׁ וְכַדוּמָה מִמַּעֲלוֹת הַמְּבַחֲרוֹת וְהַמַּעֲלוֹת,

מהר"ש מבֵּעֲלָא

רבי שר שלום מבֵּעֲלָא זי"ע"א

איך יתכן שמבית פרעה האכזר יצאה
בת רחמנית

יִתְפַּתַּח וּתְרָאֶהוּ אֶת הַיֵּלֶד וגו' וּתֹאמֶר מִיֵּלְדֵי
הַעֲבָרִים זֶה'. קָשָׁה לְהַבִּין, הֲלֹא פְרָעָה
אֲבִיָּה הִיָּה רוֹצֵחַ אֲלֵפֵי אֲלֵפִים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
וְאִיךָ יִתְּנֶנּוּ שְׂפֹתוֹ תִּהְיֶה רַחֲמָנִית. וְנִרְאֶה לְפָרֶשׁ,
דְּכִשְׁפַתְחָה אֶת הַתְּבָה וְרָאָתָה אֶת מִשֶּׁה רַבְּנֵנוּ,
הַשְּׂפָעָה – עַל יְדֵי הַהֶסְתַּכְלוּת בּוֹ – לְטוֹכָה,
וְעֵלְתָה בְּלִבָּה מִדַּת הַרְחָמְנוּת, כִּי כִשְׁמֻסְתַּכְלִים
בְּפָנָי צַדִּיק מִתְעוֹרְרוֹת הַמַּדּוּת הַטּוֹבוֹת שֶׁבְּאָדָם.
וְזֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב יִתְפַּתַּח וּתְרָאֶהוּ, שֶׁעַל יְדֵי
שֶׁהֶסְתַּכְּלָה בְּפָנָי הַצַּדִּיק (כְּמוֹ שֶׁהֵבִיא רִש"י שֶׁבִּשְׂפָעָה
שְׂגוּלָה נִתְמַלֵּא הַבַּיִת אוֹרָה), וּתֹאמֶר – אֲמִירָה הִיא
לְשׁוֹן רַבָּה, (כְּמוֹ שֶׁפָּרֶשׁ רִש"י עַל הַפְּסוּקָה (להלן יט ג)
'כֹּה תֹאמַר לְבַיִת יַעֲקֹב') 'מִיֵּלְדֵי הַעֲבָרִים זֶה', שֶׁמִּיד
נִתְמַלְּאָה רַחֲמִים עָלָיו:

וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו (ב יא)

תַּפְאֶרֶת שְׁלֹמֹה

רבי שלמה מראדומסק זי"ע"א

הַצַּדִּיק אוֹהֵב אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאֵלוֹ הֵם
בְּנֵי מֹשֶׁה

שִׁמְעֵנוּ מִפֶּה קְדוֹשׁ הַרְבֵּ הַנּוֹתִיק אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל
רַבִּי דָּוִד מְלַעֲלוֹב זֶלֶה"ה שֶׁאָמַר בְּזֶה
הַלְשׁוֹן: אִיךָ תֹאמְרוּ עָלַי שֶׁאֲנִי צַדִּיק הַדּוֹר אִם
אֲנִי עֲדִין מְרַגֵּשׁ בְּעֵצְמִי אֶהְבֵּת בְּנֵי וְרֹעֵי יוֹתֵר
מִבְּשָׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי הַצַּדִּיק נִקְרָא אָב לְיִשְׂרָאֵל
וְהֵם בְּנָיו מִמֶּשׁ וְכוּ'. וְזֶה הַעֲנֵן שֶׁמִּצִּינֵנוּ בְּמִשֶּׁה
רַבְּנֵנוּ דְּכִתִּיב וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו, שֶׁכָּל
אֶחָד נִדְּמָה לוֹ כְּאִחֵנוּ מִמֶּשׁ, בְּזֶה הִיָּה גְדֻלְתּוֹ
לְהִיּוֹת מְנַהֵיג הַדּוֹר. אִךָ כְּאֲשֶׁר בָּא לִידֵי הַקְּפָדָה
בְּאִמְרוֹ (פְּסוּקֵי יד) 'אֲכֵן נִוְדַע הַדְּבָר', עַל יְדֵי זֶה
נִתְגַּלְגַּל עֲכוּב הַגְּאֻלָּה לְעַרְףְּ פ' שִׁנָּה שֶׁהִיָּה מִשֶּׁה
בְּמַדְרֵן וּבְמִדְיָנוֹת כּוּשׁ. וְכֹאשֶׁר בָּא עֵת לְחַנְּנָה

וּתְרַד בַּת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וְנַעֲרַתֶּיהָ הַלְכַת
עַל יַד הַיָּאֵר וּתְרָא אֶת הַתְּבָה בַּחוּץ הַסּוּף וּתְשַׁלַּח
אֶת אִמְתָּהּ וּתְקַחְהָ (ב ה)

שְׂפָתַי צַדִּיק

רבי פנחס מנחם מפילץ זי"ע"א

אֲחֵר שְׂמֵתִיגַע הָאָדָם לַעֲשׂוֹת כָּכָל וְיִכְלַתוּ
וּמִשְׁתַּקֵּק לְקַיֵּם יוֹתֵר מִסִּיעִים אוֹתוֹ
לְמַעַל מִהַטֵּבַע

וּתְרָא אֶת הַתְּבָה וגו' וּתְשַׁלַּח אֶת אִמְתָּה'.
בְּרִש"י, אֶת יְדָה, שֶׁנִּשְׁתַּרְבְּכָה אִמְתָּה
אִמּוֹת הַרְבֵּה. אִךָ שְׁלֹא יִדְעָה בַּתְּחִלָּה שֶׁיְהִיָּה
מַעֲשֵׂה נֶס פְּלֵא כְּזֶה, מִכָּל מְקוֹם עֲשֵׂתָה מֵה
שֶׁבְּאֲפָשְׂרוֹת לָהּ לַעֲשׂוֹת וְעַל יְדֵי זֶה בָּא הַנֶּס,
שֶׁכֵּן שֶׁמַּעֲמֵי מִפֶּה קְדוֹשׁ זְקֵנֵי מוֹר"ו ז"ל עַל
הַמְדַרְשׁ חֲזִית (שֶׁהִש"ר א א) בְּרַבִּי חֲנִינָא בְּן דּוּסָא
שְׂרָאָה הִכַּל מַעֲלִין עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, אָמַר הִכַּל
מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם נְדָרִים וְנִדְבוֹת וְאֲנִי אֲנִי מַעֲלָה
כְּלוּם, יֵצֵא לְמַדְבָּרָה שֶׁל עִירוֹ מִצָּא שֵׁם אָבִן
אֲחַת סַתְּמָה וְכַרְכַּמָּה כו', אָמְרוּ לוֹ דוּמָה שֶׁמִּלְאָכֵי
הַשָּׂרֵת הָעֵלּוּ אֲבָנָי לִירוּשָׁלַיִם. אָמַר (בַּעַל הַחֲדוּשֵׁי
הַר"ם): אִךָ שֶׁעַל פִּי דֶרֶךְ הַטֵּבַע לֹא הִיָּה לוֹ
מְבוֹא אִיךָ יַעֲלֶה, מִכָּל מְקוֹם בְּגִדְל הַתְּלַהֲבוֹת
הַתְּשׁוּקָה עֲשֵׂה מֵה שֶׁבְּאֲפָשְׂרוֹת לוֹ לַעֲשׂוֹת,
וְהַשָּׂאֵר מִסִּיעִין מִשְׁמִים, וְכֵן לְכָל הַרוֹצֵה בְּאִמַּת
לְעִבּוֹד ה' יִתְבַּרֵּךְ, אֲחֵר שֶׁמִּגַּע כָּכָל יִכְלַתוּ
מִסִּיעִים מִשְׁמִים, וּבְכֵן אֵינוֹ מִחֲזִיק טוֹבָה לַעֲצֵמוֹ
שֶׁזוֹכֵר מַצְבוֹ טָרֵם נוֹשַׁע מִשְׁמִים. אוֹלֵי לִכְךָ
נִקְרָא מִשֶּׁה רַבְּנֵנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם תְּמִיד בְּשֵׁם מִשֶּׁה
וְלֹא בְּשָׂאֵר שְׂמוֹת, שֶׁהִיָּה עֲנִי מֵאֵד וְזָכַר תְּמִיד
כְּאֵלוֹ עֲדִין מִשְׁלָף בִּיאֹר וְאֵינוֹ כָּכֹל לַעֲזוֹר לְנַפְשׁוֹ
מֵאוּמָה, כְּמֹאמְרֵ דְדוֹד הַמְּלִיךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בַּתְּהִלִּים
(קלא ב) 'בְּגַמְלָה עָלַי אֲמוֹ', וְכָל עֲזָרְתּוֹ הִיָּה מִשְׁמִים,
עַל כֵּן הִיָּה קָטָן בְּלִבּוֹ מֵאֵד:

וּתְפַתַּח וּתְרָאֶהוּ אֶת הַיֵּלֶד וְהִנֵּה נֶעַר בִּכָּה וּתְחַמַּל
עָלָיו וּתֹאמֶר מִיֵּלְדֵי הַעֲבָרִים זֶה (ב ז)

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים
 ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל
 שועתם אל האלהים מן העבדה (ב כג)
 וימת מלך מצרים, נצטרע והיה שוחט תינוקות
 ישראל ורוחץ בדםם, רש"י

שפע חיים

רבי יקותיאל יהודה מצאנו זיע"א

צדקתם של ישראל הפכה במרום על
 ידי אטימות לבו של פרעה

הדרך הצרעת לבה על אנשים פחותים שמרבים
 לעסק בטנופת ועורם מזדקם, או מהפנים
 ששכיחים במקום הטנופת, אבל לא אצל מלך
 שיושב בפלטיון, מקום נקי ומחצצה. לכן יש
 סבא גדולה יותר לומר שיד ה' עשתה זאת.
 פרעה היה צריך לחשב על מה עשה לו ה'
 ככה שלא כדרך הטבע ולחזר בתשובה שלמה.
 אולם לא זו בלבד שלא עשה תשובה, אלא
 הוסיף רשעות על רשעותו והגביר רציחתו,
 כששחט בכל יום מאה וחמשים ילדי ישראל
 ורוחץ בדםם (שמו"ר א לה), ונתקדם בו מאמר
 הכתוב (ישעיה א ה) 'על מה תכו עוד תוסיפו
 סרה', שאין שום תועלת במה שלקה, כי לא
 היטיב דרכיו אלא הרע אותם יותר. אף שנצטרע
 באפן כזה שלא היה יכולים לעמוד בארבע
 אמותיו, כי צרעת היא מחלה מדבקת מאד, וכל
 שריו נזקרו והתרחקו ממנו, לא עזב את דרכו
 הרעה, אלא הרשיע יותר ושחט את ילדי ישראל
 וכו'.

כשראו במרמים את עצם רשעותו של פרעה
 מלך מצרים, שלא שב בתשובה אף
 שנצטרע, אלא הוסיף להרשיע, התעוררו רחמים
 מרבים על בני ישראל, כי כלם נזכחו בהבדל
 בין בני לבן חמי. בני ישראל הרגו תשובה
 בלבם ושפרו מעשיהם מיד כשהמצרים הכו
 אותם, אפילו בניגעה בעלמא, אף שהיו שקועים
 במ"ט שערי טמאה, אבל פרעה הרשע הגדיל
 רשעותו ומעשי רציחתו. כשראו בשמים את
 מעלת בני ישראל, שאפילו הגרועים ביותר כדתן

אמר משה רבנו ויצא מהימנא (להלן ד יח) 'אלכה
 ואשובה אל אחי אשר במצרים', לשון תשובה,
 שהיה מתחרט על הימים אשר עברו עד פה
 שנתקרו אצלו האהבה והאחרונה מבני ישראל,
 עתה אשובה אל האהבה הישנה שהיה לי אז
 במצרים. ומזה באה הגאולה והישועה לגאל את
 בני ישראל. כן עתה במהרה יחיש גאולתנו ופדות
 נפשנו, אמן (רמזי פורים):

ויפן פה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי
 (ב יב)

אדרת אליהו

רבי יוסף חיים מבגדד זיע"א

משה רבנו היה גלגול הבל והמצרי גלגול
 ק"ו

ויפן פה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי.
 יובן בסיעתא דשמיא פי גרוע דמשה
 רבנו עליו השלום היה גלגול הבל, והוא היה
 גלגול שלישי, פי כן משה ראשי תבות מ'שה
 ש'ת ה'בל, וזה המצרי היה גלגול ק"ו, ולכן
 הרגו משה רבנו עליו השלום לנקם ממנו נקמת
 דמו, עד כאן דברי המפרשים ז"ל. ובהו יובן
ויפן פה וכה' – רצה לומר שהביט בגלגול
 הקודם של הבל וגם בגלגולים שאחריו, וירא
 כי אין איש' – כי הביט בגלגול הקודם ומצא
 שקין הרג להבל, והביט עוד בגלגולי הבל
 שאחריו לראות אם עתיד לצאת אחד גדול כמו
 משה רבנו עליו השלום כדי להניח דבר זה
 עליו שהוא ינקם נקמת הבל, וירא כי אין איש
 חשוב כמותו ולכן אמר הדבר מטל עלי שאני
 צריך לנקם הנקמה מזה, ולכן ויך את המצרי
 שהוא ק"ו:

בקש משה הדבֵר לטובתן של ישראל, שיהיה הפח והאמץ בידו שיוכל להיטיב להם, והשיבו השם יתברך 'אני אעביר', לשון הכרזה, כמו 'ויעבירו קול במחנה' (שם לו א), רצה לומר אכריז ש'כל טוב על פניך', שדרך הצדיק ילכו כל השפעות וכל ישועות ישראל בכלל ופרט. רק 'יחנתי את אשר אהן', כי גם הצדיק הוא בן אדם ולא יוכל להשיג על העולמות בכל עת בלי הפסק, כי לפעמים צריך לישן ולפעמים מטָרד בענין אחר, והשאר השם יתברך כפיכּוֹל לעצמו אשר שינה אין לפניו ולא טריריהו טורד, שהוא יתברך יחן לאיש אשר ייטיב לפניו. וזה פרוש 'ירא אלהים את בני ישראל', רצה לומר לעזרם ולהושיעם, בעת אשר 'ידע אלהים', כי 'ידע' הוא לשון שינה, ו'אלקים' פגנו לצדיק משל ב'נראת אלקים' (שמואל ב' כג א), וגם אז יצמיח השם יתברך לבדו ישועת ישראל וגאלתם ממצוקותיהם בכלל ובפרט, אמן כן יהי רצון:

שפת אמת

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א

כל אדם ישראל הוא טוב בפנימיותו

במדרש (שמו"ר א לו) על פסוק 'ירא כו' וידע אלקים' שכל אחד מהם שב בתשובה רק שלא ידעו זה מזה, עין שם שמדיק וידע אלקים בלבד. ויש לומר שגם הם בעצמם לא יכלו להוציא מחשבתן מפה אל הפעל, כמו שכתבנו במקום אחר שיש מחשבה שלא גמרה עדין שגם האדם עצמו אין מבינה זולת הבוֹרֵא יתברך אשר הוא בוחן לבות וכליות, כמו שאמרו תו"ל (ב"ר ט א) עד שלא נוצרה המחשבה בלבו כו' עין שם. 'כי החשף יכסה ארץ' (ישעיה ס ב), לכן אף שהיה לבות בני ישראל טובים לא היו יכולים לברר אצלם פנימיותם, ולכן לא הפיר משה רבנו עליו השלום את מצמדם, לכן נתן לו הבורא יתברך רמו וסימן 'בהוציאך כו'

ואבינם הודו שה' הוא האלקים, נהיה מיד התעוררות לקראת הגאֵלה:

ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה (ב כג)

פנים יפות

רבי פנחס הורוויץ זיע"א

השעבוד הגופני עורר את ישראל לשוע על שעבוד הנשמה

'ויהי בימים וגו', ותעל שועתם וגו'. יש לך דקדק דהוי ליה למימר ותעל שועתם מן העבדה אל האלהים. ויש לפרש, לפי שכבר כתבנו בכמה מקומות שעקר גלות מצרים היה בגשמתם, שטמאו אותם בגלולי מצרים, ומאת ה' היתה זאת לעורר אותם לתשובה על ידי קשי השעבוד של גופם, ומתוך זה התעוררו על גלות נשמתם וינעקו אל אלהים לגאול את נשמתם, כענין שנאמר בפֶרשת וַיִּלֶךְ (דברים לא יז) 'ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר וגו' על כי אין אלקי בקרבי וגו'', וזה שאמר 'ותעל שועתם אל האלקים מן העבדה', שגֵדְלָה צעקתם אל האלקים, על גלות נשמתם, מחמת העבודה:

וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים (כה)

אור לשמים

רבי מאיר מאפטא זיע"א

בעת שהצדיק אינו פגוי להשיע לבני אדם הקב"ה לבדו מושיעם

'וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים'. יש לפרש על דרך ששמעתי ממורי הגאון מו"ה העשיל זצלה"ה (בעל האוהב ישראל מאפטא) הפסוק 'הראני נא את כבודך' (להלן לג יח-ט), כי

והגדה נתגרא משה רבנו עליו השלום פן אין תקנה לזה כפאשר גם השכינה בתוכנו ובכל זאת מטבעים בחמר, וימאין יבוא עזרם, ועל זה השיב לו הקב"ה (פסוק ז) 'ראה ראיתי וגו', כי ידעתי את מכאביו, פרוש כי זה העקר כפאשר מרגיש האדם בנפשו כי צר לו מאד ואין לו שום עצה להושיע את עצמו, כי אז יעזר ה' ותברך, וכמו החולה כפאשר אינו יודע מחליו הוא מספן מאד וכמעט אין תקנה, לא כן כפאשר מרגיל את חליו יודע מכאביו וכול למצא מזור ותרופה ויוכל להתרפאות. וזה 'כי ידעתי את מכאביו', כי המה מרגישים במכאובים ועל ידי זה יש להם תקנה:

ולתעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש (ג ח)

חתם סופר

רבי משה סופר זיע"א

פרות ארץ ישראל קדשים כמאכלי שבת

והגדה שבח ארץ ישראל 'זבת חלב ודבש', אם שהיא כפשוטו בלי ספק, מכל מקום זה התאר מורה עוד קדשת הארץ ופרותיו כי הם מולידים קדשה בנפש האוכל אותם ומוסיף אהבה ודבקות בה', כי התורה הבורה בלי סיג ופסלת נקרא 'דבש וחלב תחת לשונך' (שיר השירים ד יא), כמו הדבש המוציאין מקלפת התמרה והחלב מוצא מקלפת הנחל שפעליה, כן פרות ארץ ישראל, ולרמוז לדבר זבת חלב ודבש סופי תבות אותיות 'שבת', כי בכל מאכליה קדשה כמו סעודת שבת (חדושי חתם סופר חולין קמב):

תעבדו' (להלן ג יב), כלומר שתראה שמיד שיצאו מתחת יד מצרים יתברר טוב לבם, וכרגע תהפכו מחמר ולבנים עד להיות מוכן לקבלת התורה, והוא עדות נפלא כי עמק לבם של בני ישראל לטוב. ורש"י ז"ל (שם) כתב בזכות קבלת התורה, והינו שמחשבה טובה של ישראל הקב"ה מצרפה למעשה ואף מה שעתיד לעשות, כמו שאיתא בזהר (ח"א קכא:): שעל מה שעתידין לחטא חס ושלום אין עונשין, אבל הזכיות מחשבין, והטעם גם כן כנ"ל, שהטוב גנוז בלבבות בני ישראל, רק קודם הגעת הזמן אינו יוצא מכח אל הפעל, אבל כבר הטובה נמצא כנ"ל, אבל להפוך כשמרשיע הוא על ידי שנכנס בו רוח שטות לפי שעה לכן אין חושבין להבא רק הזכיות חושבין כנ"ל:

ויאמר משה אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה (ג ג)

חשבה לטובה

רבי חנוך העניף מאלקסנדר זיע"א

השכינה שורה בכל יהודי גם כשאין בו מעשים טובים, אלא שאינו מרגיש זאת מפני ששקוע בגשמיות

'וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' מדוע לא יבער הסנה'. הנה רש"י ז"ל כתב דמרמז על שם 'עמו אנכי בצרה' (תהלים צא טו), והנה שם סנה על הגלות, ומרמז כי כשישראל המה בשפלות גמור וכלי שום לחלוחית וכלא פרות ועלים כמו סנה, אף על פי כן השכינה עם כל אחד ואחד מישראל. והנה על זה המראה נתפלא משה רבנו מאד, כי אחרי שהשכינה בתוך בני ישראל מדוע לא יבער בכל אחד תשוקת עבודתו ותברך, ועל זה השיב לו 'של נעליך', כי האדם נטבע בעצם בחמר, וצריך להפשיט עצמו מהחמירות, ופרוש 'מעל רגליך', לצאת מן ההרגל, ואחר כך יכנס לקדשה.

ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים. ויאמר כי אהיה עמו וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה (ג יא-יב)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א

על האדם לבדק בכל עת שהתלהבותו מגיעה מהקדושה ולהוסיף עמה ענוה

ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כו' וכי אוציא את בני ישראל כו', לכאורה הלשון כפול כמו שהרגיש רש"י ז"ל בזה. גם בפסוק ויאמר כי אהיה עמו וזה לך האות בהוציאך כו' תעבדון את כו', גם זה אינו מוכן לכאורה שאמר לו השם יתברך אות שיהיה אחר כך ורש"י ז"ל פירש בטיב טעם וכו'. ונראה דהתורה הקדושה מורה לנו בכל זה איך נתנהג בעבודתו יתברך שמו ויתעלה, דהנה האדם הבא לו אהבה והתלהבות בלבבו בתפלתו או בלמודו וכן בכל מעשיו אשר יעשה לשמו יתברך שמו, ראוי לו שיחשב מי יודע אם אין זו התלהבות אש ורה חלילה וחלילה, ואם לבו מתלהב עוד בפעם אחר פעם, יחשב אפשר המקום גורם קדושה והתלהבות הזאת, דהינו שעומד עם צדיקים, ולא יתלה בעצמו כלל וכלל, רק שיהיה שפל מאד ויחשב איך אפשר שאיש שפל כמני זנבה לזאת. ואם יוסיף עוד ולא יפסק, יחשב אמת בנדאי זה הוא דבר אלקים שנתן לי השם יתברך מתנה ונלווי שיהיה לכבי זה כל הימים, ויתפלל תמיד להשם יתברך שיצור לו וישמר אותו שלא יפשל חס ושלום בשום נדנד חטא שלא יגרם החטא חס ושלום לכבות אש התלהבותו בעבודת הבורא יתברך שמו וכו'. וזה שאמר משה רבנו עליו השלום מי אנכי כי אלך כו', שהיה עניו מפל אדם ושפל בעיני עצמו ואמר איך אפשר שאגיע למדרגה הזאת, וכי אוציא כו' פרוש וגם אם היה באפשרי שאבא למדרגה זאת שאלך אל פרעה, איך אני ראוי למדרגה גדולה כזאת להוציא את בני ישראל.

ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם (ט ג)

ישמח ישראל

רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זיע"א
יצחק האדם עצמו להתפלל בכל יכלתו על אף צרותיו ועוונותיו ואפילו לא תעשה בידו רק אנהה אחת מעמק לבו השי"ת ישמענה

ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם, כ"ק אאמור וזללה"ה זי"ע דבר בקדשו שהתחזקות כל איש ישראל אשר הקב"ה רואה את הלחץ והדחק אשר הצרות והמגיעות ומנעהו וכמה מלחמה וגיבורה צריך שיוכל לצעק ולהתפלל איזה תפלה לפני ד', ונראין הדברים מהמשך הפסוק שאמר הקב"ה, ועתה בזמן הזאת שישראל הם במצב כזה בעמק הקלפה רחמנא לצלן קרוב למ"ט שערי טמאה, וגם כח הדבור הוא בגלות וכמבאר בספרים הקדושים שאפילו כח הדבור לא היה להם, רק צעקו וינצקו אוי וי, וינחה זו השוכרת חצי גופו של אדם נשמעת לפני הקב"ה, יען כי ראה והביט לשפל מצבם, ועד כמה הגדיל עליהם כח הטמאה ר"ל וכמה יגיעות יגעו עד שזכו לצעק ולנצק לאביהם שבשמים על כל פנים אוי וי, ולזאת יקרו בעיניו האנחה הזאת.

ומכאן הוא כח ההתחזקות לכל איש ישראל אשר מגדל צרותיו וחסואיו לא יוכל כמעט לפתח פיו בתחנון ותפלה לפני הקב"ה, ואם מתפלל הוא כמעט מעררב ומבלבל מהמתחשבות המבלבלים אותו, אף על פי כן כל יאמר לנפשו נואש, וינצק ויתפלל לר' בכל יכלתו, ואף אם לא יעלה חס ושלום מפל תפלתו רק אנהה אחת מקרב ולב עמק, השם יתברך בחן לב יחשב עניו ומרודו ושפל מצבו ומקומו וישעו שהביאו לבלבול הדעת, ויכרב רחמיו וחסדיו ישמע לאנחה האחת וישמע ויושיעו:

על הדעת, שודאי ידע משה רבנו עליו השלום שהשם יתברך כל יכול ולא יגיע לו הזק מזה ושדורבנה שיעשה לו כבוד, רק שאלתו היה מה אני חשוב לדבר עם המלכים, שפני ענותנותו לא רצה לטול עטרה לעצמו שיגיע לעמוד במקום גדולים, ואם כן אין התשובה שלא יזק מתישבת על שאלתו.

אָמֵנִם יראה לבאר על פי מה ששמעתי מאדמו"ר איש אלקים קדוש רבנו אלימלך על פסוק 'בשופר הרם קולך' (ישעיה נח א), שביאורו הוא שפמו שהשופר אינו מתנאה בקול היוצא ממנו אם הוא יפה ונעים כף הדורש ומרים קולו בתוכחת מוסר לא יתנאה כלל. והנה משה רבנו עליו השלום נתירא שפשיעשה דבר גדול כזה לגאל את ישראל על ידו ושיהיה בגדלה יותר מכל ישראל אפילו מאחיו אהרן שהיה מפרסם לנביא ה', יבא על ידי זה להתנשאות בעיני עצמו וילכד במוקש הגאון, לכן לא רצה לטול עטרה זו.

אָמֵנִם השם יתברך למדו איזה דרך ישכן אור להנצל מזה ושללא יתנשא מזה השליחות, כי הנה השם יתברך ברא כל ברואי קטנות עם גדולות בצביונם ותאָרם וקומתם, זה גדול מזה וזה קטן מזה וזה משנה בטבעו מזה, הכל כמו שעלה בראונו יתברך, ולא גרם לזה מעלת בריה זו שיהיה תאָרו נאה ושלפלות בריה זו שתהיה בלתי נאה, רק הכל היה מפני שעלה בראונו הפשוט לברא כל אחד בתאר המיוחד לו, שאין שיכות לומר כלל שמעשי בריה זו גרמה לה שתהיה נאה מתקברתה. וכמו כן כשמגביה השם יתברך לאדם, רצונו כף שיהיה הוא הראש ולא שמעלתו ומעשיו גרמו זה.

וזה שהראה הקב"ה למשה דגמא מהסנה, שהסנה הזה הוא השפל שבאלנות בתאָרו וקומתו, וברדאי לא יתנשא לומר שמפני חשיבותו בחר בו השם יתברך, ומזה יוכל משה רבנו עליו השלום ללמד שיהיה גם כן כמותו, ולא תהיה נודעת לו ההתנשאות שלו כמו שאינו

המתלהב בשומעו ספורי צדיקים אות הוא שקדשה בקרבו

וַיֹּאמֶר כי אהיה עמך וזה לך האת בהוציאך כו' מעבדון כו'. דהנה סימן טוב לאדם כשהוא שומע מספרים ממצלות הצדיקים ועבודתם בקדשה לשמו יתברך באמת, אם באותו הפעם לבו חושק ומתלהב מאד מאד שיזכה גם הוא לעבוד השם יתברך באמת, זה הוא סימן טוב שהשם עמו וזה דבר ה'. וזהו וזה לך האת, שאני אומר לך 'בהוציאך כו' מעבדון על הרהר הזה' זה יהיה לך לסימן ולאות, אם יהיה לך בוער ומתלהב לעבודתי בשומעך זאת בזאת תדע שאני עמך. וזהו שהתפלל דוד המלך עליו השלום 'השיבה לי ששון ישעך' (תהלים נא יד), רוצה לומר לפני להשיבני אליך, ושיהיה לי סימן טוב, דהינו 'ששון ישעך', רוצה לומר כשאשמע מספרים 'ישעך', דהינו מעוסקי תורתך ומצותיך שזה הוא הישועה להשם יתברך, כאשר יהיה לי זאת לששון ולשמחה בזה אדע כי אתה עמדי. וה' יזכנו להיות מעובדי ה' באמת ולשמח עם הצדיקים אמן:

מֵאוּר וְשֵׁמֶשׁ

רבי קלונימוס קלמו עפשטיין זיע"א

כאשר האדם מקבל גדלה ידע שלא מעלתו הביאתו לזאת אלא רצון השם הוא שיקבל הגדלה

וַיֹּאמֶר משה גוי' מי אנכי וגו' וכי אוציא את בני ישראל וגו' ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האת וגו'. פירש רש"י, מי אנכי, מה אני חשוב לדבר עם המלכים וגו', 'כי אהיה עמך', השיבו על ראשון ראשון, שאמרת מי אנכי לא שלך היא וגו' כי אנכי שלחתיך ותצליח בשליחותי כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אפל כף תלך בשליחותי ואינך נזוק, עכ"ל. והוא תמוה, שהכי היה משה נרא מפני פרעה שהוא מלך שלא יהרגו, שזה לא יעלה

לאברהם אבינו עליו השלום ויעבדים וענו אתם ארבע מאות שנה' (בראשית טו יג), וכך היתה קבלה גמורה בנד בני ישראל שיהיו משעבדים במצרים ארבע מאות שנה. והשנגלה הקדוש ברוך הוא למשה בסנה ואמר לו שהגיע עת גאלתם, תמה משה ואמר, איך אפשר שהקדוש ברוך הוא אמר הדבור וחוזר בו, חס ושלום, והרי הוא אמת וחזתמו אמת, ולא שנה שחל דברו. וזהו שאמר לו: רבוננו של עולם, כשאמר לבני ישראל שהגיע הקץ לא נאמינו לי, שיאמרו לי 'מה שמו' של הקדוש ברוך הוא, ה' אמת וחזתמו אמת, והכי שנה שהוציא מפיו שנהיה משעבדים ארבע מאות שנה ומבטל דבריו. וזהו שרמזו שם ה'נח"ה בסופי תבות ואמרו לי מ'ה שמו' מ'ה, לרמז דהכי טוענין לי, כיון שהוא ה' אמת, לא שנה שחל דברו.

גזרותיו והבטחותיו של הקב"ה הם על תנאי

והשיבו הקדוש ברוך הוא אהיה אשר אהיה. הפנה כמו שידוע ד'אהיה' פעמים 'אהיה' גימטריא אמת, וזה להודיע דכל גזרותיו והבטחותיו של הקדוש ברוך הוא אינם כי אם על תנאי, אם היה האדם רשע וגזר הקדוש ברוך הוא לעשות לו רעה, אותה הגזרה אינה כי אם על תנאי אם יעמד האיש ברשעו ולא ישוב, אבל אם שב בתשובה מתבטלת הגזרה. וזהו המובן 'אהיה אשר אהיה', דהינו, 'אהיה' עם האדם הנה ברעה, ואם חזר בו, 'אשר אהיה' עמו בטובה, והוא הדין בהפך. וזהו 'אהיה אשר אהיה' מתהפך לפי דרך בני האדם. וזהו האמת המאמת, שאם גזר על האדם רעה ואותו האדם הטיב דרכיו ביותר, לא שנה שהקדוש ברוך הוא יעשה לו אותה רעה שגזר עליו, וגזרתו שגזר וחזר בה לא מקרי חזרה, שהרי מתחלת הגזרה כף היה התנאי, וזהו חותם האמת. ולפיכך אמר לו 'אהיה אשר אהיה', לרמז לו ד'אהיה' פעמים 'אהיה' גימטריא אמת, והאמת תלוי באמת שיהיה, אם האדם נשאר ברשעו והגיעה אליו הרעה שגזר עליו ה', כף הוא האמת, ואם

יודע הסנה משום התנשאות מדוע בחר בו השם ותברך. כמו שהיה מרגלא בפי אדמו"ר הקדוש מורנו הרב יעקב יצחק הלוי זצוק"ל על המשנה (אבות פ"ג מ"ד) חביב אדם שנברא בצלם אלהים חפה יתרה נודעת לו וגו', והבנתי מדברי קדשו הפרוש, שזו היא תרה ועדף ללא צורך שיהיה האדם יודע מזה ושיתגאה במה שנברא בצלם אלהים.

וזה שפרש רש"י שהשיבו על ראשון ראשון, שאמרת מי אנכי, לא שלך היא כי אם שלי, פרוש שאני הוא שרצוני שתהיה אתה השליח כמו שהיה ברצוני לברא במה מיני ברואים זה נאה מזה ולא גרמה לזה מעשה הבריה הזאת שתהיה נאה בתארה, ועל ידי זה לא תפל בשחיתות הגאון ואהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה לך האות כנ"ל, ומצליח בשליחותי, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אכל גו' פרוש שתלמד מהסנה שתצליח בשליחותך שלא להתנשא בו ולבא לידי גאות על ידו, שכמו שהסנה עושה שליחותי ואיננו אכל, שברדאי הסנה אינו משיג שום התנשאות מזה, שהרי הוא השפל שבאלנות ולא גרמה לו תשיבותו ואין לו שום גאון, כף תלך בשליחותי ולא תהיה נזוק, כלומר שלא יגיע הזק בנפשך לפול בשחיתות הגאון:

ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם. ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה וגו' (ג י"ד)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

ישראל שאלו איך יגאלו לפני שעברו ארבע מאות שנה

יש להקשות, מה זו שאלה שאל משה ואמרו לי מה שמו, וכי ישראל אינם יודעים שמו של הקדוש ברוך הוא. ואפשר לרמז, דהנה הקדוש ברוך הוא בגזרת בין הבתרים אמר

וְהִלְבִּישׁוּ אֶתְכֶם, כִּי הָיוּ צְרִיכִים לְתַפֵּר מִחֲדָשׁ הַבְּגָדִים שֶׁשָּׂאָלוּ מֵהֶם שִׁיְהִיו בְּדָרְךָ שִׁישְׁרָאֵל הוֹלְכִים, וְדָרְךָ מִלְבוּשׁ אִם יִתְפָּרוּ אוֹתָם מִחֲדָשׁ נִחְזָטֵן הַמִּלְבוּשׁ מִשְׁהִיָּה קֹדֶם, וְאִין רְאוּי רַק לְקַטְנִים, וְלִהְיֵי אֲמֹר וְשִׁמְתָם עַל בְּגֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' מַה זֶה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מָטָה. וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֵהוּ אַרְצָה וְיִשְׁלִיכֵהוּ אַרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיִּנָּס מִשֶּׁה מַפְנִי. וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּזַנְבוֹ וְיִשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחַזַק בּוֹ וַיְהִי לְמָטָה בְּכַפּוֹ (ד)

(ד-ב)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

גם בשחטאו ישראל במצרים נשארו קדשים ומאמינים במהותם

וַיֹּאמֶר אֵלָיו ה' מַה זֶה בְּיָדְךָ וַיֹּאמֶר מָטָה. וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֵהוּ אַרְצָה [וְיִשְׁלִיכֵהוּ אַרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיִּנָּס מִשֶּׁה מַפְנִי]. וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ [וְאַחֲזוּ בְּזַנְבוֹ וְיִשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחַזַק בּוֹ וַיְהִי לְמָטָה בְּכַפּוֹ]. אֶפְשֶׁר לְרַמֵּז, דִּהְגַּה כְּשֶׁאִמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִילָךְ בְּשִׁלְיַחוֹתוֹ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ מִשֶּׁה (פסוק א) וַיְהִי לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקִלְי וְגו'. בַּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹרֹת לוֹ דִּישְׁרָאֵל מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים מִשׁוּם דָּהֶם וְרַע קֹדֶשׁ, וּמַה שֶּׁנֶּאֱרַיִם בְּמִצְרַיִם קָשִׁי עֲרַף, מִשׁוּם דִּגְלוֹ מִמְקוֹמָם מְקוֹם הַקֹּדֶשׁ, וּמִשְׁעָבָדִים בְּעַבְדוּת קָשָׁה וְדַעְתָּם מְטַרְפָּת עֲלֵיהֶם, וְאִינוּ דוֹמָה מִי שֶׁמִּישָׁב בְּמִקְוָמוֹ לְגוּלָּה לְמִקְוָמוֹ אַחֵר, וּבְיָדָיו שֶׁשָּׁבוּ לְמִקְוָמָם יִחְזְרוּ לְקַדְשָׁתָם וְאֲמוּנָתָם.

הקב"ה רמז למשה בשלשת האותות שחטאו רק בגלל הגלות

וְעִשָּׂה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹשֶׁה סִימָנִים עַל זֶה הַדְּבָר, לְהַרְאוֹת לוֹ שֶׁאִינוּ דוֹמָה דְּבַר הַנִּשְׁאָר שְׁמוֹר בְּמִקְוָמוֹ לְיֹצֵא חוּץ לְמַחְצָתוֹ.

חזר בו ועשה תשובה מתבטלת עליו הגזירה, וכך הוא האמת, וזהו 'אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה' כְּדַרְפִּישִׁית:

אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה (ג יד)

מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים

רבי שניאור זלמן מלאדי זיע"א

מצד שם הוי"ה לא יתכן שום גלות

פְּרוּשׁ הַשֵּׁם 'אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה', דִּהְגַּה גְלוֹת הוּא הַסְתַּרְת אֱלֻקוֹת בְּנֹדַע, שְׂרוּאִין שִׁישְׁרָאֵל הוּא כָּל כֶּף בְּגְלוֹת וְשִׁפְלוּת הוּא הַסְתַּרְת הָאֱלֻקוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינַת 'אֶהְיֶה' – כְּשִׁתְּרָצָה לְבַקֵּשׁ אוֹתִי הֵיטֵב בְּעִיּוֹן שְׂכֻלְךָ 'אֶהְיֶה' אֶפִּילוֹ בְּגְלוֹת, זֶהוּ גְבוּרַתִּי וְאֲנֹכִי עִמָּךְ, וּכְשֶׁתְּבַקֵּשׁ וְתִדְרֹשׁ אוֹתִי אֲנֹכִי עִמָּךְ וְתִמְצָא אוֹתִי. מַה שָּׂאִין בֶּן בְּשֵׁם הַנְּיָה שֶׁהוּא מְהִינָה תְּמִיד בְּכָל עַת וְרַנַּע מֵאִין לֵישׁ וְאִין בְּלִתּוֹ וְאֶפְסֵי בְּלַעְדוֹ, בְּיָדָיו לֹא הִיָּה כְּזוֹל לְהִיּוֹת שׁוּם גְלוֹת לְשִׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל:

וְשִׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וְגו' וְשִׁמְלַת, וְשִׁמְתָם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם (ג כב)

דברי יחזקאל

רבי יחזקאל משינאו זיע"א

באור דקדוק הלשון ושמותם על בניכם ועל בנותיכם

וְשִׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וְגו' וְשִׁמְלַת, וְשִׁמְתָם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם. יֵשׁ לְדַקְדָּק הַלְשׁוֹן וְשִׁמְתָם, הִיָּה לוֹ לֹמַר וְהִלְבִּישׁוּ אֶתְכֶם וְאֵת בְּנֵיכֶם. וְשִׁמְעָתִי בְּשֵׁם גְּדוֹל אֶחָד לְתַרְזֵן עַל פִּי מֵאֲמָרָם ו'ל (לֶקַח טו ב ו) בְּשִׁבִיל אַרְבַּעַה דְּבָרִים נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְכוּ', וְאֶחָד מֵהֶם הוּא שֶׁלֹּא שָׂנוּ אֶת מְלֻבוּשָׁם, הִיָּנוּ שֶׁנֶּדְרוּ עֲצָמָן לִילָךְ בְּמִלְבוּשֵׁי יִשְׂרָאֵל. וְלִכְן לֹא מִצִּי לְמִיכַתֵּב

וכאשר המלאכים שומעין הפרוז צריכין גם בן טהרה. וזה פרוש וי'שבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו' (בראשית לב ז) לשון תשובה, שגם המלאכים היו צריכין בחינת תשובה, כשחזרו מעשו לבא אל יעקב, והיו צריכין טהרה. וזה שפתיח הקדוש ברוך הוא 'אנכי וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים' שזה הוא חידוש גדול יותר, שארץ מצרים היתה מקום הטמאה ביותר כמו שנגאמר (ויקרא יח ג) 'במעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו'.

משה עשה תשובה על שדבר עם פרעה

ונה שטען משה כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי, כידוע כי כל דברי פי הצדיק ברוח שפתיו פועל: חודים וזווגי המדות בעולמות העליונים, על בן התנצל בזה 'כבוד פה וכבוד לשון אנכי', רצה לומר אני רגיל בלשוני לדבר רק לכבוד ה' יתברך ובכבוד כל אמרי פי לכבוד הבורא ברוך הוא, ואיך אוכל לדבר עם הרשע הזה שרש הטמאה פן אפל מפרגתי, כי הדבור עם הרשע מזיק להצדיק וכמו שנתבאר לעיל (ר"ה ויאמר משה). ולכן כאשר הלך ולא הועיל, ראה בעצמו באיזה נדנוד והכרח לשוב בתשובה לשוב אל היחוד גבוה בגלוי שכנייה. וזה וישוב משה אל ה' בתשובה, ואמר למה הרעת לעם הזה לתת אותם ביד המצריים כל היום, מקל וחמר, מה אני הרגיל בקדשה כל היום היה מזיק לי הדבור עם הרשע, מכל שכן בני ישראל המעורבים עם המצריים אשר ברוח שפתם יטמאו אותם.

צריף לעשות הכנה לכל דבר שבקדשה

מזה ילמד האדם איך שישוב האדם בתשובה קדם התפלה ותלמוד תורה והנחת תפלין וקדם כל עשיית המצוה אחר עסקיו בעניני משא ומתן עם הרשעים ואחר כך הולך לבית התפלה. וזה שנגאמר (שיה"ש ג ב) 'אקומה נא ואסובבה בעיר וגו' בקשתיו ולא מצאתיו', פרוש כאשר אני הולך מעניני משא ומתן מהשוק תכף לבית התפלה, אף על פי שאני מבקש על נפשי,

תחלה אמר לו 'מה זה בנדך', אמר לו 'מטה'. אמר לו 'השליכהו ארצה', וכיון שהשליכהו חזר לנחש, ומי גרם לו זה, שיצא חוץ ממקומו. אחר כך אמר לו החזירו, וכיון שהחזירו חזר לשרשו הראשון. אחר כך אמר לו שיביא ידו בחיקו, ושמירת היד היא כשתהיה בחיק, וכשהוציאה חוץ לחיק נצטרעה, ובחזרתה חזרה לשרשה. אחר כך אמר לו שיקח המים מן היאור, וכששיליכם לפשת יהיו דם. כל אלה להורות לו דהמקום גורם, וכל הנשאר בשרשו נשאר בטעמו, והיוצא משרשו משתנה. ולכן הראה לו ואמר לו, אל תתמה על בני ישראל, שאף על פי שאמה רואה אותם עכשו קשי ערף, גרם להם זה סבת יציאתם ממקומם, והם עכשו בארץ לא להם, מקום טמאה. ובחזרתם למקומם מקום הקדש, נחזרו לקדשתם, לפיכך עשה לו שלשה סימנים הללו:

וישב משה אל ה' ויאמר ה' למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתי (ה כד)

תפארת שלמה

רבי שלמה מראדומסק זיע"א

כשהצדיק מתקרב לרשע צריף להטהר

וישוב משה אל ה' ויאמר למה הרעת לעם הזה וגו'. הנה כל המפרשים הקשו הלא 'מלא כל הארץ כבודו' (ישעי"ו ג), ואיך שיף להשיב תשובה ליודע תעלומות. אולם הנראה לבאר על פי הכתוב (להלן כ ב) 'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכל המפרשים הקשו בזה למה לא כתוב אשר בראתי שמים וארץ, שזה חידוש יותר. אולם כבר בארנו בנסח התפלה שאנו אומרים 'וכלם פותחים את פיהם בקדשה ובטהרה' (ברכת יוצר אור), איך שיף לשון טהרה במלאכים, מכלל דאיכא נמי טמא. אך מבאר בספרים כי מחמת הפרוז אשר בכל יום מכריזין למעלה מהעברות של בני אדם,

אֲשֶׁר יתְחַזֵּק בְּאַמוּנתוֹ, וּכְעֵין מַעֲשֵׂה כְּזוֹ רְאִיתִי כְּבוֹר, לְכֵן וְלֹא שְׁמַעוּ אֶל מִשְׁהָ, אִף שֶׁהָאֵמִינוּ, אֲבָל 'מִקְצֵר רוּחַ וּמַעֲבֵדָה קָשָׁה' לֹא הָיָה מִי שִׁיתְחַזֵּק וַיִּתֵּן לֵב לְשִׁמוּעָה טוֹבָה זוֹ.

וְזֶה שֶׁאָמַר מִשָּׁה רַבְּנוּ 'הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ אֵלַי' אִף שֶׁהָיָה לְטוֹבָתָם, מִפְּנֵי שֶׁכָּבַר נִשְׁבַּר רוּחָם וְעֲצָמוּתָם, וְאִם אֵין רוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִמְצָא כְּבוֹר, אִזְ 'אֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם' אֲטוּם לְגַמְרִי, כִּי הִגְדַּלְתָּ שְׁנֵתָתָ לִי הִיא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאֵימָתָ בְּגִמְרָא בְּרִכּוֹת (לב). עַל הַפְּסוּק 'לֵךְ רֵד וְכוּ'', וְאִיךְ 'שְׁמַעֲנִי פְרַעֲה' בְּיַנּוֹן שֶׁאֵינִי אוֹתוֹ מִשָּׁה רַבְּנוּ שֶׁאוּכַל לְדַבֵּר אֵלָיו.

וְהַגְּהָה בְּכָל הַצְּרוֹת רוּאִים, שֶׁבְּאֵם יָדְעוּ בְּלָם שֶׁתִּכְרַךְ לְמַחֵר וַיִּשְׁעוּ, כִּי אִזְ חֵלֶק גְּדוֹל גַּם מִן הַמְּתִיאֲשִׁים עוֹד הָיוּ יְכוּלִים לְהִתְחַזֵּק, אֲבָל דָּא עָקָא שְׁאֵינִם רוּאִים אֶת הַקֶּץ לַחֲשֹׁף, וְהַרְבֵּה אֵין לָהֶם בְּמָה לְהִתְחַזֵּק וְחָס וְשָׁלוֹם מְתִיאֲשִׁים וְרוּחָם נִפְלֵ. וְזֶה 'תְּמִים תְּהִיָה עִם ד' אֲלֶקְיָד' (דְּבָרִים י"ח ג), אֲפִילוּ אִם אֶתָּה שְׁבוּר וּמְרַסָּס מִכָּל מְקוֹם תְּהִיָה תְּמִים וְשָׁלֵם וְהִתְחַזֵּק עִם ד' אֲלֶקְיָד, כִּי יוֹדַע אֶתָּה שְׁד' אֲלֶקְיָד עִמָּךְ בְּצָרָה, לְכֵן לֹא תִחַזֵּר אַחֵר עֲתִידוֹת לוֹמַר אֵינִי רוּאָה קֶץ לַחֲשֹׁף, אֲלָא כָּל מָה וְכוּ' קִבֵּל בְּתַמִּימוֹת וְאִזְ תְּהִיָה עִמּוֹ וְלִחְלִקוֹ (רש"י שם), וּמִמֵּילָא עַל יְדֵי זֶה יִקְרַב יְשׁוּעָתְךָ כְּמוֹ שֶׁבִּקַּשׁ מִשָּׁה רַבְּנוּ יְהִים עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ' (שם ט כט):

שׁוֹכְבֵיִם

אַהֲבַת שְׁלוֹם

רַבֵּי מִנְחֵם מִגְּדַל מְקוֹסוֹב זִיע"א

שׁוֹכְבֵיִם הֵזְמוּ הַמְּסֻגָּל לְהַעֲלֹת הַנִּיּוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים

וַיֵּאָרְאֶה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה. עַל דְּרָךְ זֶה דְּהִנָּה כְּתִיב (תהלים ז א) 'תִּשָּׁב אֲנוּשׁ עַד דִּפְא', וְדִפְא' הוּא רְאִשֵׁי תְבוֹת דִּי־רָה

'בְּקִשְׁתּוֹ וְלֹא מִצְאֵתוֹ', כִּי הָעֵקֶר הוּא הַהֲכָנָה לְכָל דְּבַר שֶׁבְּקִנְשָׁה, וְגַם עַל שֶׁבַת קִדְשׁ הָעֵקֶר הוּא הַהֲכָנָה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בִּזְהַר הַקְּדוּשׁ (ת"ב ב קלה): בְּיַנּוֹן דְּעִיל שֶׁבַתָּא, פְּרוּשׁ שְׁנִכְנַס הַקְּדוּשָׁה בְּלֵב הָאָדָם, אִזְ מִתְפָּרֶשֶׁת מִסְטָרָא אַחֲרָא, וְיִבְלֵא זֶה אֵין מִצִּיאוֹת לְכַנֵּס הַקְּדוּשָׁה בְּלֵב הָאָדָם:

וַיְדַבֵּר מִשָּׁה לְפָנָי ה' לֵאמֹר הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ אֵלַי וַאֲיִךְ יִשְׁמַעֲנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם (ו יב)

אֵשׁ קִדְשׁ

רַבֵּי קְלוֹנִימוֹס קְלִמִּישׁ מִפּוֹסְנָא זִיע"א

עַל אִף שֶׁאֵין הָאָדָם רוּאָה קֶץ לְצְרוּתוֹ עֲלָיו הִתְחַזַּק וְלִהְשַׁעוּ בְּבִשְׁחוֹן גְּמוּר

מִשָּׁה רַבְּנוּ אָמַר לְד' 'הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שְׁמַעוּ אֵלַי וַאֲיִךְ יִשְׁמַעֲנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם', וּמִדִּיק בְּסִפְרֵי הַקְּדוּשׁ שֶׁל כ"ק אֲדוּנֵי אֲבֵי מוֹרֵי הַרֶה"צ וְהַקְּדוּשׁ זְצוּקְלָלָה"ה, אֵיזָה קַל וְחִמְרָ הוּא, הָא בְּשִׁלְמָא יִשְׂרָאֵל כְּתִיב הַטַּעַם שֶׁלֹּא שְׁמַעוּ 'מִקְצֵר רוּחַ וְכוּ'' אֲבָל פְּרַעֲה שֶׁלֹּא עָבַד אֲפֹשֶׁר יִשְׁמַע, עֵינֵן שָׁם. וְעוֹד יֵשׁ לְדִיק, לְמָה מִתְחַלֵּה אָמַר מִשָּׁה רַבְּנוּ עַל עֲצָמוֹ שֶׁהוּא 'כְּבַד פֶּה וְכַבֵּד לְשׁוֹן', וְהַתְּרַגּוּם מִתְּרַגּוּם 'יִקְרִי מִמְּלַל', הֵינּוּ שֶׁמְדַבֵּר רַק קָשָׁה, וְכֵאֵן אָמַר 'עָרַל שְׁפָתַיִם' אֲטוּם שְׁפָתַיִם' שֶׁמִּשְׁמַע שְׁאֵינִי יְכוּל לְדַבֵּר לְגַמְרִי.

אֲבָל בְּסִפְרֵי כ"ק אֲדוּנֵי אֲבֵי מוֹרֵי זְצוּקְלָלָה"ה גַּם בֵּן מִדִּיק, לְמָה לֹא שְׁמַעוּ מִקְצֵר רוּחַ וְכוּ' הָא אֲדַרְבֵּה מִפְּנֵי צְרָתָם הָיוּ צְרִיכִים יוֹתֵר לְשַׁמַּע וְלִשְׁמַח בְּבִשְׁוֹרָה טוֹבָה. וְחוּץ מִתְרוּצוֹ הַקְּדוּשׁ אֲפֹשֶׁר לוֹמַר, כִּי כְּשֶׁהָאָדָם בְּצָרָה בְּעוֹד רוּחוֹ בּוֹ, אִזְ כְּשֶׁשׁוּמַע בְּשׁוֹרָה טוֹבָה מֵאֲמִין וְשִׁמְחָ בָּהּ, מָה שֶׁאֵין בֵּן כְּשֶׁהוּא כָּל כֶּף מִכָּה וּמְסַפֵּר עַד שֶׁנִּשְׁבַּר וּמְרַסָּס מַצְעֵר וְעֵנִי, אִזְ אִף שֶׁבְּדַעְתּוֹ מֵאֲמִין יוֹדַע שֶׁיְהִיָה טוֹב לוֹ, מִכָּל מְקוֹם אֵין כְּבוֹר אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁמַח וְאֵין כְּבוֹר מִי

בְּרָם אִשָּׁה, שֶׁהֵם נִגְדוּ גוּף מִמּוֹן נֶפֶשׁ, כִּי נֶפֶשׁ נִקְרָא אִשָּׁה וְגוּף נִקְרָא דִּינָה וְכֵרֶם הוּא מִמּוֹן כַּמְבָאָר כֹּל זֶה בְּשִׁלְ"ה הַקְדוּשׁ (פִּרְשַׁת שׁוֹפְטִים תּוֹרָה אֹר ד"ה נבאר). וְצָרִיף כֹּל אִישׁ הַמְשָׁפִיל לַתֵּן ג' בְּחִינּוֹת אֱלוֹ וּלְכַבֵּר הַנִּיּוֹצוֹת הַק', וְהִינּוּ שְׁמִשְׂאוֹ וּמִתְנוּ יֵהָא בְּאִמּוּנָה בְּלִי שׁוּם שְׁקָר וְתַרְמִית, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא מְכַבֵּר הַנִּיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים הַשְּׂכִימִים לְשֵׁרֵשׁ גִּשְׁמָתוֹ, וְכֵן בְּגוּף וּבְנֶפֶשׁ, וְהִינּוּ שְׁצָרִיף לְקַשֵּׁשׁ אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת נֶפְשׁוֹ בְּרַמ"ח מִצּוֹת עֲשֵׂה וּשְׁס"ה מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁהֵם נִגְדוּ רַמ"ח אֲבָרָיו וּשְׁס"ה גִּידָיו, וְכָל אֲבָר יַעֲשֶׂה מִצְוָה הַשְּׂכִימָה לְאוֹתוֹ אֲבָר כִּי בְּכָל אֲבָר שִׁיף מִצְוָה הַמְחִיָּה לְאוֹתוֹ אֲבָר, וְאֵל יִפְגֵּם חֵס וְשְׁלוֹם שְׁעוֹר קוֹמָתוֹ בְּתַאוּת גּוּפָנִיּוֹת וְלִהְשִׁינִי בְּקַרְבּוֹ רוּחָא דְמִסְאָבָא רַחֲמָנָא לִיצְלָן, רַק שִׁירָאָה שְׂיֵהָא גּוּפוֹ דִּינָה נֹאֵה לְהַשְׂכִּינָה הַקְדוּשָׁה וְשִׁיזְבֹּף אֶת עֲצָמוֹ עַד שְׂיֵהָא מְרַכְבָּה לְהַשְׂכִּינָה הַקְדוּשָׁה וְשִׁיזְבֹּף אֶת עֲצָמוֹ עַד שְׂיֵהָא מְרַכְבָּה לְשִׁמוֹ יִתְבַּרַךְ, וְכֵנָה הוּא מְכַבֵּר הַנִּיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים מִתּוֹף הַקְּלֹפּוֹת. וְזֶהוּ עֵקֶר פְּוִנַת שׁוֹכְבִי"ם לְהוֹצִיא הַנִּיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים מִתּוֹף הַקְּלֹפּוֹת, וְלָזֶה צָרִיף תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה כִּי עֵקֶר הַבְּרוּר הוּא עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה, הִינּוּ שְׂיֵשׁוּבוּ וְזֶהוּ 'מְצַרְיָמָה' בְּגִימַטְרִיא 'שְׂכִינָה', וְרוּ"ק:

הַנִּיּוֹצוֹת הַק' מִן הַקְּלֹפּוֹת אֶל מְקוֹמָם וְשִׁרְשָׁם. עֵקֶר הַעֲלָאת הַנִּיּוֹצוֹת בְּשִׁבְתּוֹ וְעֵקֶר הַעֲלָאת הַנִּיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים נַעֲשֶׂה בְּשִׁבְתּוֹ שֶׁהוּא אוֹתוֹת 'תְּשׁוּבָה' אָנוּשׁ עַד 'דְּכָא' וְדִי לְמַכִּין. וְהִנֵּה בְּכָל שְׁבָתוֹת הַשָּׁנָה צָרִיף הָאָדָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הִינּוּ בְּכָל עָרֵב שְׁבָת קֹדֶשׁ צָרִיף הָאָדָם לְשׁוּב בְּתְשׁוּבָה וְלִהְתְּבַשֵּׁשׁ מִגְּדֹל תִּקְוָה אוֹר קֹדֶשׁ שְׁבָת קֹדֶשׁ הַמִּתְגַּלָּה וּמֵאִיר בְּכָל שְׁבָת, רַק שְׁבִהֲפָרְשִׁיּוֹת הִלְלוּ שׁוֹכְבִי"ם צָרִיף לְשׁוּב בְּיָתֵר שְׂאֵת, כִּי עַכְשָׁו הוּא עֵקֶר הַעֲוֹת וְהַזְמַן שֶׁל בְּרוּר וְהוֹצֵאת הַנִּיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים מִן הַסְּטֵרָא אֲחָרָא. וְהִנֵּה הַעֲלָאת הַנִּיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים הוּא עַל יְדֵי שֵׁם מ"ב, שְׁעַל יְדֵי הַשֵּׁם מ"ב אָנוּ מַעֲלִין נִיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים כְּנֹדָע, וְזֶהוּ 'וְאֵלָה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', פְּרוּשׁ 'וְאֵלָה' הוּא בְּגִימַטְרִיא מ"ב וְרוֹמְזוֹ לְשֵׁם מ"ב, 'שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מְצַרְיָמָה' רוֹמְזוֹ לְנִיּוֹצוֹת הַק' הַנְּפֹלִים בְּהַקְּלֹפּוֹת הַנִּיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים 'מְצַר יִשְׂרָאֵל', וְרוֹמְזוֹ שְׁבִפְרָשִׁיּוֹת הִלְלוּ שׁוֹכְבִי"ם צָרִיף כֹּל אִישׁ הַמְשָׁפִיל לְרֵאוֹת לְהַעֲלוֹת נִיּוֹצוֹת הַקְדוּשִׁים בְּהַשֵּׁם מ"ב עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה וְזֶהוּ עֵקֶר שְׂיֵהָא מְרַכְבָּה לְהַשְׂכִּינָה הַקְדוּשָׁה, וְזֶהוּ 'מְצַרְיָמָה' בְּגִימַטְרִיא 'שְׂכִינָה', וְרוּ"ק:

אוצרות גאוני הדורות

יִצְאוּ מִמְצַרִּים, וְזֶהוּ הַרְמֵז שְׁמוֹת, רֵאשֵׁי תְבוֹת שְׁבָת מִיְלָה וְתִלְמוּד תּוֹרָה. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מְצַרְיָמָה, סוֹפֵי תְבוֹת מִיְלָה. אֵת יַעֲקֹב אִישׁ, כְּתַב בְּעַל הַטּוֹרִים סוֹפֵי תְבוֹת שְׁבָת, ע"כ. וּבְשִׁבְתּוֹ גּוּפָא נְרַמְזוּ רֵאשֵׁי תְבוֹת שְׁבָת בְּרִית תּוֹרָה.

וְאֵלָה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים סוֹפֵי תְבוֹת תְּהִלִּים, כִּי יְדוּעַ שְׁסַפֵּר שְׁמוֹת נִגְדוּ גְבוּרָה, וְכַתִּיב (תְּהִלִּים קו ב) 'מִי יִמְלַל גְבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כֹּל תְּהִלָּתוֹ, רָצָה לִזְמֹר לְשִׁבְרֵי גְבוּרוֹת, סִגְלָה לְגַמֵּר כֹּל תְּהִלִּים, וְכֵן כְּתַב בְּשִׁלְ"ה סִגְלָה נִפְלְאָה

וְאֵלָה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מְצַרְיָמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וְכִיתוּ בָאוּ (א א)

גְּנִזֵי יוֹסֵף

רַבִּי יוֹסֵף בְּלוֹךְ זצ"ל

יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמְצַרִּים בְּזִכּוֹת שְׁמִירַת שְׁבָת וּמִיְלָה וּלְמוֹד הַתּוֹרָה / אִמִּירַת סֵפֶר תְּהִלִּים מְסֻגְלָת לְהַמְתַּקֵּת הַדִּינָיִים

הִנֵּה בְּמִצְרַיִם שְׁמָרוּ שְׁבָת וּמִיְלָה וְתִלְמוּד תּוֹרָה, שְׁבֹף אָמְרוּ חז"ל (יומא כח:) מִמִּיָּהֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לֹא פָּסְקָה יִשְׁבִּיחַ מִבֵּיתֶם, וּבְזִכּוֹת זֶה

טוב שנקרא יוסף, על דרך הפתוב (בראשית ל כד) יוסף ה' לי בן אחר, ש'יצר טוב אומר תמיד שיוסיף תורה ומצוות שנקראים בנים.

ויאמר אל עמו, פרוש היצר הרע שנקרא מלך אומר אל עמו, הם האברים ששומעים לעצתו כמו שהעם מציתים למלך. הנה עם בני ישראל, פרוש דידוע שבכל מצוה שהאדם עושה נבוא מלאך טוב, והנשמה נקראת ישראל שהיא רוצה תמיד לעשות מעשים טובים שתהיה ישר לאל, גם הנשמה היא חלק אלקי ממעל, וזהו הנה עם בני ישראל הם הפרקליטים טובים שהם בני הנשמה, רב ועצום במצות ובמעשים טובים, ממנו מקמת סיוע הקב"ה, על דרך (שבת קד.) הבא להטהר מסייעין אותו.

הבנה נתחכמה לו פן ירבה, פרוש היצר הרע אומר לאברים, הנה נתחכמה למושיעין של ישראל זה הקב"ה, פן ירבה במצות ובמעשים טובים, ויהיה פי תקראנה מלחמה פרוש מלחמת היצר הרע עם היצר טוב, ונוסף גם הוא על שנאינו, פרוש הוא זה הקב"ה, על דרך (שבת קד.) הבא להטהר מסייעין אותו, או על דרך (קידושין ל.) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר (תהלים לו) צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר (שם פסוק לג) ה' לא יעזבנו בידו, ועלה מן הארץ פרוש לא די שאינו יכול לו, אלא שיצטרף להיות לו עליה מן הארציות, וזהו מן הארץ.

וישימו עליו שרי מסים, פרוש שהיצר הרע עושה תחבולות לבטלו מעבודת השם יתברך, וזהו מסים שמביא עליו צרות ועבדות כדי שלא יוכל לעבוד השם יתברך. למען ענתו בסבלתם, פרוש לענות אותו בסבלות הגוף, או יאמר מלשון עני.

למתק הדינים, לגמר כל תהלים, גם סופי תבות בני ישראל הבאים מצרימה הוא מילה, שבזכות זה יצאו.

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירבה ויהיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ. וישימו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם (א-ח-יא)

שיח השדה

רבי אליעזר ב"ר מאיר הלוי זצ"ל
 עצת היצר הרע להביא צרות ומצוקות על ישראל לבטלם מעבודת הבורא
ויקם מלך. זה יצר הרע שנקרא מלך זמן כו' (קהלת ד יא), ואמר ויקם על דרך הפסוק (דברים כב כו) פאשור יקום איש על רעהו וירצחו נפש, כי היצר הרע רוצה להרוג את הנפש הטוהר. חדש, והביא רש"י ו"ל פלוגתא בזה, רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזרותיו, ויבאר על דרך דאיתא במסכת קרושין (ל) אמר רב יצחק, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו ה) רק רע כל היום, ואמר רבי שמעון בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו, והינו הפלוגתא דרב ושמואל, חד אמר חדש ממש כרב יצחק, שהיצר הרע מתחדש עליו בכל יום, וחד אמר שנתחדשו גזרותיו כרבי שמעון בן לוי דאמר שהיצר הרע מתגבר עליו בכל יום. על מצרים, פרוש על הגוף שהוא מצר, לשון מצרים, או יאמר לשון מצר וגבול, כי לפתח חטאת רבין' (שם ד ז), דהינו כשבא ממצר הגוף, כלומר ממעי אמו בא היצר הרע אצלו. אפשר לא ידע את יוסף פרוש הקב"ה, שנאמר (ישעיה יא יא) יוסיף ה' שנית ידו, או יאמר אשר לא ידע את יוסף זה יצר

וַיְהִי כִּי יֵרְאוּ הַמִּילֵדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם
בָּתִּים (א כא)

אַלְשִׁיף

רבי משה אלשיך זצ"ל

פסק הקב"ה שְׂכַר לַמִּילֵדֹת מִשְׁעָה שְׁגִמְרוּ
בַּמַּחְשָׁבֹתוֹ לְסָרֵב לְבַקֶּשֶׁת פְּרַעַה

וַיֵּרְאוּ לְהָעִיר, כִּי הִנֵּה אֵין סָפֵק כִּי עַל דִּבְרַת
יִרְאַת אֱלֹהִים זָכוּ, וַיִּמָּה צָרָף לֹמֵר וַיְהִי
כִּי יֵרְאוּ וְכוּ'.

אִף הוֹרָה לָנוּ הוּא יִתְבַּרֵךְ, אִיף מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה
מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה. כִּי הִנֵּה בְּדַבַּר אֱלִיָּהוּן פְּרַעַה
נֶאֱמַר וַיִּתְרַאֲן הַמִּילֵדֹת אֶת הָאֱלֹהִים, שֶׁהוּא
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַצּוֹתוֹ. וְאַחַר מִחֻשְׁבָּה טוֹבָה זוֹ,
בָּבֵא הַדְּבָר אֶל הַפְּעַל וַיִּתְחַיֵּן אֶת הַיְלָדִים. אָמַר,
שְׂלֵא הַמִּתְחַיֵּן הוּא יִתְבַּרֵךְ לְקַבֵּעַ לָהֶן שְׂכָר וְלַעֲשׂוֹת
לָהֶם בָּתִּים עַד עֲשׂוֹתֵן הַמַּצּוּה כַּפְּעַל וַיִּתְחַיֵּן אֶת
הַיְלָדִים, כִּי אִם מֵאֵז יֵרְאוּ אֱלֹהִים, טָרַם יִפְעֲלוּ
וַיַּעַשׂ לָהֶן בָּתִּים.

וַתַּפְתַּח וַתִּרְאֶהוּ אֶת הַיְלֵד וַהֲנִה נַעַר בֶּכֶה וַתַּחַמְלוּ
עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיֵּלְדֵי הָעֲבָרִים זֶה (ב ו)

מִרְגָּנִיתָא דְרַ"ב

רבי ברוך תאומים זצ"ל

בְּכִיָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כַּנְעַר הוֹכִיחָה שֶׁהִשְׁלַף
לִיאֹוֹר קוֹדֵם שְׁגֹר פְּרַעַה אַף עַל יְלָדֵי
מִצְרַיִם

נִרְאָה לִי לְפִי הַמְדַרְשׁ (שְׁמוֹר"א יח) שֶׁבִּשְׂעָה
שְׁנוּלֵד מֹשֶׁה גִּזַּר פְּרַעַה שִׁישְׁלִיכוּ לִיאֹוֹר
גַּם יְלָדֵי מִצְרַיִם, מִשׁוּם שֶׁאָמְרוּ לוֹ אֲצַטְגְּנִינִי הַיּוֹם
נוֹלֵד הַמוֹשִׁיעַ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם כֵּן מִמֵּילָא אֵין
לְחוּשׁ עוֹד עַל הַיְלָדִים שְׁנוּלְדוּ קוֹדֵם. וְכִינֵן שֶׁהִיָּה
קוֹלוֹ כַּנְעַר, שֶׁחֻשְׁבָּה שְׁבוּדָאֵי הוּא נוֹלֵד כְּכֹר,
וַיִּמָּה שֶׁהִשְׁלַף לִיאֹוֹר הַטַּעַם הֵיחִוּוֹ מִיֵּלְדֵי הָעֲבָרִים
שֶׁעֲלִיהֶם נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה אִף קוֹדֵם שְׁנוּלֵד מוֹשִׁיעַן

שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבִזְהָה מִקְשָׁר הַיִּטֵּב דְּבָרֵי הַפְּסוּקָה.
וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נוֹדַע הַדְּבָר (ב יד)

שְׁמִירַת הַלְּשׁוֹן

רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל

בְּעוֹן לְשׁוֹן הִרְעַ מִתְעוֹרֵר הַשְּׁטוֹ לְקַטְרֵג
עַל יִשְׂרָאֵל

וַיִּרְשׁ רִשְׁוִי שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה מִתְמַמֵּה עַל מַה נִּלְקִים
יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל הָעַמִּים, וַעֲכָשׁוּ אֲנִי
וְרֹאָה שֶׁהֶם רְאוּיִם לְכָף. וְלִכְאוּרָה הֲלֵא כְּתִיב
בִּיחֻזְקָאֵל (פִּרְק"ב) שֶׁהִיָּה לָהֶם עֲזוּנוֹת גְּדוֹלִים, עֲזוּן
עֲבוּדָה זָרָה הַחֲמוּר מְאֹד, וְאִף עַל פִּי כֵּן הִיָּה
מִתְמַמֵּה עַל צְרוּתָם, וְכִי בְּשִׁבִיל שְׁנַצְטָרֵף לְזֶה גַם
עֲזוּן לְשׁוֹן הִרְעַ נִתְיָשֵׁב הַדְּבָר אֲצִלוֹ.

אָכֵן עַל פִּי הַמְבַאֵר בַּזְהַר הַקְּדוֹשׁ (ח"ב רסד):
שְׁעַל יְדֵי עוֹן שֶׁל לְשׁוֹן הִרְעַ הוּא מְעוֹרֵר
אֶת הַמְקַטְרֵג הַגְּדוֹל עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה גוֹרֵם
מִיתָה וְחֻרְבָּא וְקַטוּלָא בְּעֻלְמָא, וּבְאַרְנוֹ בְּמִקּוּם
אַחַר דְּבֵלֵא חֲטָא הַלְּשׁוֹן לֹא נִתַּן לוֹ הַכַּחַח הַהוּא
לְהוֹדִיעַ לְמַעֲלָה אֶת תּוֹעֲבַת בְּנֵי אָדָם וְלִתְבַע דִּין
עֲלֵיהֶם, נִיחָא הַכַּל. דְּגַם מֹשֶׁה רַבְּנוּ ע"ה הִיָּה
יּוֹדַע שְׂמִישׁ בְּמִצְרַיִם עֲזוּנוֹת גְּדוֹלִים מְאֹד, אָכֵן
הִיָּה סְבוּר מִתַּחֲלָה שְׂאִין בְּהֶם חֲטָא הַלְּשׁוֹן,
וּמִמֵּילָא לֹא הִיָּה יָכוֹל הַשְּׁטָן לְקַטְרֵג וּבְכִמוֹ
שֶׁאָמְרוּ חַז"ל דוֹרוֹ שֶׁל אַחֲאָב אִף שֶׁהִיָּה בְּיָדָם
עֲזוּן עֲבוּדָה זָרָה, הָיוּ יוֹרְדִין לְמַלְחָמָה וְנוֹצְחִין,
מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיָּה בְּהֶן דִּלְטוּרְיָא. דוֹרוֹ שֶׁל דָּוִד
וְהִיָּנוּ בִּימֵי שְׂאוּל, אִף שֶׁהִיָּה בְּהֶן תֵּינִיקוֹת שֶׁהִיָּה
יּוֹדְעִין מ"ט פְּנִים לַתּוֹרָה, הָיוּ יוֹרְדִין לְמַלְחָמָה
וְנוֹפְלִין, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה בְּהֶן דִּלְטוּרְיָא. אָכֵן כִּינֵן
שְׂרָאָה שְׂישׁ בְּהֶן דִּלְטוּרְיָא, אָמַר אָכֵן נוֹדַע
הַדְּבָר וּבְכֹאוֹמֵר אָכֵן כַּעַת נוֹדַע הַדְּבָר הַיְדוּעַ,
שֶׁהוּא חֲטָא עֲבוּדָה זָרָה נוֹדַע לְמַעֲלָה וְנִתְפָּרְסַם
הַדְּבָר, וּמִגְּלִילִין עֲלֵיהֶם אֶת כָּל עֲזוּנוֹתֵיהֶן,
וּבְשִׁבִיל זֶה נִלְקִים כָּל כָּף.

וְהִגָּה מְכַל זֶה יוֹכַל הָאָדָם לְהִתְבּוֹגֵן בְּמַה צְרִיף
לְהִיּוֹת זְהִיר מִזֶּה הַחֲטָא שְׂלֵא יִקְלַקֵּל
לְעַצְמוֹ [כִּי בַעַת שֶׁהוּא מְסַפֵּר לְשׁוֹן הִרְעַ עַל

משגב לדרך

רבי דוד הכהן זצ"ל

נאנחו ישראל על שינוכו לצאת ממצרים
קודם הקץ רק מטעם קשי השעבוד

אִפְשָׁר בַּמָּה שְׁאַמְרוּ זְכוּרָנִים לְכַרְכָּה ב' טַעְמִים
לִיצִיאַת מִצְרַיִם קוּדֵם הַקֵּץ, הָאֶחָד עַל
יְדֵי רַבּוּי הַבְּנָיִם, וְהַשְּׁנִי עַל יְדֵי קִשֵׁי הַשְּׁעֻבּוֹד.
וְלָכֵן כְּשָׂאוּ יִשְׂרָאֵל שְׁמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, דִּהְיִינוּ
שְׁנֹצְטֹרֵעַ כְּמוֹ שְׁאַמְרוּ רַבּוּתֵינוּ זְכוּרָנִים לְכַרְכָּה
(שמו"ר א לה), וְהִנֵּה שׁוֹחֵט שְׁלֹשׁ מְאוֹת יְלָדִים
בְּכָל יוֹם, וּבִטְלָה לָהּ טַעֲנַת רַבּוּי הַבְּנָיִם, לָזֶה
נֶאֱנָחוּ מִן ה'עֲבֹדָה' וְיוֹקָא, דִּהְיִינוּ קִשֵׁי הַשְּׁעֻבּוֹד.

וְהִי בְּיָמֵים הַרְבִּיִם הָהֵם וַיְמַת מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וַיֶּאֱנָחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן ה'עֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן ה'עֲבֹדָה. וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים
אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם
אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים (ב כג-כה)

חתם סופר

רבי שמואל ארנגולד זצ"ל

רמז הכתוב לארבע גלויות של ישראל

וַיֵּשׁ לְדַרְדֵּק אוֹמְרוֹ שְׁנֵי פְעָמִים 'מִן ה'עֲבֹדָה'.
וְנִרְאָה לִי כִי כָּבֵד פְּתַב בְּמַגְלַה עֲמָקוֹת
לְרִמּוֹ בְּחִבַּת יְרֵבִים' הָאֶרְבַּע גְּלוֹיֹת, רוֹמִיִּים הוּא
אָדוּם, בָּבֶל, יוֹן, מִדְיָ, וּגְלוֹת מִצְרַיִם הִנֵּה כְּלוּל
מִכֻּלָּם וְזֶה קִצּוֹ שֶׁל יו"ד, עֵינֵי שֵׁם.

וְנִרְאָה לִי לְפָרֵשׁ עַל פִּי דְבָרָיו, כִּי בְּגִלוֹת
רֵאשׁוֹן הוּא גְלוֹת בְּכָל נַעֲדָה ה'עֲבֹדָה
מִבֵּית אֱלֹקֵינוּ, וְזֶה נִרְמָז כָּאֵן וַיֶּאֱנָחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
'מִן ה'עֲבֹדָה'. וּבְגִלוֹת שְׁנֵי הוּא מְדֵי הִיְתָה אִז
רַק גְּזֵרָה קָשָׁה, וַיֵּצֵא מִרְדְּכִי וַיִּזְעַק וכו' (אסתר
ד א), וְלָזֶה אָמַר בְּסִתְמָא וַיִּזְעְקוּ. וַיִּכְנַגְד גְּלוֹת
שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא יוֹן שְׂאִז שׁוֹב גְּחִסְרָה ה'עֲבֹדָה,
אָמַר עוֹד הַפַּעַם וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם 'מִן ה'עֲבֹדָה'.

חֲבָרוּ נֶעֱנַשׂ מִדָּה כְּנִגְד מִדָּה שְׁמִסְפָּרִים
עָלָיו לְמַעֲלָה, וַיְכַמּוּ שְׁכַתָּב רַבְּנוּ חַיִּים וַיְטַל ז"ל
בְּשַׁעַר הַקְּדוּשָׁה, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּהַזְכִּיר רַעַת חֲבָרָךְ
יְסָפְרוּ עֲוֹנוֹתֶיךָ, וְגַם לֹא יִקְלָקֵל לְכָל הָעוֹלָם
כְּלוּ, וְכַנְי"ל בְּשֵׁם הַזֵּהָר הַקְּדוּשׁ. [חֵלֶק שְׁנֵי פ"ד]

וַיֶּאֱנָחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן ה'עֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן ה'עֲבֹדָה (ב כג)

רבנו בחיי

רבי בחיי אבן חלווה זצ"ל

לא נגאלו ישראל אלא בזכות התפלה

וַאֲמַר וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן ה'עֲבֹדָה',
כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ הַקֵּץ כְּבָר לֹא הָיָה
רְאוּיָם לְגָאֵלָה, אֲלֹא מֵרַב שְׁצַעְקוֹ אֶל ה' מִן
ה'עֲבֹדָה' קִבַּל תַּפְלָתָם.

וְהַזְכִּיר שְׁנֵי פְעָמִים מִן ה'עֲבֹדָה, וַיֶּאֱנָחוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן ה'עֲבֹדָה, וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל
הָאֱלֹהִים מִן ה'עֲבֹדָה', לְלַמֵּדָךְ שְׂאִין תַּפְלָתוֹ שֶׁל
אָדָם שְׁלֵמָה כְּאוֹתָהּ שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַצָּרָה
וְהַדַּחֲקוּ, שֶׁהִיא יוֹתֵר מִקְּבֻלָּת וְהִיא ה'עוֹלָה לְפָנָיו
יְהִיָּרָךְ. וְכֵן תִּמְצָא בְּיוֹנָה הַנְּבִיא ע"ה שֶׁבָּאָר
הַעֲנָן הָזֶה, הוּא שְׁאֲמַר (יונה ב ח) 'בְּהַתְעַטֵּף עָלַי
נִפְשִׁי אֶת ה' וְזָכַרְתִּי וּתְבוֹא אֵלַיךְ תַּפְלָתִי אֶל
הַיִּכַּל קְדוֹשְׁךָ', הַבְּסִיטִי הַנְּבִיא שֶׁהַתַּפְלָה שֶׁהִיא
מִתּוֹךְ הַצָּר וְעִטְפֵת הַנֶּפֶשׁ הִיא הַנְּנִקְסָת לְפָנָיו
אֶל הַיִּכַּל קְדוֹשׁוֹ יְהִיָּרָךְ.

גאלה העתירה תלויה בתשובה ותפלה

וַאֲפְשָׁר לומר כִּי הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת הִיא רִמּוֹ
לְגָאֵלְתָנּוּ, זֹאת ה'עֲתִירָה שֶׁהִיא תְלוּיָה
בְּתִשׁוּבָה וּבְתַפְלָה, כִּי כֵן בְּגָאֵלַת מִצְרַיִם חֲזָרוּ
בְּתִשׁוּבָה וְהַתַּפְלָלוּ אֶל ה' הַעוֹנָה בַּעַת צָרָה,
וְנִתְקַבְּלָה תַּפְלָתָם וַיָּבֵא לָהֶם הַגָּאֵל מִדְיָ, וְעַל כֵּן
סָמַךְ לוֹ וַיִּמְשָׁה, לְרִמּוֹ כִּי בִיאַת הַגָּאֵל תְלוּיָה
בְּתִשׁוּבָה וּבְתַפְלָה.

וַיִּרְאֵהָ לי ששלוש אלה מרמזים בפסוקים אלו, על פי מה שפרש בספר הקדוש תולדות יעקב יוסף (פר' ויחי) הפסוק במלאכי (ו 1) 'אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם', דהנה 'בְּכָל צָרְתָם לוֹ צָר' (ישעיה 30 ט), פתיב בְּאֵלֶיךָ לֹא, וקרי בְּאֵלֶיךָ לֹא, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'אני ה' לֹא שִׁנִּיתִי, וְעִשְׂתִּי קָרִי וּכְתִיב, וְעַל יְדֵי זֶה אֲתֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא כְּלִיתֶם' שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּנוּ בְּכָל צְרוּתֵינוּ, וְלֹא יִטֵּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ (שמואל א' יב כב) פתיב. וְהֵנָּה הַבְּעַל שֵׁם טוֹב הַקְדוֹשׁ זִי"ע פֶּרֶשׁ וַיִּרְאֵהוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַעֲבֹדָה, כְּפִשׁוּטוֹ מִן עֲבוֹדַת הַגּוֹף, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל (כתובות סב.) דְּאֵנְתָּה שׁוֹבֵרַת חֲצִי אוֹ כֵּל גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם, וְאֵף עַל פִּי כֵּן זֶהוּ לֹא הִרַע לָהֶם, רַק וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים, בְּנוֹגֵעַ אֶל גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה יוֹתֵר הִרַע לָהֶם מִן הַעֲבֹדָה שֶׁל הַגּוֹף. וְשִׁנִּיתִי, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֶת בְּרִיתוֹ, זֶהוּ הַטַּעַם הַשְּׂנִי. וּשְׁלִישִׁית, וַיִּרְאֵה אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹהִים, וּפֶרֶשׁ רַש"י, נִתֵּן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הֶעֱלִים עֵינָיו. וְלִכְאוּרָה מֵאֵי בְּעֵי רַש"י בְּזֶה, אֲבָל לִפִּי הַנַּ"ל זֶהוּ טַעַם שְׁלִישִׁי, שֶׁזֶּה הִיָּה מַחֲמַת שְׁהִיוּ מִשְׁקַעִים בְּמִ"ט שְׁעָרֵי טְמָאָה, אֲבָל בְּשַׁעַת שְׁלִיחוֹת מִשָּׁה לֹא הָיוּ בְּמִדְרַגָּה גְרוּעָה זו, דְּיִצְאָמֵן הָעַם' (להלן ד לא) פתיב, על כן פֶּרֶשׁ רַש"י דֶּהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיּוּדַע עֲתִידוֹת נִתֵּן עֲלֵיהֶם לֵב וְלֹא הֶעֱלִים עֵינָיו שִׁיּוּדַע בְּרִדַת שַׁחַת, עַל כֵּן צָרִיךְ תַּכְף וּמִיד לְגַאֲלָם כְּנִ"ל, וְהִבֵּן.

וְעַתָּה בְּגֵלוֹת הַרְבִּיעִי בַּעֲנוּתֵינוּ הַרְבִּים אָנוּ חֹסְרִים הַכֵּל וְזִקְוִקִים לְגֵאֲלָה שְׁלֵמָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְצָרִיךְ שִׁישְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתֵנוּ בְּכָל הַעֲנֻגִים, וַיִּרְאֵה אֱלֹקִים וַיִּדַע, וַיִּגְאֲלֵנוּ גֵאֲלָה שְׁלֵמָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

פֶּה קְדוֹשׁ

רבי יצחק מולוז'ין זצ"ל
הושיע הקב"ה את ישראל משראה שיודעים ומכירים את רבונם
מִשָּׁל לְמַלְמֵד שֶׁהִיָּה מִכָּה לְתַלְמִידוֹ מִפְּנֵי שֶׁחָטָא וְלֹא שֵׁם לְבוֹ לְשִׁמְעַת בְּלִמּוּדוֹ וַיִּפְנֶה לְבוֹ לְבִטְלָה, וְהִיָּה אִם יִצְעַק הַתַּלְמִיד אֶלְמַד מִכָּאן וְלִהְבֵּא אֲזוֹ רְבוּ מוֹחֵל לוֹ, וְאִם לֹאוּ מִכָּה אוֹתוֹ עוֹד יוֹתֵר. כֵּן זֶה, מִקֶּדֶם וַיִּזְעַקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹקִים, אֲבָל לֹא הוֹשִׁיעַם מִפְּנֵי פִּי כֵּל זֶעַקְתָּם הִזְתָּה רַק מִן הַעֲבֹדָה הַקְּשָׁה, אֲבָל לֹא נִתְּנוּ לָבָם לְשׁוּב וְלִדְעַת אֶת ה'. אֲבָל אֲחֲרַי כֵּן וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וְגו', וַיִּרְאֵה אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַע אֱלֹהִים, פֶּרֶשׁ שֶׁשִׁשׁ לְשִׁירָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיּוּדַע יוֹדְעִים שִׁישׁ אֱלֹקִים, הִיָּנוּ וַיִּדַע יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ אֱלֹהִים, אֲזוֹ קָם וַיִּוְשִׁיעַם, וּמִשָּׁה הִיָּה וְגו'.

חֲמִדַת יִשְׂרָאֵל

רבי ישראל יהודה קארפונקעל זצ"ל
הטעמים שישראל נגאלו קודם זמן הגאולה
נִרְאֵה לַעֲנִיּוֹת דַּעֲתִי לְפָרֵשׁ עַל פִּי מַה דְּאִיתָא בְּסִפְרִים, שְׁבִזְכוֹת שְׁלוֹשָׁה דְּכָרִים נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל קִדְּם זְמַנָּם. הָא, שֶׁשְׂכִינָה הַקְדוֹשָׁה נִשְׁתַּתְּפָה עִמָּהֶם בְּצַעֲרָם. וְשִׁנִּיתִי, בְּזִכְרוֹת הַבְּרִית שְׁכַרְתָּ עִם אֲבוֹתֵינוּ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (להלן ו ה) וַיִּצְאָכֶר אֶת בְּרִיתִי. וּשְׁלִישִׁית, שְׁהִיוּ מִשְׁקַעִים בְּמִ"ט שְׁעָרֵי טְמָאָה וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֲמַה' (שם יב ט).

כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קִדְּשׁ הוּא (ג ה)

חֲפִץ חַיִּים

רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל
עבדת ה' בעת צרה ומצוקה
אֵל תֹּאמַר לְכִשְׁאֲפָנָה אֲשַׁנָּה – אֲמָרוּ חַז"ל (אבות פ"ב מ"ד), כִּי הָאָדָם חוֹשֵׁב בְּנַפְשׁוֹ לְכִשְׁיַחְרִיב

בית הלוי

רבי יוסף דב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל

הפיר הקב"ה לבדו מכאבם האמתי של ישראל שנפלו ממדרגת אבתם וממעלתם הרמה

הענין דגם האדם בעצמו לא יוכל לידע מכאובי עצמו, וכמו עשיר גדול שירד מנכסיו ונעשה עני גדול, והוא בין כף וכף הרצל מעט, וגם נשפח ממנו גדל מעלתו שהיה לו מקדם, ומעלת אביו בודאי יהא נשפח ממנו, ועל פן איננו מכיר רק צערו מדחקו של עכשו, ואינו מבחין בעצמו היאף גדלה נפילתו מאגרא רמא לבירא עמיקתא. וכן ישראל במצרים רבם לא ידעו כלל מעלתם הגדולה בכל הפרטים, הן בשלמות הנפש והן בעניני גופני בימי אברהם יצחק ויעקב, ולא הרגישו רק דחק של עכשו שסובלים עתה.

וזהו שאמר הכתוב 'ראה ראיתי את עמי עמי במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאובי', דהם בעצמם אינם יודעים מכאובם ונפילתם פמה גדלה, ואינם צועקים רק מפני נגשיו שסובלים ממנו פעת, אבל אנכי ידעתי את מכאובי.

ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם

(ט)

כפלים לתושיה

רבי יצחק אליהו לאנדא זצ"ל

צעקו ישראל לה' על שעבוד נפשם, ונענו תחלה על שעבוד גופם

התעוררות הרחמים לפעמים מצד המענה, בהיותו צועק על העוני ומעורר רחמים, ולפעמים מצד המענה באכזריות, מה שגלגה הרואה לסבל, וכל שפן בהיותם שניהם

לו ה' את גבולו ויטוב מצבו, אז יעסק בתורה ובמצות, אבל לא פן עכשו פשהוא בצרה ומצוקה.

ולזה אמר הכתוב כי 'המקום אשר אתה עומד עליו' הינו באותו מצב ובאותה שעה, 'קדש הוא', דאפשר שרצון ה' הוא דוקא בעבודה מאותה שעה הדחוקה, וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שהש"ר ח"ב), הלומד תורה בצער נוטל אלף בשכרו, שלא בצער נוטל מאתים, ולפום צערא אגרא אמרו ז"ל (אבות פ"ה מ"ג).

ויאמר ה' ראה ראיתי את עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאובי (ט)

כתב סופר

רבי אברהם שמואל בנמיני סופר זצ"ל

ראה הקב"ה את סבלם וצרתם של ישראל והשוטרים, וצער הזקנים שראו בצער נפש אחיהם

צריף עיון כפל הדברים במלות שונות. ונראה לי כי היו בני ישראל נחלקים לשלש פחות, המון העם שהיו מסבילים מדכאים ומענים בעבודה קשה, ושוטרים אשר העמידו מצרים לרדות בעם, ויגדלים שבהם שהיו בני חורין מכל פידוע. והנה ידוע דהשוטרים נלקו תחת אשר לא רדו בעם העובדים, ונלקו הם מהנוגשים כפרוש רש"י, והזקנים הגם שלא היו מענים ביסורים, מכל מקום היה צערם גדול, ורבה מכאוב לבם, כי ראו בצער אחיהם.

והינו ראה ראיתי את עמי עמי, הינו המון העם שרובצים תחת עבודת המשא קשה מאד, ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו' אלו השוטרים שצעקו במר נפשם על שגלגו מהנוגשים, כי ידעתי את מכאובי' הינו הזקנים שרבים מכאבים לאלו, באשר ראו בצערת נפש אחיהם.

תחלה אמר לו מה זה בידך, אמר לו מטה. אמר לו השליכהו ארצה, וכיון שהשליכהו חזר לנחש, ומי גרם לו זה, שיצא חוץ ממקומו. אחר כך אמר לו החזירהו, וכיון שהחזירהו חזר לשרשו הראשון. אחר כך אמר לו שביא ידו בחיקו, ושמירת היד היא כשתהיה בחיק, וכשהוציאה חוץ לחיק נצטרעה, ובחזרתה חזרה לשרשה. אחר כך אמר לו שיקח המים מן ה'אור, וכשישליכם ליבשת יהיו דם. כל אלה להורות לו שהמקום גורם, וכל הנשאר בשרשו נשאר בטעמו, והיוצא משרשו משתנה. ולכן הראה לו ואמר לו, אל תתמה על בני ישראל, שאף על פי שאמה רואה אותם עכשו קשי ערף, גרם להם זה סבת יציאתם ממקומם, והם עכשו בארץ לא להם, מקום טמאה. ובחזרתם למקומם מקום הקדש, יחזרו לקדשתם, לפיכך עשה לו שלשה סימנים הללו.

ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו. ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו (ד ג-ד)

יערות דבש

רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל

נהפך מטהו של משה לנחש לרמז שעל ידי קשי השעבוד ישוּבו ישראל בתשובה

משה באשר אמר לו ה' שלח למצרים, אמר 'הן לא נאמינו לי וכו' (פסוק א), ואמר לו ה' שישליך מטהו ארצה ויהי לנחש, ויבא משה ויכרח מפניו, ואמר לו ה' אחז בזנבו ויהי למטה בכפו. ויש להבין למה בחר ה' בזה לתן לו אות בנחש ולא בשאר דברים, הלא הוא ארור מאת ה'. וביחוד משה גבר הגברים אשר לא פחד מפל מלאכי מעלה, ינוס מפני נחש אשר במעמדו נולד במהפכת המטה, ואם עומד איש בתפלה, אמרו חז"ל (ברכות ל:) אפילו נחש

בנחד. זהו הנה צעקת בני ישראל מצד עננים 'באה אלי, גם ראיתי אכזריות מצרים אשר לחצים אתם.

ובו"ב עוד מאמר חז"ל (ב"ק צב) המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה. והנה היו להם שני מיני ענויים, ענוי הנפש הנגע לכבוד ה', וענוי הגוף הנגע לצרת עצמם, והמה בצדקם לא צעקו על שעבוד הגוף רק על עניני הנפש. זהו 'צעקת בני ישראל' איננו במה שנוגע להם, רק 'באה אלי, במה שנוגע אלי בעניני הנפש, לכן המדה גורם להיות המה נענים תחלה במה שנוגע להם, לךך 'ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם' בענוי גופם.

ויאמר אליו ה' מה זה בידך ויאמר מטה. ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו (ד ב)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחצירא זצ"ל

רמז הקב"ה למשה בשלשת האותות שחטאו ישראל רק בגלל הגלות

אבשר לרמז, דהנה בשאמר הקדוש ברוך הוא לילך בשליחותו לבני ישראל, אמר לו משה (פסוק א) 'הן לא נאמינו לי ולא שמעו בקלי' וגו'. בא הקדוש ברוך הוא להורות לו דישראל מאמינים בני מאמינים משום דהם זרע קדש, ומה שגורמים במצרים קשי ערף, משום דגלו ממקומם מקום הקדש, ומשעבדים בעבודה קשה ודעתם מטרפת עליהם, ואינו דומה מי שמישב במקומו לגולה למקום אחר, ויבדאי כשישובו למקומם יחזרו לקדשתם ונאמינתם.

ועשה לו הקדוש ברוך הוא שלשה סימנים על זה הדבר, להראות לו שאינו דומה דבר הנשאר שמור במקומו ליוצא חוץ למחצותו.

וְלִבְךָ הִרְאָהוּ הַשֵּׁם נַחֵשׁ, הִרְצוֹן שִׁיחֵהָ נַחֵשׁ נוֹשֵׁף, וְהִינּוּ קָשִׁי הַשְּׁעָבוּד שֶׁהִרַע מֵאֵד לְיִשְׂרָאֵל, וּמִתּוֹךְ זֶה יִשׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה וְיִאֲנָחוּ כְּנִי יִשְׂרָאֵל וּיִזְעָקוּ וּתְמַעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הַאֱלֹהִים' (ב) (כ). וְזֶהוּ יְיָהִי לְנַחֵשׁ, כִּי רָמַז לוֹ קָשִׁי הַשְּׁעָבוּד.

בכח קבלת יסורים בהכנעה ושפלות יכולים לעמוד בסבל גזרת הגלות

וּמִשָּׁה בְּהִרְגִישׁוֹ קָשִׁי הַשְּׁעָבוּד הִמַּר הֵנָּה, הִצַּר לוֹ לְמֵאֵד, וּפְחַד לְנַפְשׁוֹ פֶּן חָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יוֹכְלוּ לְעֲמוּד בְּנִסְיוֹן וְשְׁעָבוּד הִמַּר הֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (ה' כב) 'לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה' וכו'. אֲמָנָם תְּכִלִּית הַתְּקַנָּה לְסִבֵּל גְּזֵרַת גְּלוּיּוֹת, הוּא בְּהִכְנִיעוֹ עֲצָמוֹ לְכָף וּלְקִבְלוֹ בְּהִכְנָעָה וְהִשְׁפָּלָה, כְּמֵאֲמַר חַז"ל סוּף יְבָמוֹת (קכא). כָּל גַּל וְגַל שֶׁבָּא עָלַי גִּיעַיְתִי וְהִרְפַּנְתִּי רֹאשִׁי, לְלַמְדָּךְ אִם צְרוּת יְבֹאוּ עָלַי אָדָם, יִרְפִּין רֹאשׁוֹ וּבִזְיָה יוֹכַל לְסִבֵּל. וְזֶה מֵאֲמַר הַשֵּׁם 'שְׁלַח יָדְךָ וְאַחַז בְּזַנְבוֹ', הִרְצוֹן הַהִכְנָעָה וְהִשְׁפָּלוּת, כְּאֲמָרָם (אבות פ"ג מ"ד) הָרִי וְנָב לְאֲרִיּוֹת, וּבִזְיָה יוֹכַל לוֹ, וְיִהְיֶה מִנְחַשׁ מִשָּׁה יִשָּׁע, כִּי עַל יְדֵי פֶן תִּצְמַח הַגְּאֻלָּה, וְכֵן הִיָּה, כִּי עַל יְדֵי קָשִׁי שְׁעָבוּד בָּאָה הַגְּאֻלָּה. [חלק א דרוש ג]

וּיֵאמְרוּ אֲלֵהֶם מִלֶּךְ מִצְרַיִם לָמָּה מִשָּׁה וְאַחֲרוֹן תִּפְרָעוּ אֶת הָעַם מִמַּעֲשָׂיו לְכוֹ לְסִבְלֹתֵיכֶם. וּיֵאמְרוּ פְרָעָה הֵן רַבִּים עָתָה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתְּם אֹתָם מִסִּבְלָתָם (ה' ד-ה)

אמרי שפר

רבי שלמה קלוזנר זצ"ל

התרעם פרעה על משה ואהרן שבוו לבטל את ישראל מעבודת ה'

הַגָּדָה תְּחִלָּה אָמַר 'מִמַּעֲשָׂיו' וְאַחֵר כִּף אָמַר 'מִסִּבְלָתָם'. אֵךְ הַפְּנִינָה דַּעַד הֵנָּה הִיּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדֵינִי עֲבוּדָה יְרָה וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּכִמְהָ דְיִכְתָּא, וּפְרָעָה הִיָּה חִפְץ בְּכָף שִׁיעֲבָדוּ עֲבוּדָה

כְּרוּף עַל עֲקָבוֹ לֹא יִפְסִיק, אֵיךְ מִשָּׁה בְּעָמְדוֹ לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּב"ה וְדַבַּר עִמּוֹ, יִגֹּר מִפְּנֵי נַחֵשׁ וַיְנוּס מִלִּפְנֵי הַשֵּׁם עֲבוּר פְּחַד כְּזֶה, וְאִם יִקְרָהוּ אֶסּוֹן וַיִּנְשָׁכוּ וַיְמִוּת מִיָּתֶה גּוֹפְנִית, הֲלֹא הוּא לִפְנֵי ה' יִתְיַצֵּב, וְנִבְחַר מוֹת הֵנָּה בְּמוֹתוֹ לִפְנֵי ה' בְּדַבְּרוֹ אֵלָיו, וְהוּא אֶחָד מִדְּבָרִים הַתְּמוּהִים בַּמִּקְרָא.

וְגַם יֵשׁ לְהִבִּין לָמָּה אָמַר לוֹ הַשֵּׁם לְאַחַז בְּזַנְבוֹ וְלֹא בְּרֹאשׁוֹ, וְאִם כִּי יִשָּׁנֵם כְּזֶה דְבָרִים עֲמָקִים עַד לְמֵאֵד, כְּמִבְּאֵר בִּזְהַר, וְהִאֲרִי ו"ל כְּאֲשֶׁר הִחַל לְגַלוּת זֶה הַסּוּד לְתַלְמִידוֹ נִקְנַס עָלָיו מִיָּתֶה כְּנוֹדַע בְּפִתּוּבִים, מִכָּל מְקוֹם מֵה שְׁנוֹגַע לְעַנְן תּוֹכַחַת מוֹסֵר בַּע' פָּנִים לַתּוֹרָה הוּא כָּךְ.

כִּי אֲמַרִּינֵן בַּגְּמָרָא (ב"ב טז) אֵילָה רַחֲמָה צַר וְאִי אֲפָשָׁר לָהּ לְהוֹלִיד, מָה עֲשֵׂה הַקְּב"ה, מִזְמִין לָהּ נַחֵשׁ וְנוֹשֵׁף בְּמְקוֹם הַלִּידָה וּמִזְיָה מוֹלִידָה. וְזֶה עֲנִין יִשְׂרָאֵל, כִּי אֲמַרִּינֵן (סנהדרין טז) אִם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה אֵינָם נִגְאָלִים, מָה עֲשֵׂה הַקְּב"ה, מִעֲמִיד לָהֶם מֶלֶךְ צַר כְּהִמָּן, וּמִתּוֹךְ צָרָה עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה.

וְזֶה הַנִּמְשָׁל, כִּי רַחֵם שָׁל יִשְׂרָאֵל צַר הַהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת שָׁל צְדִיקִים - תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וְתִשׁוּבָה, כִּי בַּעֲנוּתֵינוּ הַרְבִּים אָפַס עֲצוּר וְעֻזִּיב, וְעַל זֶה אָמַר הַנְּבִיא (מלכים ב' יט א) 'כִּאוּ בְנִים עַד מִשְׁבַּר רַכַּח אֵין לְלֶדָה', וְהִינּוּ הַהוֹלִיד בְּתִשׁוּבָה הַגְּאֻלָּה וְהִיְשׁוּעָה. מָה עֲשֵׂה הַקְּב"ה, מִזְמִין לוֹ נַחֵשׁ, הִינּוּ מֶלֶךְ כְּהִמָּן, שְׁנוֹשֵׁף אוֹתָנוּ וּמִכְאִיב אוֹתָנוּ, עַד שֶׁעַל יְדֵי כֶּף חוֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה, וּמִזְיָה הוֹלִידָה וְהִצְמִיחָה צִמּוּחַ צְדָקָה וִישׁוּעָה לְיִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ עֲנִין אֵילָה, וּלְכָף הַמִּשְׁיָל דּוּד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְאֵילָה. וְכֵן הִיָּה בְּמִשָּׁה, כִּי מִשָּׁה אָמַר 'וְהֵן לֹא יֵאֲמִינוּ וְכו'', כִּי רָאָה מִשָּׁה שֶׁאֵין הַדּוֹר זְכָאִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טז ז) 'שִׁעֲרָךְ צִמַּח וְכוּ' וְאַתָּה עָרַם וְעָרְיָה' - מִתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, 'וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מִשָּׁה מִקְצֵר רוּחַ' מִעַכּוּם' שֶׁנֶּדְבָקוּ בָהֶם, וְאִם כֵּן הִיָּה קָשָׁה לְמִשָּׁה וּלְזַקְנֵי הַדּוֹר לְהֶאֱמִין שִׁיחֵהָ יוֹם פְּקִידָה, כִּי תְלִילָה אֶל לֹא יַעֲזוּת מִשְׁפָּט, בִּינּוּן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל זְכָאִים לְכָף.

זו תרה לו ביותר שיעשה לו זה שליח נקלה מאלו הנה עושה זה לו הראוי לשליחות.

והשיב לו הקדוש ברוך הוא 'עתה תראה וגו', כי מהירדע שפך היא המדה שפכל יום סמוך לעלות השחר החשך מחשיף ביותר מן חשכת הלילה, ואחר כך אור השחר בוקע ועולה, וכן רב החולים סמוך למיתתם הם מתחזקים וישיבים על המטה ומבקשים לאכול ואחר כך המות גובר, וכן בימות החורף סמוך לעליית השמש חקר הולך וגובר ולסוף הוא מנצח מן השמש, וזה דבר טבעי, כי כל דבר טבעי המרגיש שבא כנגדו אינה דבר הפכי לו הרוצה לבטל מציאותו, אז הוא מתחזק ביותר כנגד מתנגדו, וימאן לענת מפניו, ופועל בטבעו כל אשר ימצא בכחו לפעל, ולסוף הוא מנצח כי גבר עליו ההפך, כך הוא בכל הדברים שהתפרנו.

כמו כן מה שהרע פרעה לישראל עכשו יותר ממה שיעשה לשעבר, זה מופת חותף שקרב קצו, ושזמן הגאלה קרובה לבטל כל פעולותיו של פרעה, על כן הוא רוצה להתחזק בפעלותיו. זה שאמר 'עתה תראה', במלת 'עתה' תרץ לו על מה ששאלו 'למה הרעות וגו', לפי שעתה הגיע הזמן שיהיה מברח לשלחם ולגרשם, על כן הוא רוצה להתקומם עליהם 'ביד תזקה', וזה מופת פי קרובה שועתי לבוא וצדקתי להגלות.

גם יש לפרש מלת 'עתה תראה', להורות שלא הגיע עדין קץ ארבע מאות שנה שהיו להם להיות במצרים, שהרי לא נשתעבדו כי אם רדו שנים, על כן הוסיף להם צרה ושעבוד כדי שהסוף המועט יעלה לחשבון מרבא, כי בימים מועטים אלו דומה פאלו נשתעבדו בהם שנים רבות, ועל ידי זה יתקרב להם הקץ שעתה תכף ומיד תראה את אשר אעשה לפרעה, וזה דקדוק נכון.

ורה, וכעת הבין פרעה שמשה ואהרן רוצים להדיבקים בהקב"ה להרחיקם מעבודה ורה וממעשיהם הרעים. וזה שאמר הכתוב 'למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו', הם עובדים פעת עבודה ורה ואתם באים לבטל אותם להדיבקים בהקב"ה, ואחר כך טען על העבדות ממש, ועוד שעל ידי כן והשפתם אתם מסבלתם'.

ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד תזקה ושלחם וביד תזקה ויגרשם מארצו (א)

פלי יקר

רבי שלמה אפרים מלונטשיץ זצ"ל
הכביר פרעה את העבודה על ישראל
לפי שקרב קצו

מלת 'עתה', תשובה נכונה למשה על אשר אמר (לעיל ה כב) 'למה הרעת לעם הנה', כי לא נתרעם משה על מה שלא שלח פרעה את ישראל תכף ומיד בבאו אליו, שהרי כבר אמר לו הקב"ה שתי פעמים שלא יתן אותם מלך מצרים להלך. אף שנתרעם על מה שהרע לעם הנה יותר מבראשונה, כי לפחות אם שליחתו לא יועיל להם תכף, לא יזיק, ויהי עינינו הרואות כי הדיק להם בשליחתו, ואמר משה אולי אני הייתי סבה לנה לפי ששלחת אליו איש כבד פה ולשון כמוני, על כן תרה אפו של פרעה ביותר כי אמר ראה הנה יהודים משחקים בי, ואם כן 'למה זה שלחתני'.

ואולי הבין זה מדברי פרעה שאמר (לעיל ה ד) 'למה משה ואהרן תפריעו את העם', כי הנה ליה לומר 'משה ואהרן למה תפריעו', אלא כך אמר, אלו הנה עושה שליחות זה להפריע את העם ממעשיו אינה אדם הגון ודברן אחר, התרשתי, אבל 'למה משה ואהרן' שאינן ראויין לשליחות זה, והם יפריעו העם ממעשיהם, דבר

מעשי צדיקים

"ואלה שמות בני ישראל..." (א, א)

פעם הגיע חסיד אל הרה"ק רבי שלמה הפהן מראדומסק זי"ע, בעל "תפארת שלמה", והגיש בפניו "קו"ט"ל" פנהוג. לאחר מכן אמר האיש לרבי מראדומסק: "בהיותי בדרך לראדומסק פגשתי באיש אחד מופירי, והוא בקש ממני, כי כאשר אהיה אצל רבנו הקדוש אזכיר לפניו חולה אחד הזקוק לרחמים, והוא אמר לי את שם האיש ואת שם אמו. אבל, מחמת טרדותי שכחתי את השמות, וכמה שיגעתי להזכר אינני יכול להזכר לא בשם החולה ולא בשם אמו".

אמר לו הרבי מראדומסק: "ואם אינך יודע את השמות, איך אוכל להתפלל בעד החולה?" האיש שתק ולא ידע מה לענות, ואף גם הרבי שתק כמה רגעים.

לפתע הרים הרבי את עיניו ושאל את האיש שלפניו: "ואולי כך הוא שם החולה?" נענה האיש בהתפעלות ואמר: "כן! רבנו, כן!" חזר הרבי ושאל: "ואולי שם אמו של החולה כך הוא?" שוב נענה האיש בהתפעלות עצומה ואמר: "כן! ודאי כן!"

כל האנשים שעמדו מסביב בשעת מעשה, השתוממו ביותר לראות, עד היכן מגיעה רוח הקדש של רבם הקדוש בעל "תפארת שלמה". כשראה הרבי את תמהונם, נענה ואמר להם: "**היודעים** אתם מנין אני יודע את שם החולה ואת שם אמו? יש לנו קמח המתחיל במלים "ואלה שמות בני ישראל", ושם נמצאים כל השמות של בני ישראל. עינתי שם ומצאתי גם את השמות של החולה ושל אמו". (כתר כהונה)

רבי מרדכי מקאמיר זי"ע (בנו של הרה"ק רבי אברהם המגיד' מטריסק זי"ע, בנו של הרה"ק המגיד משטראנאביל זי"ע) לומר, כי בכח זה אפשר להגאל מכל המצרים ומכל הצרות. וכה אמר על הפסוק "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה": מי הם הנקראים בני ישראל? אלו שהם בבחינת 'הבאים'. הבאים נוטריקון ברוך אתה ה' מקדש השבת. מי שמוודה ומשבח להשם יתברך על שקדש את השבת ונתן לנו את השבת, וזה על ידי תפלה ושירה, הוא נקרא בשם ישראל.

ועוד בזאת, "מצרימה", הוא אותיות "המצרים". פרוש, מי שמשמר שבת אפילו שהוא נמצא בין המצרים, וצר לו על עסקי פרנסתו ששוכחים בשבת, ויש לו נסיונות גדולים ומצרים לחלל ח"ו את השבת, ואפילו הכי הוא עומד בנסיון ושומר שבת, ומשבח ומפאר להשם יתברך בבחינת הכל יודוך והכל ישבחוך, הוא נקרא בשם ישראל, והוא נגאל מכל המצרים, ועליו מתקיימות כל הברכות הפתובות בתורה.

ועל כך מספר. באחת השבתות, כשיצא הרבי לבית מדרשו להתפלל תפילת קבלת שבת, סקר בעיניו את הקהל, ולפתע הורה לאחד האנשים שהיו שם לגשת להתפלל לפני התבה תפילת קבלת שבת. הדבר היה לפלא בעיני החסידים, שהרי כלם ידעו כי לרב מתפלל הרבי בעצמו תפילת קבלת שבת לפני התבה, ומדוע פעת הניח לאדם לכאורה זר שאינו נמנה על חסידיו להתפלל לפני העמוד?

לאחר התפלה, בקש הרבי מאותו אדם שישפר את ספורו, והלה ספר בהתרגשות: "בבעלותי יש עסק גדול אשר מכניס לי רווחים עצומים. מאז ומתמיד היה העסק סגור בשבת קדש על מנעול ובריח, אבל לפתע, היום, הגיע היצר הרע והחל להכניס בקרבי מחשבות זרות כדי שאפתח את העסק גם בשבת קדש. נסיתי

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה..." (שם)
על התפלה והשירה בשבת היה רגיל הרה"ק

שקִּתְבוּ מִיּוֹן. וְעַד שֶׁהָיָה רַבִּי אַרְיָה לִיב עֶסוּק בְּבִרְוֵי הַהֲלָכָה, נָטַל רַבִּי מֹשֶׁה טִיִּטְלָבוּיִם אֶת הַחֲמִשׁ, וְזָקַו לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה הַמְּסַק וּשְׁרָפוּ.

אָחַד מִזְקֵנֵי הַתְּלֻמִּידֵי חַכְמִים שֶׁיָּשֵׁב בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ וְרָאָה אֶת מַעֲשֵׂה שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה נֶגְדַּ אַבִּי הַמְּשֻׁכְּלִים, בְּשׁוֹרְפוֹ אֶת הַסֵּפֶר בְּאֵשׁ, הִתְבַּטָּא וְאָמַר: "מוֹבְטַחְנִי שֶׁיְהִיָּה בְּרַבּוֹת הַיָּמִים לְרַבֵּן שֶׁל חֲסִידִים, שֶׁכֵּן כָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל הַחֲסִידִים בְּרָגַשׁ הַלֵּב וּבַהֲתַלְהָבוֹת דְּקִדְשָׁה מִתּוֹךְ רִשְׁפֵי אֵשׁ קִדְשָׁה". (וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה)

"אִסְרָה נָא וְאַרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה..." (ג, א) **כְּאִשְׁרֵי** הַחַל אִוְרוֹ שֶׁל מֶרֶן הַבַּעַשׁ"ט הַקְּדוֹשׁ זי"ע לְהֵאִיר בְּעוֹלָם, יְחִידֵי סִגְלָה אֲנָשִׁי מַעֲלָה הַתְּלַכְדוֹ סְבִיב הַמְּאֹר הַגָּדוֹל. אֲבָל יַחַד עִם זֹאת גְּדֻלָּה הַהֲתַנַּגְדוֹת לַמּוֹרָה הַגָּדוֹל, כִּינּוּן שֶׁבְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה סָבַל עִם יִשְׂרָאֵל רַבּוֹת מִתּוֹעִי שֶׁקָּר שָׁעֲשׂוּ שְׂמוֹת בְּכָרֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָחַד מֵאלוֹ שֶׁבַתְּחַלָּה הַתְּנַגְדוֹ לְדַרְכּוֹ הַחֲדָשָׁה שֶׁל הַבַּעַשׁ"ט הָיָה הַמְּגִיד הַגָּדוֹל מַמְעַזְרִיטֵשׁ זי"ע. אֲבָל לְיָמִים הַפֶּךְ לְבַחִיר תְּלַמִּידֵיו, לְמִמְלֵא מְקוֹמוֹ וְלְמִמְשִׁיךְ דְּרַכּוֹ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

נִסְחָאוֹת רַבּוֹת מְצוּיּוֹת, כִּיֻּצַּד הַתְּקַרְבַּ הַמְּגִיד הַגָּדוֹל לְאוֹר הַמְּסַפֵּא שֶׁבָּקַע מִבֵּית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַק'. אֲבָל קִצְרָה הִרְיָעָה מֵהַכִּיל אֶת כָּלֶם, נְבִיא אִפּוֹא אֶת הַנִּסְחָא אוֹתָהּ סֵפֶר שְׁנַיִם לְאַחַר מִכּוֹן הַסֵּבֵא קִדְשָׁא הַרְה"ק רַבִּי יִשְׁכָּר בְּעַר מַרְאדוּשִׁינֵן זי"ע.

הָיָה זֶה כְּבָר בְּשֵׁנַת תַּק"ב, שֶׁמִּנְהָ שְׁנַיִם קוֹדֶם הִסְתַּלְקוֹת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב. בְּאוֹתָהּ עַת חָלָה הַמְּגִיד מַמְעַזְרִיטֵשׁ בְּרַגְלָיו, וְשָׂאֵל רַבּוֹת בְּרוֹפְאִים, וְהֵם אָמְרוּ שֶׁאֵין לוֹ כָּל תְּרוּפָה אֶלָּא נַתּוּחַ. הַמְּגִיד יָרָא הָיָה לְנַפְשׁוֹ מַחְמַת חֲלָשָׁתוֹ, וְלָכֵן נָטַל רַק תְּרוּפּוֹת בֵּיתִיּוֹת שֶׁלֹּא הוֹעִילוּ כָּלֵל, אֶלָּא הִגְבִּירוּ אֶת מַחְלָתוֹ.

לְדַחּוֹת אֶת הַמַּחְשָׁבוֹת הַלָּלוּ מִמּוֹחֵי, אֲבָל הַיָּצָר הָרַע לֹא הִרְפָּה...

נִסְיוֹנוֹת גְּדוֹלִים וְיִסוּרֵי נֶפֶשׁ רַבִּים הָיוּ לִי כָּל הַיּוֹם, אֲבָל לְבַסּוֹף הַצְּלַחְתִּי לְהִתְגַּבֵּר עַל הַנִּסְיוֹנוֹת הַלָּלוּ וְאִמְרַתִּי בְּלִבִּי: הַחֲנוּת שְׁלִי תְהִיָּה סְגוּרָה בְּשַׁבַּת, וְיִהִי מֵהַ! לְאַחַר מִכּוֹן הַגַּעַתִּי לְהִתְפַּלֵּל כְּאֵן בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ מִתּוֹךְ יִסוּרֵי נֶפֶשׁ גְּדוֹלִים, וְאִזּוֹ לְפַתַּע קָרָא לִי הַרְבֵּי וּבִקַּשׁ מִמּוֹנֵי לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָי הַתְּבָה. מֵה אֹמַר וּמֵה אֲדַבֵּר, סִיִּם הָאִישׁ אֶת סִפּוּרוֹ הַנּוֹרָא, בְּרָגַע בְּהַ חֲחֻלָּה הַמְּקַהֵלָה לְשִׁיר אֶת נַגּוֹן "לְכֵה דוֹד" הַרְגַּשְׁתִּי כִּיֻּצַּד כָּל הַנִּסְיוֹנוֹת וְכָל הַמְּצָרִים עוֹזְבִים אוֹתִי לְגַמְרִי!"

נַעֲנָה הַרְבֵּי וְאָמַר: "הֵן כְּבָר אָמְרָנוּ עַל הַפְּסוּק וְאַלְהָ שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִמָה, כְּאִשְׁרֵי מְשַׁבְּחִים וּמְפָאֵרִים אֶת ה' יְתַבְרַךְ בְּשַׁבַּת קִדְשׁ, נִגְאָלִים מִכָּל הַמְּצָרִים. וְלָכֵן חֲרַגְתִּי מִמְּנַהֲגֵי וּהַנְּחֻתִי לִיהוּדֵי זֶה לְהִתְפַּלֵּל לְפָנָי הַעַמּוּדָה, כְּדִי שִׁיגָאֵל לְגַמְרֵי מַהֲיָצִרִים וּמַהֲמְצָרִים שְׁלוֹ, בְּזֻכוֹת שִׁיר וְשַׁבַּח שֶׁנָּתַן לְהַשֵּׁם יְתַבְרַךְ". (מֵאִמְרוֹ מִרְדִּכִּי)

"וַיֵּרָא מִלְאָךְ ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה" (ג ב) **מִשְׁחַר** נַעֲוָרָיו נִכְר הָיָה הַרְה"ק רַבִּי מֹשֶׁה טִיִּטְלָבוּיִם מֵאוֹהַעַל זי"ע, בַּעַל "יִשְׁמַח מֹשֶׁה" בְּגִדְלָתוֹ וּבְגָאוֹנוֹתוֹ הַעֲצוּמָה. אֶת מוֹשַׁנַּת תְּלַמּוּדוֹ קִנְהָ בְּמַחֲצִיט דוֹדוֹ אַחִי אַבְיוֹ הַגְּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף זצ"ל אַבְד"ק קוֹלְבַּאסוֹב, וְאַצֵּל דוֹדוֹ אַחִי אִמּוֹ הַגְּאוֹן רַבִּי אַרְיָה לִיב זצ"ל מִסְטְרִיזוֹב, בַּעַל מַחְבַּר סֵפֶר "דְּרִישַׁת אַרְי".

וְעַל לְהַב הַקִּדְשׁ שְׁלוֹ בְּשַׁנוֹת צַעִירוֹתוֹ מִסֵּפֶר. בְּאַחַד הַיָּמִים, בְּעוֹדוֹ לּוֹמֵד בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ בְּסְטְרִיזוֹב עִם דוֹדוֹ רַבִּי אַרְיָה לִיב, נִכְנַס אָדָם לְבֵית הַמְּדַרְשׁ וְהִרְאָה לָהֶם חֲמִשׁ וְעַלְיוֹ בְּאוֹרוֹ שֶׁל אָחַד מִרְאֲשֵׁי הַמְּשֻׁכְּלִים. מִשְׁרָאָה רַבִּי אַרְיָה לִיב אֶת הַסֵּפֶר, הַחַל בְּרַב גְּאוֹנוֹתוֹ לְפַלְפֵּל בְּהֲלָכָה, הָאֵם סֵפֶר זֶה נִקְרָא בְּבַחֲנִית סֵפֶר תּוֹרָה

מתנוצץ אור קדשתו בתלמידיו הבאים אחריהם בכל דור ודור, מפייהם אנו חיים עד ביאת הגאול במהרה בימינו" (כלשון הרה"ק בעל ה"תפארת שלמה" מראדזוקסק ז"ע). (המגיד ממועזריטש)

"וְרָאָה וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ" (ד, יז)

כְּאִשֶּׁר הִיָּה הַרְה"ק רַבִּי יִצְחָק מְנַשְׁכֵּיז ז"ע צֵעִיר לְשָׁנִים, נִקְלַע פֶּעַם אַחַת לְלִיאָדִי, לְמַעַן קָדְשׁוֹ שֶׁל הַרְה"ק רַבִּי שְׁנִיאֹר זְלַמָּן ז"ע, **בַּעַל "הַתְּנַיָּא"**, שֶׁהָיָה קָשִׁישׁ מְנוּנָה בְּשָׁנִים וְכִבְר הָיָה בְּעַרְב שְׁנוֹתָיו. הַרְבֵּי מְנַשְׁכֵּיז נִכְנָס לְבֵית הַמְדָרֶשׁ, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה עִמְדוֹ הַרְה"ק בַּעַל "הַתְּנַיָּא", כְּשֶׁרָגְלוֹ הֵאֱחָת עַל הָאָרֶץ וְרָגְלוֹ הִשְׁנִיָּה עַל הַסַּפְסָל, וְהוּא רֹכֵן לְפָנָיו וְיַעֲזִיב בַּסֶּפֶר.

תוֹרָה כְּדִי עֵינָיו בַּסֶּפֶר, הִבְחִין הַרְה"ק בַּעַל "הַתְּנַיָּא" בְּרַבִּי יִצְחָק הַצֵּעִיר שֶׁנִּכְנָס לְבֵית הַמְדָרֶשׁ וּמִפְנֵה אֵת מִבְּטוֹ לְעֵבְרוֹ. פְּנֵה אֵלָיו הַרְה"ק בַּעַל "הַתְּנַיָּא" בְּשֵׂאלָה: "אֵינְךָ וְיִיל דָּא אַ יוֹנְגֶּעֶרְמָאן?" [ומה רוּצָה פִּיה אַבְרָהָם?] עֲנָה הַרְה"ק מְנַשְׁכֵּיז וְאָמַר: "בְּרַצוֹנִי הִסְתַּכַּל עַל הַרְבֵּי". אוֹ אֵן הַפְּנֵה הַרְה"ק בַּעַל "הַתְּנַיָּא" אֵת פְּנֵי הַקְּדוּשׁוֹת לְעֵבֵר רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר לוֹ: "נֹו, קוֹקֹט..." (נו, הַבֵּט).

לְיָמִים, כְּאִשֶּׁר סִפֵּר הַרְבֵּי מְנַשְׁכֵּיז אֵת הַסֶּפֶר הַזֶּה, סִיִּים וְאָמַר: בְּשָׁעָה שֶׁהַרְבֵּי בַּעַל "הַתְּנַיָּא" הִפְּנָה אֵלָיו אֵת פְּנֵי הַקְּדוּשִׁים, הוּא גִלָּה לִי לֹא רַק אֵת פְּנֵי אֵלָּא אֵת כָּל צוּרְתוֹ הַפְּנִימִית, וְאֵן נַעֲשׂוּ כָּל עֲצוּמוֹתַי דָּא לְדָא נִקְשָׁן.

(ספר התולדות)

"וַיֵּאמֶר הָעָם..." (ה, לא)

בְּשֵׁנַת תר"ג, כְּאִשֶּׁר הַרְבֵּי בַּעַל ה"צִמּוּחַ צֶדֶק" מְלִיּוּבְאוּיִטֶשׁ ז"ע"א הִיָּה בְּכַפְּרָבּוֹרְגַּךְ כְּדִי לְהַשְׁתַּתֵּף שָׁם בְּאַסִּיפַת הַרְבָּנִים, הַתְּאַסְפוּ שָׁם

פַּעַם הִגִּיעַ הַרְה"ק רַבִּי מְנַדֵּל ז"ע מִקַּהֲלַת בְּאָר (מִתְלִמִּידֵי שֶׁל הַבַּעַש"ט) לְטוֹרְטִישׁוֹן, וְהִתְאַכְסֵן בְּסִמּוּךְ לְבֵיתוֹ שֶׁל הַמְּגִיד שֶׁהָיָה אֵן מְלֻמֵּד. דְּבָרָיו שֶׁל הַמְּלֻמֵּד לְתִלְמִידָיו מְצָאוּ חֵן בְּעֵינֵי רַבִּי מְנַדֵּל וְנִכְנָס לְבִקְרוֹ. כְּאִשֶּׁר רָאָה שֶׁהַמְּגִיד חוֹלָה עַל רִגְלָיו אָמַר לוֹ שֵׁישׁ בַּעַש"ט וְהוּא צָדִיק גָּדוֹל, וְכִדְאִי לוֹ לְנִסְעֵ אֵלָיו כְּדִי שִׁירְפָּאָהוּ. אָבַל הַמְּגִיד הִשִּׁיבוֹ: "טוֹב לְחַסוֹת בְּהַ מִבְּטוֹחַ בְּאֶדְם". כְּשֶׁשָּׁמַע הַבַּעַל שֶׁם טוֹב הַק' מִכָּךְ אָמַר כִּי אֶכֶן רָאָהוּ פְּעַמִּים מִסֶּפֶר, וְהוּא רוּצָה שִׁיבֹאוּ אֵלָיו כִּי הוּא מְתַעַבְעֵעַ אֵלָיו מְאֹד.

זוּגְתוֹ שֶׁל הַמְּגִיד, שֶׁרָאָתָה כָּל זֹאת, זָעֵקָה מְרוֹת: "עַד מַתִּי תִסְכַּן אֵת נִפְשֶׁךָ וְלֹא תַעֲשֶׂה מְאוּמָּה? סַע מְהֵרָה אֶל הַבַּעַש"ט הַקְּדוּשׁ שֶׁהוּא פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת בְּקִרְב הָאָרֶץ, וּבּוֹדְאִי יִמְצָא תְרוּפָה לְנִפְשֶׁךָ. עַד מַתִּי תִקְשֶׁה לְבָךְ מִבְּלִי לְהִכְנַע וּלְבַקְרוֹ אִפְּלוֹ פֶּעַם אַחַת?" שָׁמַע הַמְּגִיד מִמּוֹעֲזִיטֶשׁ בְּקוֹל הַרְבָּנִית וְיָצָא לְנִסְעֵ לְמַעֲזִיבּוֹ.

בְּדָרְךָ אָרְעוּ לוֹ תִקְלוֹת רַבּוֹת, עַד שֶׁהֲצִלִּיחַ לְהִגִּיעַ אֶל הַבַּעַל שֶׁם טוֹב בְּיוֹם שֵׁישִׁי בְּבִקְרוֹ. בְּהִכְנָסוֹ הַחַל לְסַפֵּר לְמֶרְן הַבַּעַל שֶׁם טוֹב אֵת כָּל אִשֶּׁר אָרַע לוֹ בְּדָרְךָ, אָבַל הַבַּעַל שֶׁם טוֹב הַפְּסִיקוֹ מִיָּד וּמְנָה בְּאַזְנוֹי אֵת כָּל הַתְּקִלוֹת, וְאֵת כָּל הַמְּקוֹמוֹת בְּהֵם הַתְּעַבֵּב בְּדָרְכוֹ. כְּשֶׁבִקֵּשׁ הַמְּגִיד הַגָּדוֹל מִהַבַּעַל שֶׁם טוֹב שִׁירְפָּאָהוּ, אָמַר לוֹ הַבַּעַל שֶׁם טוֹב הַק': "אֵינְךָ הַסּוֹסִים שְׁלִי אוֹכְלִים מִצּוֹת..." מִיָּד נִחְלַשׁ הַמְּגִיד, יָצָא מִן הַבֵּית וְיָשַׁב עַל הַסֶּף לְהִשִּׁיב אֵת רּוּחוֹ. לְאַחַר מִכּוֹן יָצָא הַבַּעַל שֶׁם טוֹב וּפִיס אוֹתוֹ.

אֵן שָׁאָלוּ הַבַּעַל שֶׁם טוֹב: בְּמָה אֵתָּה חִפְץֵ שְׁאַרְפָּאָךְ, בְּתַפְלוֹת אוֹ בְּסִגְלוֹת? עֲנָה לוֹ הַרְבֵּי ר' בְּעַר: "לְהַתְּפַלֵּל גַּם אֲנִי יְכוֹל, אָבַל לְעִשׂוֹת סִגְלָה אֵינְךָ בִּיכְלָתִי, לְכֵן בְּרַצוֹנִי הַלוֹשַׁע בְּסִגְלוֹת". הַבַּעַל שֶׁם טוֹב הֲצִמִּיחַ לוֹ רְפוּאָה עַל יְדֵי תַחֲנוּת וּבִקְשׁוֹת לָהּ, וְעַל יְדֵי מוֹפֵת, וְאֵן מְסַר לוֹ הַבַּעַל שֶׁם טוֹב אֵת כָּל מַעֲיָנוֹת הַחֲכָמָה, וּמִכָּךְ זָכָה הַמְּגִיד הַק' לְהִיּוֹת מְנַהִיג הַדּוֹר "וּמִכָּךְ

עם היהודים הפשוטים בעלי מסירות נפש אלו, ולכבודם יהיה היכל מיוחד, ואלו בעלי מדע הגדולים יותר, יתקנאו בהם".

או אז נענה חסיד אחד ושאל את הרבי: "רבי, וכיצד נעשים ליהודי פשוט בעל מסירות נפש בתמימות?" ואתו חסיד לא היה אחר מאשר רבי חיים מויז'ניצק, יהודי תלמיד חכם שהיה בקי בכל הש"ס, ומשפיל גדול בתורת החסידות. והרבי השיבו: "הרי זה באמת קשה הרבה יותר מאשר להיות בקי בכל הש"ס כלו..."

רגעים מספר שתק הרבי, ואז הוסיף ואמר לו: "עצה אחת ישנה. לקבל על מלכות שמים! קבלת על משנה את כל המהות. ועל ידי קבלת על כעבד פשוט, שאפילו בשעת שינתו נפר על העבדות עליו, יכול אפילו למדן וגאון להגיע לאותה מעלה וחשיבות של יהודי פשוט בעל מסירות נפש בתמימות..." (בית רבי)

ברשות הממשלה פשש מאות איש מפל גלילות פטרבורג, צעירים יהודים שנקראו "קאנטוניסטים". היו אלו צעירים יהודים שנקלחו בעל כרחם בעודם קטנים לעבודת הצבא, שם היו מכריחים אותם תוך יסורים קשים לעבור על דתם ולהתנצר, אבל הם עמדו בנסיון בעז ובגבורה. **באספה** שלהם השתתף הרבי ה'צמח צדק' ודבר בפניהם, ואף אמר להם מאמר חסידות בשפה פשוטה. פששעו הצעירים הללו את המאמר התעוררו ביותר בהתעוררות עצומה, עד שרבים מהם אף בכו במר נפשם בשומעם את מאמר החסידות.

לאחר מכן נגשו אל הרבי בחמשה עשר איש, בתור נציגים של כל אנשי הקבוצה, ואמרו לו: "רבנו! אנחנו יהודים 'בעלי מומים' בנפשנו. איננו יכולים ללמד, ואיננו יודעים כלום. אבל אנו מחזיקים בעצמנו את האמונה. יודעים אנו את המלים של תפלות חול ושבט ויום-טוב, ברכת המזון ואי אלו מזמורי תהלים, אבל מבלי להבין את הפרוש".

השיב להם הרבי ה'צמח צדק': "יהודי שמאמין בהשם יתברך, כי הוא בורא עולם, ומחיה תבל ויחשיב בה בהשגחתו הפרטית, ומאמין כי השם יתברך נתן לנו תורה ומצוות, ויודע את המלים של התפלה וברכת המזון ואי אלו מזמורי תהלים, הוא יהודי חזק ובריא ולא בעל מום! תהיו בריאים בגוף ובנפשמה, והשם יתברך יביאכם לשלום לבתיכם".

באותו ערב התאספו באכסניתו של הרבי כמה חסידים ונכבדים, והרבי אמר להם: "גזרת ה'קאנטוניסטים" היא מעין מלחמת היינים, שהיתה אף היא מלחמה רוחנית, ואם פן אין לשער ואין לתאר את גדל יקרת וחשיבות תפלתם, והיא עולה למעלה יותר מאלו המתפללים בכונות האר"ז". שפן כל עבודתם היא במסירות נפש של ממש ומצד אמונה פשוטה. פשיבוא משיח צדקנו ישתעשע

"כי ביד חזקה ישלחם..." (ו, א)

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע העריף מאד את למוד ספר 'יד החזקה' להרמב"ם, ואף היה אומר כי הלמוד של ספר הרמב"ם הוא תקון גם לעברות חמורות, ועל כך אמרו חסידים, כי רמז יש לכך: 'פי ביד חזקה ישלחם', פי על ידי למוד ה'יד החזקה' להרמב"ם אפשר לשלח את העברות.

פעם, לפני חג שבועות, אמר הרבי מבעלזא פי עוד מעט מקבלים את התורה, וכידוע בתורה יש גם משנה תורה, ולכן מן הראוי שכל אחד יקבל על עצמו למוד משנה תורה להרמב"ם. ואמנם, הוא בעצמו היה מקפיד ביותר שלא יעבור עליו ואפילו לא יום אחד מבלי למוד כמה הלכות בספר הרמב"ם, והיה אצלו למוד זה כחוק ולא יעבור ואף אמר, כי כן כתוב בשם הרה"ק מרן ה'חזקה' מלובלין זי"ע, שבכל יום קודם תפילת מנחה למד הלכה אחת ברמב"ם. (משא בני קהת)

הרה"ק רבי שניאור זלמן (שניאורסון) זי"ע, מלאדי

בעל 'התניא' ושו"ע הרב, מחב"ד
יומא דהילולא - כ"ד טבת

בעיר האדיטש כפי שבשש קדם הסתלקותו.

בעל 'התניא' הותיר אחריו שני בנינים, רבי דובער, הנקרא "האדמו"ר האמצעי" (נסתלק ט' כסלו תקפ"ח), ואחיו הרה"ק רבי חיים אברהם (נפטר שנת ה'ח"ח). ומבעל התניא נסתעפה שושלת חב"ד-ליבאוויטש עד עצם היום הזה.

י"ט כסלו, יום ההולא ש'לנו...

בפעם הראשונה נאסר הרבי בעל התניא משום ש'היו הלשנות עליו ועצמו, על שהוא חפץ להיות מלך בישראל, והוא מקבץ אנשים וכספים, ויבדעתו לארגן מרידה נגד הממשלה. יומים לאחר שמחת תורה תקנ"ט נאסר הרבי והובל ב"עגלה השחורה" מלאזני אור ליום ועש"ק בראשית לפטרבורג. כאן נאסר במבצר הפיטרובגלי יותר משבועה שביטות, פאשר החקירות נגדו מתבצעות בגנון ה"טיני סובייט" (המוצ'צה החשאית).

באת מוסרו אמר בעל התניא פוקי תהלים רביים. באחד הנימים, בדייק פשהגיע אל הפסוק "פדה בשלום נפשי" בתבשר פי הוא משתחרר מהמאסר. לאחר שיצא ממאסרו הראשון, ביום י"ט כסלו תקנ"ט, ראו הכל פי יד ה' בדבר, וכי הדבר נזוהו כבר על ידי מורו ורבו המגיד ממעור'טש. וכן היה מעשה:

קדם הסתלקותו נטל המגיד הק' את ידו של תלמידו בעל התניא, ואמר לו: "י"ט כסלו הוא יום ההולא ש'לנו". לאחר מכן נתברר הדבר: ביום ג' פ'ר' יושב י"ט כסלו תקל"ג נסתלק המגיד, ובדייק עשרים ושש שנה אח"כ, ביום ג' פ'ר' יושב י"ט כסלו תקנ"ט, הוא "חג הגאלה" של הרב בעל התניא. באותו יום שחרר ממאסרו בפטרבורג, ובדרופו לביתו בלאזני עבר דרך העיר ויטבסקי. ובאשר הגיע לביתו יצאו לקראתו אלפי אנשים מקל המחוזות לקבל את פניו.

אתה הראת למרחוק...

לאחר הסתלקותו המגיד הקדוש (בשנת תקל"ג) נסע בעל התניא אל הרה"ק רבי מנדלי מויטבסקי, בעלו הסתופף. מספר פעם, בשמחת תורה, נגש רבי מנדלי לעבר התבה ורצה להתחיל לומר "אתה הראת לדעת", אבל מייד הוריד את השלית, פסע לאזרחיו, ונגש אל בעל התניא וקרא לו: אני רואה בפסוק "אתה הראת" מאה פרושים, ונאני יכול לקומם הלכה למעשה, על פן אני נמנע מלומר את הפסוקים הללו.

אמר בעל התניא לרבי מנדלי, הכלל הוא, ש'בכל מקום ש'אדם רואה אינו יכול לעמוד שם, פינן שהוא רואה יותר למרחוק, ובאשר יתקרב יותר, ו'אה יותר למרחוק, וכן הלאה. אם כן, פשהרבי יסם: ללמוד את כל המאה פרושים הרי שהוא ו'אה מאה פרושים נוספים, ואם פן אינו לבדך סוף... הננה רבי

רבי שניאור זלמן וצ"ל נולד ביום ח' אלול (יום הגדת הבעש"ט) תק"ה, לאזני רבי ברוך וצ"ל, בעירה לאזני מחוז מוהילוב. משחר ילדותו נודע כעליו עצום, ואת משנת תורתו קנה אצל רבו הגאון רבי ישכר בר מלובביץ.

בהגיעו לגיל שתים עשרה שנה ראה רבו פי הוא פלי מחזיק ברכה, וינע לאזני רבי ברוך לשלחו למקום תורה. בגיל שמונה עשרה ידע את כל התורה קלה, ויהיה הדבר לפלא בעיני כל רואיו. לאחר נשואיו התישב בויטבסקי, והשתלם בתורה ועבודה במאונת נפלאה, עד שנעשה לגאון אדיר בגולה ובנסתר.

באותה עת חשקה נפשו בתורת החסידות, וישם את פעמיו אל רבו הגדול המגיד הק' ממעור'טש וצ"ל וישם נעשה לתלמידו המבוקש. וכן לפ התבטא בעל התניא ואמר: "טרם בואי למעור'טש היתה עקר עבודתי בהתבוננות, בחנינת דעת. פי התניתי לחשב ש'זוהי הסבה שתגרם לי התעוררות של אהבה ו'ראה. במעור'טש למדתי פי עקר הדעת הוא אהבה ו'ראה. ממש - אהבה ו'ראה הם הם בחינת הדעת!"

את בנו של המגיד, רבי אברהם המלאך בחר לו רבי שניאור זלמן לחבר ו'זיד, ויחדיו היו לומדים תורה. רבי אברהם היה מלמד את בעל התניא את תורת הנסתר, ובעל התניא היה למלמד את רבי אברהם את תורת הנגלה.

פעמים נאסר בעל התניא וישב במאסר, בשל הלשנות. בפעם הראשונה נאסר בשנת תקנ"ט, ובפעם השנייה נאסר בשנת תקס"א, ובהגיע יום כ"ט בכסלו תקס"א, ב"ר החמישי" יצא הרבי מהמאסר.

ספרו העקרו וה'ודוע הוא ספר "התניא" (ספר של בינונים), ועל שמו נקרא בשם בעל התניא. ספר זה נדפס אלפי פעמים ועד היום נדפס בכל מקו'י תבל. כמו"כ חבר בעל התניא את חברו על השו"ע הנקרא בשם "שלחן ערוך הרב". בשנת תקל"ב, בהיות בעל התניא רק בן כ"ז שנים בלבד, כבר נקרא על ידי המגיד הק' בצא'תו בשם "בעל שלחן ערוך", פינן שבשנת תקל"ב כבר נגמר חלק מהשו"ע שחבר; הלכות ציצית והלכות פסח.

בנסוף לחבורים אלו חבר את הספרים "תורה אור", ו"לקוטי תורה" על התורה. ספרים אלו נכתבו על ידי בנו רבי דובער, האדמו"ר האמצעי, ועל ידי נדו ה'צמח צדק', והגהה על ידו. כמו כן יצאו ממנו מאמרים רבים שרשמו מרשימותיו בשם "מאמרי האדמו"ר הגון".

בשנה האחרונה לחייו עבר לגור בכפר קטן בשם פיענא, כפר ש'היה מרחק מאד ממרכז החסידות, ולא עוד אלא שהוא גם אזור פי פאשר יסתלק מהעולם יש לקבר אותו בעיר מרחקת יותר הנקראת בשם האדיטש (באוקראינה היא נקראת גאדיטש). ובהגיעו לגיל ס"ח (מפני חיים), נסתלק בעל התניא לשיבה של מעלה במוצאי ש"ק פ'רשת שמות כ"ד טבת תקע"ג, לאחר שהתפלל ערבית בדעה ז'לולה וברורה (פלשו ב'ניו). ומנוחתו כבוד

הרה"ק רבי שניאור זלמן (שניאורסון) זי"ע, מלאדי

בעל 'התניא' ושו"ע הרב, מחב"ד
יומא דהילולא - כ"ד טבת

"ויקחו לי תרומה..." (שמות כה, ה)
"לי לשמני" (רש"י).

מגדלי מ"ה הפסק" של בעל התניא. נגש לתבה והחל לומר "אתה ה'ראתך".

שו"ע עם לבוש - - -

אמנם צריכים לתת את הפסקה לשם ה', אף עצם התינה לא צריכה להיות בכונה ממש.

כאשר החל בעל התניא לחבר את השו"ע הנקרא שו"ע הרב, וכבר נכתב את ארבעת הסימנים הראשונים של ארח-חיים, נכנס להראות את נתיביו לרבו המגיד הקדוש ממעורר ש"ט. המגיד הביט בכתבים של תלמידו ואמר לו: "לחבר שלחן ערוך בשביל העולם צריכים לכתב עם 'לבוש' ולא בגלוי כמו שכתבת..."

אמנם על תפלה או אומרים "טוב מעט בכונה מהרבות שלא בכונה", אולם בצדקה גם הרבה צדקה שלא בכונה גם היא טובה. שכן בצדקה לא העקר הפונה, אלא העקר הוא מידת העזרה וההצלה שאפשר לעשות עם המעות. ואם פן, ביותר פסק עושים יותר דברים טובים, ואפילו בלי כונה.

הבין מהך בעל התניא כי החיזויים וההלכות על הסימנים הללו אינם פל מיעדים להמון העם. בשל כך התניא נשאר ומיד לחבר פעם נוספת את השלחן ערוך, אבל ארבעת הסימנים הראשונים של ארח-חיים נשארו בדיפוס, ולכן נדפסו ארבעת הסימנים הראשונים בשו"ע פעמים.

"אדם פי יקריב מכם קרבן זה..." (ויקרא א, ב)

לכאורה היה הפתוב צריך לומר "אדם מכם פי יקריב"? אלא, אדם פי יקריב, כאשר אדם רוצה להתקרב אל השי"ת, הוא צריך להקריב קרבן "מכם", היינו מן האדם גופו. האדם צריך להקריב קרבן את ההקמה של עצמו, הוא היצר הרע, המכנה הנפש הבהמית.

מאמרותיו:

"ואני הנני מביא את המבול מים..." (בראשית ו, ז)

לכאורה ענין המבול אינו מובן כלל. שהרי אם המבול בא כדי להעביר את החוטאים מן העולם, הרי השי"ת יכל להרג את פלם ברגע אחד, ולא היה צריך להביא מבול?
אלא, המבול בא לא רק להרג את החוטאים, פי אם בעקר לטהר את העולם, פי הרי "השחית כל פשור", וה' רצה לטהר את העולם מזהמתם. לכן הביא את המבול מים, שהוא פחית מיי מקנהו טהרה, לטהר את העולם.

"בטל רצונך מפני רצוננו..." (אבות ב, ד)

כשאדם רוצה להניח חפץ יקר בתוך פלי, הריהו מנקה את הפלי מקל שמץ של הקמה, כדי ששום דבר לא יזיק לחפץ היקר ולא יפגע בו.
כך הוא האדם. אם הוא רוצה להכניס לבו את רצון השי"ת, עליו קדם כל לנקות את לבו מקל רצונותיו האישיים, ולהיות פלי קבול טהור ונקי רק לרצון ה'.

להעלות נר תמיד - לזכר נשמת

רבי שלום ב"ר מרדכי יוסף משה משאץ

כ"ד טבת

רבי נפתלי ב"ר יצחק (ב' סמיכת חכמים)

רבי יוסף מיאמפולי ב"ר יחיאל מיכל המגיד מזלוטשוב

רבי שניאור זלמן ב"ר ברוך האדמו"ר הזקן מלאדי (ב' תניא, שלחן ערוך הרב)

רבי מאיר ב"ר יהודה לייב מהר"ם אש מאונגוואר (ב' אמרי אש)

רבי שמואל ב"ר אברהם בורנשטיין מסוכוטשוב (ב' שם שמואל)

רבי אברהם שמואל בנימין ב"ר משה סופר (ב' שו"ת דבר סופר)

רבי משה מרדכי ב"ר שמעון נתן נטע בידרמן מלעלוב

כ"ה טבת

רבי משה צבי ב"ר שמעון שלמה מסאווראן

רבי שלמה מאזוז (ב' שו"ת שואל ומשיב, כרם שלמה, חשק שלמה)

י"ט טבת

רבי יעקב בר"ג מרופשיץ אב"ד קולבסוב ומעליץ

רבי אברהם שמואל בנימין ב"ר משה סופר (ב' כתב סופר)

כ' טבת

רבי משה בן מימון (הרמב"ם)

רבי שמחה יששכר דוב בער מטשיעשנוב ב"ר יחזקאל שרגא הלברטסם משניאואו

כ"א טבת

רבי ישראל אברהם אב"ד טשארנא אוסטראה ב"ר משלם זוסא מאניפולי

(ב' נור ישראל, עטרת אברהם)

רבי ישראל דב ב"ר יוסף המגיד מווילדניק (ב' שארית ישראל)

כ"ב טבת

רבי אברהם אייגר ב"ר אירה יהודה לייב ב' תורת אמת מלובלין (ב' שבת מיהודה)

כל מצותיך אמונה יסודות האמונה בפרשה במשנת הבעש"ט

על ידי הצעקה לה' מתחזק באמונה

וְאֵת צַעֲקֹתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו, כִּי יִדְעֵתִי אֶת מִכְאָבָיו. וְאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם". וזה לשון קדשו: המניעה הגדולה שבכל המניעות היא מניעת המח, דהיינו מה שמוחו ולבו חלוקים מהשם יתברך... בחינת (תהלים לח יא) "לבי סחרחר", ותרגום 'סביב', 'סחור סחור', דהיינו שלבו מסובב ומוקף ומעוקם בעקמומיות וקושיות וכפירות על השם יתברך, שזה בחינת "וימררו את חייהם בעבודה קשה", וכדאיתא בתקונים 'דא קשיא', היינו הקושיות שבלבו, שהם המניעה הגדולה מכולם. ואזי צריך לצעוק לאביו שבשמים בקול חזק מעמקי הלב, ואז השם יתברך שומע קולו ופונה לצעקתו. ויכול להיות, שמזה בעצמו יפול ויתבטל לגמרי כל הקושיות והמניעות הנ"ל, ועל כל פנים השם יתברך שומע קולו, שזה ישועתו. וזה אותיות קשי"א ראשי תבות "ש'מע י'קוּלִי א'קרא" (תהלים כז ז), שצריך רק לקרוא לה', כשמתגבר עליו הקשיא והכפירה. וזה שנאמר: "וַיֹּאמֶר ה' רֹאֵה רֵאִיתִי אֶת עֲנִי עֲמִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם, וְאֵת צַעֲקֹתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו, כִּי יִדְעֵתִי אֶת מִכְאָבָיו. וְאֵרֵד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם".

כבר אמרו חז"ל (סוטה ג): 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסת בו רוח שטות'. כי אכן זוהי מלחמתו של היצר לבלבל את האדם ולמלא את מוחו בשטויות, בקושיות ובהרהורים הנוגדים את האמונה, ומכאן הדרך לעבירה קצרה היא. אמנם, בכל יהודי גם כאשר נופלים בקרבו חלילה הרהורי כפירה על הנהגת השם יתברך רחמנא לצלן, עדיין מקננת האמונה בקרבו, והראיה היא שעל פי רוב שומעים מאנשים הנמצאים במצב קשה כל כך שנוזקת מפייהם בכאב שאלה של שטות, 'מה רוצה הקדוש ברוך הוא ממני'. והעצה לכך היא, במקום להקשות קושיות במצב של קושי באמונה, יש לזעוק אל השם יתברך שיאיר את עינינו ויפתח את מוחנו להתחזק באמונתו.

יסוד כביר זה למד מפרשתנו הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א בספרו ליקוטי מוהר"ן (תנינא ס"ו מז) מהפסוקים בפרשתנו: "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה" (א יז), ואיתא בתקוני זוהר (תקון כ"א מד): 'דָּא קְשִׁיא'. וכתיב (ג ח-ז): "וַיֹּאמֶר ה' רֹאֵה רֵאִיתִי אֶת עֲנִי עֲמִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם,

השבת נועם הנשמות השבת בפרשה בכבשונה של חסידות

מעלת לימוד התורה בשבת

(שמות ה ט) על הפסוק בפרשתנו (ה ט): "תִּכְבַּד הָעִבְדָּה עַל הָאֲנָשִׁים וְיִעֲשֶׂוּ בָהּ, וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שִׁקְרָה". מלמד שהיו מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן, לפי שהיו נוהגין בשבת. ובענין זה הביא הרה"ק ר' שמואל משינאווא זיע"א בספר 'מתים צופים' (סי' א קכא): בשם הרב הקדוש ר' דוד מלעלוב ז"ל, "לא תאספון לַתְּתָן לְעַם" (בפרשתן ה ז), לפי פשוטות המאמר היה ראוי לומר לא תוסיפון בו"ו. אך

גמרינן בירושלמי (שבת פט"ו ה"ג): רבי ברכיה בשם רבי חייא בר אבא, לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה. והנה בתפילת שבת אנו אומרים, 'שמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג' ועל התורה נאמר (תהלים יט ט) "פיקודי ה' ישרים משמחי לב". אם כך האופן לשמוח בשבת הוא להתאסף יחד בשבת לעסוק בתורה ולשמוח בה' יתברך, כי זו כל תכליתה. ובדבר זה החלו בני ישראל עוד במצרים כמו שלמדו חז"ל במדרש רבה

התורה הקדושה באה לרמז לנו, כי ידוע שפרעה הניח להם יום אחד חירות משיעבוד העבודה רק משה רבינו ע"ה בחר להם יום השבת למנוחה. והיה דרכם ביום ההוא להתאסף ביחד אל משה וזקני ישראל לשמוע תוכחות חיים ולהאמין באחדותו ומציאותו יתברך. ולאשר פרעה לגודל רשעתו אשר מחפצו לסורם למשמעתו ולעבוד את גלולי מצרים, ואחרי ראותו כי לא עלתה בידו, ראה והבין שמחמת שהם נאספים יחד, יוסיפו דעת ביראת אלקים ועל ידי זה נכנע כח הסיטרא אחרא בקרבם. לזה

אמר, לבל 'תאספו' עוד 'לתת תבן' דעת ותבונה 'לעם'. ובאופן אחר כתב הרה"ק ר' פינחס מנחם אליעזר יוסטמן מפילץ זיע"א בספרו הקדוש 'שפתי צדיק' (שמות אות נא) על דברי המדרש: זאת חרה לפרעה אשר אחר כל עול הקשה שלהם, במעט מנוחה בשבת קודש היו ישראל מלאים שמחה ושעשוע, אשר כזאת אין בכח שום אומה רק ביהודים אשר לבם תמיד דובק בקדושה. ע"כ. ולכן רצה שיחדלו מלימוד התורה בשבת, המביאם לידי שמחה בכל ימות השבוע.

הלכה האם מותר להזכיר את שם הוי"ה במילואו?

מהפסוק שבפרשתנו (שמות ג טו), 'זה שמי לעלם וזה זכרי לדר ודר', למדה הגמרא שאין להזכיר את שם הוי"ה כפי שהוא. המילה 'לְעֵלָם' נדרשת כאילו נאמר 'לְעֵלָם', ומכאן שצריך להעלים את השם, ולא לקרוא אותו כפי שהוא. מסיבה זו, בכל מקום בתורה ובתפילה שמופיע שם הוי"ה, אנו קוראים אותו 'אדני'. אך לפעמים, בתפילות שונות המיוסדות על פי הקבלה, וכן בלימוד התורה, מתבקשת הגיית שם הוי"ה באופן שיבהיר שמדובר בו ולא בשם 'אדני'. באלו דרכים ניתן להגות אותו במקרים כאלו?

התשובה לשאלה מתחלקת למקרים השונים. נקדים, שהראשונים הוכיחו שאיסור הגיית השם אינו רק באמירת השם עצמו, אלא גם באמירת אותיותיו במלואן, 'יו"ד ה"א וכו', וכן הורה האר"ז ז"ל, שאף שעיקר איסור הגיית השם ככתבו הוא בקריאת השם עצמו, מכל מקום גם קריאת ארבעת אותיותיו אסורה.

באמירת 'לשם יחוד' הנהוגה על פי הסוד, ואמירתה רווחת בקרב עדות רבות, אומרים 'ליחד שם יו"ד ה"א בוי"ו ה"א', משום שהכוונה היא לייחד את שני חלקי השם זה בזה. כיון שמוסיפים את האות בי"ת לפני הוי"ו, הרי היא מפסיקה בין אותיות השם, ולכן אין בכך חשש הזכרת השם באותיותיו.

בזמן לימוד תורת הקבלה מתעורר במקרים רבים הצורך להזכיר את אותיות שם הוי"ה, וכך גם בפתיחת אליהו הנאמרת על ידי רבים לפני התפילה, נאמר 'מלגו איהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א'. כיצד יש לנהוג במקרה זה? המקובלים הורו לנהוג באחת משלוש דרכים. האחת, שנהג בה ה"בן איש חי וכן מודפס בכמה סידורים, היא להוסיף את המילה 'אות' בין כל אות. כך יש לומר: 'מלגו איהו אות יו"ד ואות ה"א ואות וא"ו ואות ה"א'. דרך שניה היא להוסיף את המילה 'אי' בין האותיות. והדרך השלישית הרווחת במנהג העולם, היא לומר 'יו"ד ק"ו יו"ו ק"י'.

ואילו כאשר לומדים בספרי הקבלה וצריכים לקרוא את השם ככתבתו ממש, משום שהמכוון הוא לצירופים השונים של השם המיוחד, אמר מוהרי"א ז"ל מרגליות, מגדולי המקובלים, שיש להסתפק בהסתכלות והבטה על צורת אותיות השם, ולקרותם במחשבה בלבד, בלי להזכירם בפה.

מקורות: פסחים נ. ותוספות סוכה ה. ד"ה יו"ד; שער המצוות לאר"י פרשת שמות; נודע ביהודה קמא יו"ד סי' צג; בן איש חי שנה ראשונה וישלח סי' א; חתם סופר חו"מ סי' קצב וחי' אדם כלל ה סי' כז; הקדמת מתוק מדבש לזוהר.

ספיר ויהלום

הארה הסיידית לפרשת השבוע

ואלה שמות

השם הוא הנשמה

שהרשע אינו בעל נפש, כי נשבת היא ממנו, ולזה אין הרשעים מכירים את שמם, כי אינם בעלי נפש בעלת השם. עכ"ל.

הצדיק יודע את השם

שמענו ממרן הגאון הקדוש בעל דברי חיים זיע"א שבברית מילה היה אומר הברכה וקריאת שם התינוק, ולא שאל את אביו איזה שם ינתן לו, רק הוא ז"ל קרא לו שם, אחר שהיה עומד מעט בשתיקה ובדיקות, וזה היה אחד מנפלאות שנראה עין בעין אצל מרן זיע"א. אם כן מבואר מזה דהצדיק יוכל להביט ולידע משרש נשמתו מה שמו באמת ('אבני המקום' אבן הראשה, אות לא).

הדיבור תלוי בשם

סיפר הרה"ח ר' ישראל הירשמן ז"ל, בנו של ר' חיים ז"ל מעיר ריישא, שפעם אחת בא לפני הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זיע"א ילד אילם שלא היה יכול לדבר, ושאל ה'דברי חיים' את הוריו: מה שמו. וכשהשיבו לו, הוסיף לשאול: מי אמר להם לקרוא לו כך. והם אמרו לו את שמו של אותו אדם. נענה ה'דברי חיים' ואמר: איך מעז אדם לתת שם לילד ואינו יודע את שורש נשמתו של הילד, מה שאין כן להורים יש רוח הקודש לזה. נתן לו ה'דברי חיים' שם אחר, ומאז דיבר כרגיל כאחר האדם. ואמרו שזה כוונת הכתוב בפרשת בראשית (ב ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה'. ותרגם אונקלוס 'לרוח ממלא', והיינו שהדיבור תלוי בשמות של האדם ('תהלת חיים' עמוד קפג).

כבוד רבו

סיפר הרה"ק מהר"ש מליובאוויטש זיע"א: דודי, ר' חיים אברהם, נולד לכ"ק אאזמו"ר הזקן באלול תקל"ז או תקל"ח, ויקרא שמו 'אברהם' על שמו של המלאך הקדוש הרה"ק בן אברהם בן הרה"ק המגיד זיע"א. ובעת הברית מילה כאשר קרא בשמו, אמר כ"ק אביו אאזמו"ר הזקן, שהוא קורא על שם מורו רבי אברהם ועל שם זקנו אבי אמו רבי אברהם חותן אביו הרה"צ רבי ברוך. בהיות דודי ר' אברהם בן שלש שנים חלה והיה מסוקן, כ"ק אביו הזמין מנין עשרה מבחירי תלמידיו וארבעה מאורחי העיר... כשהזמין כ"ק אאזמו"ר הזקן את הקרואים והכל ידעו כי

כתב הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זיע"א ב'צפנת פענח' (בפרשתו ד"ה והנה): קבלתי ממורי [הבעל שם טוב הקדוש] זלה"ה, כי השם של האדם היא הנשמה, ונתן מופת לזה, כאשר האדם ישן ובקראו שמו הוא נתעורר.

והוסיף על זה נכד הבעל שם טוב הקדוש הרה"ק בעל 'דגל מחנה אפרים' מסדילקאב זיע"א (בראשית ד"ה זה ספר, לך לך ד"ה יש עוד): שם הוא הנשמה וכו', ושורש של אדם הוא נשמתו והוא השם של אדם כמו שאמר ר' נחמן הארידיענקיר ז"ל 'נפש חיה הוא שמו, פירוש, הנפש חיה החיות והנשמות של האדם הוא שמו של האדם. ומקורו טהור בספר הבהיר המיוחס לרבי נחוניא בן הקנה שכתב: 'וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו', כלומר הוא גופו הוי כך.

השם שקורא ה' לנשמה בעולם העליון

ואמירה יקרה מצינו לזה בדברי רבינו האור החיים' הקדוש זיע"א (הפ"ח ה' ברכות ג). והוא דנהה ידוע הוא אומרם ז"ל כי כל השמות שקורין האבות לבניהם הם השמות העיקריים שקורא ה' לנשמה בעולם העליון, וה' נתן בלב האדם לקרות השם ההוא לבניו כשם שקרא ה' לנשמה.

סוד השם כי הוא הנשמה

ועוד כתב האור החיים' הקדוש (דברים כט יט): ואומר 'ומחה ה' את שמו מתחת השמים', דע כי שורש נשמות עם בני ישראל יסודתם בהררי קודש תחת השמים בסוד (ישעיה סו א) 'השמים כסאי', והנשמות הם חצובות מתחת כסא כבודו יתברך והבן. וכבר ידעת סוד השם כי הוא הנשמה, וכמו שהארכו במקומות אחרים, ואמר הכתוב על המשתרש בלבבו ומחה ה' שמו שהיא נשמתו משרשה שהוא תחת השמים, וזו היא כריתות הנפש משרשה.

עוד כתב בפרשת וילך (שם לא א): ואמרו עוד כי השמות שיש לישראל הם שמות הנשמות, וכבר העירתי בזה בפירוש פסוק (משלי יז) 'ושם רשעים ירקב', וכמאמר חז"ל שאמרו (זהר חדש רות מב). שאין הרשעים זוכרים את שמם, והטעם הוא כי הרשע אין לו נפש, וכמו שרמוז בפסוק (משלי כג ב) 'ושמת שכין בלועך אם בעל נפש אתה', הא למדת

ספיר ויהלום

הארה הסיידית לפרשת השבוע

יהודה, והוא טוב מפני רוח רעה. מצאתי. עכ"ל רבינו המהרש"ל בחכמת שלמה. אז ראו רוח הקודש של הרה"ק רבי דוד משה זיע"א מטשארטקוב, כי ראה ברוח קדשו שתלד נקבה ובאיוז פרשה, וציוה לקרא את הילדה בשם שהיא סגולה לגרש רוח רעה מהבית. רוח קודש כזה הוא רוח קודש גאוןי' (שם ושארית ישראל, מעשי צדיקים שכתב הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען מפי אביו הג"ל, אות ג).

* * *

שמו של הגאון מקוטנא

סיפר אדמו"ר מסאכטשוב זצלה"ה, אשר אביו של הגאון רבי ישראל יהושע מקוטנא זצ"ל, בעת שנולד לו בנו הגאון היה בדעתו לקרוא את שם בנו על שם הבעל שם טוב זיע"א, וגם רצה לקרא שם בנו על שם הפני יהושע, שהיה שמו יהושע, וגם רצה לקרוא אותו אחר שם הגר"א מווילנא 'אליהו'. ושלה לו הקב"ה בפיו וקרא לו 'ישראל יהושע', אשר הג' שמות הנ"ל ביניהם היינו: ישראל יהושע מפורש, וביניהם אליהו, כי א' ל' מישראל ואותיות י' ה' ו' מיהושע הוא שם אליהו. ומוזה נראה אשר קריאת השמות הם נבואה קטנה (שיח שרפי קודש' מערכת שמות אנשים).

* * *

בבר מצוה התגלה שמו האמיתי

לאחד מתושבי קאמרנא שילדיו לא נשארו בחיים רחמנא לצלן נולד לו אחר כך בן. בברית מילה אמר הרה"ק רבי יעקב משה מקאמרנא זיע"א את הברכות, וכשהגיע ליויקרא שמו בישראל' הזכיר בלחש את השם ואחר כך צוה שיקראו את הילד בכינוי אלטר עד שיגיע לבר מצוה, ואחר כך לכשיצטרפו לקרוא לתורה יבואו אליו ויגלה להם שמו האמיתי, עד שהגיע הילד למצוות נפטר מהר"מ, הלכו הוריו של הילד אצל הרה"ק רבי שלום מקאמרנא זיע"א לשאול איזה שם יקראו לילד, הוציא מהר"ש ספר שהיה כתוב בו בכתב יד מהר"מ שמו של הילד (מנהגי קאמרנא' אות קז, בהגהה).

* * *

קיום מנהג ישראל

סיפר הרה"ק ה'מקור ברוך' מסערט ויז'ניץ זיע"א, בהיותו חתן הרה"ק מהר"ד מבעלזא זיע"א ונולד אצלו בן הראשון ומצד האם היה הבן נכד המגיד הקדוש מזולאטשוב זיע"א וקראוהו על שמו, אבל כיון שאבי הבן הזכיר שהשם גם כן על איזה מהאבות הקדושים מצידו, אמר הרה"ק מבעלזא: הרי זה נגד מנהג ישראל, שהשם הראשון שייך לצד האם. לכן צוה להוסיף לו שם יעקב,

בנו הילד השני חולה, חשבו כי בודאי מזמינם בשביל אמירת תהלים ולהשתתף בתפילתו בשביל בנו הילד החולה. כשנכנסו הקרואים סיפר להם: בלילה שעבר ראיתי את מורי ושאלתי אותו: מדוע אינו מעורר רחמי שמים בעד בנו הילד החולה הנושא את שמו. וענה לי אשר סיבת החולי היא מפני התרעומת של זקנו חותן אביו אשר שמו הוא בהבלעה ובלתי נודע לרבים. ואמרתי למורי, כי אנכי עשיתי כדין כבוד רבו וכבוד אביו ובפרט אבי אביו או אמו כבוד רבו קודם, ובפרט בענין השמות אשר זה לטובת גילוי הארת הנשמה והתפשטותה בנפש הנקרא בשם, אשר שם הרב קדום לשם האב. אמנם נודעתי כי זקני אבי אמי נקרא בשם 'חיים אברהם' והזמנתי אתכם להשתתף עמי בקריאת שמו של הילד 'אברהם בן שטערנא' בשם 'חיים אברהם בן שטערנא', והש"ת ישלח לו רפואה ויהיה חסיד ולמדן, ויתן לו השי"ת אריכות ימים ושנים. ודודי ר' חיים אברהם נתרפא והיה ילד בריא (תורת שמואל' עמוד 35).

* * *

טוב לרוח רעה

סיפר הגה"צ רבי ישראל אברהם פורטוגל זצ"ל, אביו של הרה"ק רבי אליעזר זוסיא מסקולען זיע"א, מעשה מעיר סאטנוב עיר מולדתו, שבעל הבית אחד בנה או קנה לו בית ומעת שנכנס לדור בבית היתה לו צרה גדולה בצער גידול בנים, שמתו לו איזו ילדים בבית הנ"ל. ויצא קול שרוחות רעות שורות בבית הנ"ל, ועל ידי זה מתו הילדים בזה אחר זה שלא כדרך הטבע. אשת הבעל הבית הנ"ל בקשה את בעלה שיסע לאיזה מצדיקי הדור שיבקשו רחמים על זה, ולא רצה הבעל כי היה מתנגד לאדמו"רים, עד ששוב נתעברה האשה ופחדה שלא יארע ח"ו גם להילד הזה אסון, ובכתה לפני בעלה ופעלה אצלו שיסע להרה"ק המפורסם רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"א בנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א, ובבואו אליו כתבו לו כנהוג פתקא בבקשה על הענין הנ"ל. וברכו הרה"ק זיע"א ואמר לו: כשתלד אשתך תקרא את הילד בשם שבהפטר השבוע. וכפל הרבי את דבריו ואמר לו: 'טאקי נאך דער הפטרה'. כפי הנראה הכיר בו שהוא מתנגד, על כן חזר וכפל לו את הדברים. האיש הנ"ל שב לביתו, וכעבור איזו חדשים ילדה האשה בת בפרשת נשא. בהפטרה של פרשת נשא נאמר מלידת שמשון הגבור ואביו מנוח ולא נאמר שם של נקבה, אולם הלא נאמר שם שמלאך ה' נראה להאשה, אמו של שמשון, אבל לא נזכר שם השם של האשה עד שמצאו בגמרא (בבא בתרא זא): 'אמיה דשמשון צלפונית', וב'חכמת שלמה' להמהרש"ל ז"ל כתוב וז"ל: נב. נ"ל הצלפונית היא אמו של שמשון בדברי הימים בסוף יחס

ספיר ויהלום

הארה הסיידית לפרשת השבוע

שזה ברור שהוא רק מצד האם לקיים מנהג ישראל (שיחתן של עבדי אבות' ח"ב עמוד קסג).

חלילה לשנות השם

כתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זיע"א (פרשת בראשית):
עיקר קריאת שמות של אדם היה הכל לנפש חיה, כלומר, לערך הנפש שבו ששם זה הוא חיותו. ועל כן שמעתי מפי אדמו"ר נזר ישראל וקדושו אור עולם המפורסם מו"ה יחיאל מיכל זצוקללה"ה, שאמר לי בפירושו, שחלילה לשנות שם אדם החולה, אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברוח הקודש. כי שם הנקרא לאדם בעת הוולדו ודאי רובו ככולו מזדמן מאת הקב"ה, באשר הוא שמו למעלה, והוא חיותו של אדם כל ימיו כאשר הוא חי על פני האדמה. והנה החולה ודאי צריך לחיזוק ביותר ולפעמים אין לו חיזוק אחר כי אם זה החיזוק של השם ואם עוקרין אותו כדרך שאומרים ומעתה לא יעקב יקרא עוד שמך וכו', והשם השני אפשר כי לא מחיותו הוא ונשאר בלא מחזיק החיות שלו.

להוסיף שפיר דמי

אך כתב הרה"ק ה'דברי יואל' מסאטמאר זיע"א:
ואפשר דאין קפידיא כי אם לעקור שם הראשון ולהחליפו באחר, אבל להוסיף עוד שם על שם הראשון שפיר דמי, וכבר נהוג עלמא הכי דאין גורעין ועוקרין שם הראשון כלל.

מי שיודע ומבין בשמות

כתב בספר 'בית ישראל' (מאטרסדורף ח"ח ס' לז): ובענין שינוי השם לחולה שמעתי מאדמו"ר [רבי ישראל טויסיג] בשם מרן הגר"צ דזשינסקי זצ"ל שקבלה בידו בשם המהר"מ שיק שאמר שצריך להזהר בזה היטב ולא כל חד וחד יכול לעמוק בזה אלא מי שיודע ומבין בשמות. ואמר על שני אדמו"רים שהם יודעים ומבינים בשמות: ר' אברהם דוב טברסקי מראחמיסטריווקע ור' שלמה מזוויהל. כאשר נסתלקו שני צדיקים אלו אמר: היום יש בירושלים ר' גדליה משה האדמו"ר מזוויהל הוא יכול לשנות את השם.

וגם הוא ברוך יהיה

ילדו הקטן של הרה"ח ר' אברהם אהרן שיינברגר זצ"ל מירושלים חלה פעם בטיפוס וסבל מדימום בכל אברי הגוף. ד"ר גרינפלדר קבע שאין להעלות ארוכה לחליו ושהרופאים אינם יכולים להועיל כאן במאומה. שלח ר' אברהם אהרן את אחיו להזכירו אצל הרה"ק רבי אהרן

מבעלזא זיע"א, יעץ לו הרה"ק להוסיף לילד שם ואמר 'אבי ז"ל [המהרי"ד] היה נוהג להוסיף שם לחולה'. שאל איזה שם, ענה לו הרה"ק 'אלתר'. והוסיף ושאל אם לומר מה שכתוב בסידור בעת שמוסיפים שם, השיב לו הרה"ק שאין צריך, רק שיגיד לפני שלושה אנשים שהוסיפו לו את השם 'אלתר' לשמו 'עקיבא משה', וכמו כן להגיד לחבריו של הילד שמהיום והלאה שמו 'אלתר', וגם לעלייתו לתורה יקראו לו בשם 'אלתר עקיבא משה'. כעבור זמן קצר החלים הילד הצעיר ובנו הגדול חלה באותה מחלה רחמנא לצלן כי נדבק מאחיו. נכנס ר' אברהם אהרן שוב להרה"ק מהר"א זיע"א עם פתקא. לאחר שקראו לפניו את הפתקא שאל עוד פעם על שמו של החולה, וברכו וכך חזר הדבר שלש פעמים, שאל על שמו ברפואה שלימה, וצויה להוסיף לילד את השם 'ברוך' ושיאמר לילד את השם החדש שהוסיפו לו, וכן לספר לשלושה אנשים שהוסיפו לילד שם ושמו מהיום 'ברוך יהושע'. לאחר מכן אמר הרה"ק מבעלזא 'גם ברוך יהיה', והוסיף הוא יהיה בריא ויהיה לו עוד הרבה נחת ממנו. תוך זמן קצר החלים הילד, אבל הרופאים גילו שכתוצאה מהמחלה נפגעה עצם ברגלו וקבעו שאין מנוס מניתוח, וגם אם ינתחו אותו הוא י שאר צולע על רגלו כל ימי חייו...

לאחר שנתיים פגש את ר' אברהם אהרן הפרופסור מקין שניתח את הילד על פי הוראתו של הרה"ק מבעלזא, ושאלו על שלום הילד. אמר לו ר' אברהם אהרן, הנה זהו הילד ההולך אתי, כשראתו הולך ישר ולא צולע אמר זהו דבר שמוחץ לדרך הטבע. ביקש מהילד לרוץ קצת וראה שהוא בסדר גמור, השתומם הרופא מאוד, וסיפר לו ר' אברהם אהרן שהיה אצל הרבי מבעלזא שאמר להוסיף לו שם וברכו ברפואה שלמה. הגיב הפרופסור ואמר זהו פלא גדול, הרי זה ממש כאילו מדובר בילד אחר (אדמו"ר בעלזא ח"ד עמ' רסז).

דורשין את השמות

וכן מצינו בדברי חז"ל במדרש (תנחומא נשא כח): רבי מאיר ורבי יהושע בן קרחה היו דורשין את השמות, 'אלישמע' - אלי שמע ולאדונתו לא שמע, 'עמייהוד' - עמי היה הודו ולא עם אחר, וכן 'גמליאל בן פדהצור' - אמר יוסף, 'גמליאל' - גמל אל עמי גמולים טובים, 'בן פדהצור' - פדני צור מצרתי מבית הסהר, וכן כתיב (תהלים יח כא) 'גמליה' כצדקי כבור ידי'. ובדרך זו פירש גם רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשת נשא לפרש שמותם של נשיאים, כל אחד לפי מעשיו ותפקידו. ראה דבריו שם.

ספיר ויהלום

הארה הסיידית לפרשת השבוע

שאיבת החיות מהשם

והרה"ק ה'ערבי נחל' זיע"א (פרשת פנחס, דרוש ב) כתב: אכן פשט הדבר, כי נודע נפש חיה הוא שמו (בראשית ב ט), כי כל נמצא מדומם צומח חי מדבר שואב חיותו משרשו על ידי אותיות שמו, והאותיות של שמו הן הנה צירופי הצירורות אשר נשפע על ידם החיות להנמצא ההוא, וכשאדם הולך בדרך התורה מתגדל חיותו, על ידי שאותיות שמו מקבלים מילוי ומילוי המילוי, וכן מוסיף כח על ידי מעשיו בכל הנמצאים בדומם צומח חי מדבר, והקליפה מתרוקנת. וכש"ו עושה היפך התורה מתרוקן אותיות שמו מהמילוי ונעשה חיותו בצמצום כדי סיפוק לבד, וכן גורם בכל הנמצאים, וממלא ח"ו צירופים הרעים שמות הרעים של הסטרא אחרא וכמו שכתבתי במקום אחר על מאמרם ז"ל (מגילה ו) לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים עיי"ש. וכשמרשיע עוד גורם לאבד גם אותיות העצמיים של שמו, וכשגורם על ידי מעשיו לאבד כל אותיות שמו בעל כרחו הוא מת ונאבד מן העולם, כי נפסקו הצירורות אשר על ידם היה דבוק בשרשו, וזהו ענין (משלי י ז) 'ושם רשעים ירקב', ואמרו ז"ל (יומא לה:) דלא מסקינן בשמייהו, כי נאבד שמם ואין לו שם כלל ונשאר מבלי שם ושארית בארץ, ולכן הרשע אינו יודע שמו כי באמת אין לו שם כלל.

ואלה שמות בני ישראל

רבותינו מאורי החסידות האריכו בפרשת השבוע, פרשת שמות, על בחינת שמותם של בני ישראל ועוצם מעלתם, וכבר כך היה מעשה, אשר פעם אחת בא חסיד אחד להרה"ק רבי שלמה מראדומסק זיע"א בעל 'תפארת שלמה' ומסר לו פתקה 'קויטל' כנהוג. אחרי כן אמר להרבי: בהיותי בדרך לראדומסק פגשתי באיש אחד ממכירי ובקש ממני כי כאשר אהיה אצל כבוד הרבי אזכיר לפניו חולה אחד הזקוק לרחמים, ואמר לי את שם החולה ושם אמו, אבל מחמת טרדותי שכחתי את השמות, וכמה שיגעתי להזכר לא הועלתי מאומה, ואיני יודע לא שם החולה ולא שם אמו. אמר לו הרבי: ואם אינך יודע את השמות, איך אוכל להתפלל בעד החולה. שתק האיש. שתק גם הרה"ק כמה רגעים. אחרי כן אמר להאיש: אולי כך הוא שם החולה. נענה האיש בהתפעלות ואמר: כן, רבינו, כן. חזר הרה"ק ושאל: ואולי שם אמו של החולה כך הוא? כן, נזכר האיש והשיב מתוך התפעלות עצומה: ודאי כן. וכל העם העומדים בשעת מעשה התנוממו מאוד לראות את רוח הקודש של בעל 'תפארת שלמה'. כשראה הרה"ק את תמהונם נענה ואמר להם: **היודעים אתם מנין אני יודע את שם החולה ושם אמו. יש לנו חומש המתחיל**

ונתבאר הדבר במשנתו של האריז"ל בשער הגלגולים (הקדמה כג ד"ה ובוה) כמו שכתב מפיו הרה"ק רבנו חיים וויטאל זיע"א וזה לשונו הטהור: **כי כאשר נולד האדם, וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה בדעתם, אינו באקראי ובהזדמן, כי אם הקדוש ברוך הוא משים בפיו השם שהוא המוכרח אל הנשמה ההיא, כמו שאמר הכתוב (תהילים מו ט) 'אשר שם שמות בארץ', כפי מקום האבר שבאדם העליון, אשר ממנו חוצב, והשם הזה נרשם למעלה בכסא הכבוד כנודע. ולכן אמרו רבותינו ז"ל (ברכות ז: וזהו בראשית נח: ושם נח ס. ועוד) **שמה גרים**. גם זהו טעם אל רבי יהושע בן קרחה ורבי מאיר דהוו בדקי בשמא (כדאייתא בימא פג: וב"ר מב ה).**

והרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל זיע"א הביא הדברים הנ"ל בספרו 'מאור עינים' (לך לך ד"ה ואגדלה) והוסיף בלשונו: היינו השם שקראו אביו הוא נשמתו וחיותו.

עבודת ה' בטוהרה מבטלת השם דקליפה

והוסיף מהרח"ו בדברי קדשו שם: והנה גם את זה לעומת זה עשה האלהים, וכמו שיש שם קבוע אל הנשמה הקדושה אשר באדם, והוא השם שקוראים לו אביו ואמו בעת שנמול כנודע, כך יש שם קבוע בקליפה, שהוא היצר הרע הנכנס באדם מיום שנולד, ונמצא שכל אדם יש לו שני שמות, אחד מצד הקדושה, ואחד מצד הקליפה. והנה אם האדם בהיותו בחיים חיותו בעולם הזה, היה יכול להשיג ולדעת מה שם הקליפה ההיא אשר בו, היה יכול לחקור מהיכן נחצבה, ובאזיה בחינה היא באדם הבליעל ועל ידי כן היה יודע מקום הפגם ומציאותו תיקון הצריך לו, והיה יכול לתקן הפגם ההוא בנקל, ועל ידי כן היתה הקליפה ההיא נפרדת ממנו בנקל בחייו, ולא היה צריך להפרידה ממנו על ידי חבוט הקבר כלל. ולכן כשנפטר האדם הצדיק, אינם שואלים ממנו מה שמו מסטרא אחרא, כי כיון שבחיייהם טרחו וסבלו היסורין להפריד מעליהם הקליפה ההיא כנ"ל, ובקלות גדול נגמרת להפריד על ידי חבוט הקבר. אבל הרשע, שאדרבא גרם לקשרה בחוזק גדול בו, צריכים מכות ועונשים גדולים להפרידה ממנו בחבוט הקבר. ואלו היה יודע בחייו שמו דמסטרא אחרא, היה מתקן הדבר בחייו בקלות גדול, ולכן מכים אותם הכאות נמרצות, על שאינם יודעים אותו השם כנוכח, ולא חקרו לדעת אותו בחייהם, כיון שלא רצו לטרוח במעשיהם, כדרך שטרוח הצדיקים. עכ"ל.

ספיר ויהלום

הארה הסיידית לפרשת השבוע

ברוך הוא כבוונה. וצריך לתת טעם לדבר למה נרשמו ההיות ביצחק ויעקב ויוסף דוקא. ואפשר דהנה הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ודרשו רבותינו זכרונם לברכה ביצחק ולא כל יצחק, דהיינו יעקב הוא שיקרא זרע ולא עשו. וזה רמזו הקדוש ברוך הוא בשמות יצחק ויעקב, יצחק שמונה היות ויעקב שבעה, לרמזו שהקדושה והיארה שיש ביצחק יש ביעקב, ולפיכך יש בהם חשבון ההיות, ויתירה הויה אחת ביצחק להורות כי יצחק ויעקב שוים ביראה וקדושה, וההויה היתירה ביצחק משום שהוא אב מפני הכבוד נתוספה בו הויה אחת. אבל מכל מקום שוים הם בקדושה ויראה, והכי נמי יעקב השוה לו בקדושה ויראה בבניו הוא יוסף, לפיכך יעקב יש בו שבעה היות ויוסף ששה להורות שיש ליעקב בקדושה ויראה לפיכך נרשמו ההיות בשמותיהם, וההויה היתירה ביעקב משום שהוא אב מפני הכבוד הוסיפו לו אחת, אבל מכל מקום שוים הם בקדושה ויראה.

מוציאין לשם אבותינו

והגידו חכמינו ז"ל בענין נתינת שם לנולדים (ב"ר לו ז): רבי יוסי אומר, הראשונים על ידי שהיו מכירים את יחוסיהם היו מוציאין שמן לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים את יחוסינו אנו מוציאין לשם אבותינו. רבן שמעון בן גמליאל אומר, הראשונים על ידי שהיו משתמשין ברוח הקודש היו מוציאין לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשין ברוח הקודש אנו מוציאין לשם אבותינו.

ותמצא שכתב רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשתנו (שמות ב ז) על הפסוק 'ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו': הנה תמצא שינוי בקריאת שם יעקב ויעקב והשבטים, כי לכולם יקדים טעם השם ואחר כך השם, ביצחק (בראשית כא ז) 'כל השומע יצחק וגו' - ותקרא שמו יצחק, יעקב (שם כה כו) 'ויידו אוחות בעקב' - 'ויקרא שמו יעקב', בשבטים (שם כט לב-ג) 'כי ראה ה' - ותקרא שמו ראובן', 'כי שמע' וגו' - 'ותקרא שמו שמעון', וכן על זה הדרך. מה שאין כן בקריאת שמו של משה, הקדים הזכרת שמו ואחר כך טעם השם. ואולי כי האמהות היו בעלי רוח הקודש והיו משיגות בחינת השם, וקריאת השם היתה למה שהיו מכוונים בו, מה שאין כן בקריאת שם משה מגיד הכתוב כי לא השיגה לידע בחינת השם, כי שמו נפלאות יגיד. וצא ולמד מה שכתוב בספר הזוהר (רע"א מה"מנא כי תצא רע"ו): מה ירמוז שם זה. וה' השם שמויות בארץ שם בפייה שם משה, ומה שאמרתי היא בטעם השם הוא 'כי מן המים משיתיהו', ולא ידעה טעם זולת זה.

בואלה שמות בני ישראל' ושם נמצאים כל השמות של בני ישראל ומצאתי שם גם את השמות של החולה ואמו (ספורי חסידי' עמוד 161).

וכך הביא הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א בספרו 'נועם אלימלך', בפרשת השבוע: "דאיתא דהרוחניות והנשמה של אדם נקראים בשם שמות, דעיקר השם הנקרא לאדם כגון ראובן או שמעון זה השם הוא להנשמה ולא להגוף, והחקירה לזאת הוא שאנו רואים אדם שהוא ישן ורוצים להקיצו משינתו אם דוחפים את גופו לבלתי יקראו אותו בשמו הוא יותר בקושי להעירו מאם היו קוראים אותו בשמו: וזהו מחמת כשאדם ישן אזי נשמתו עולה למעלה ויוצאת מגופו ולכן בקושי להקיצו משינתו על ידי דחיפת הגוף מה שאין כן אם קוראים אותו בשמו.

ובענין זה כבר הבאנו בפתח דברינו את דברי הרה"ק מפולנאה זיע"א בשם מרן הבעל שם טוב זיע"א והרחיב הענין בספרו 'תולדות יעקב יוסף' בפרשת השבוע: 'ואלה שמות' וגו', דשמעתי ממורי כמו שתפיסת הגוף הוא בגשמי שאוחז בגופו, כך תפיסת הנשמה הוא על ידי קריאת שמו, גם בישן ניער משנתו בקראו שמו. וכמו שהוא בפרט אדם אחד גוף ונשמה, כך בכללות יש גוף ונשמה, המוני עם הנקראים יעקב נקראים גוף, ושלומי אמוני ישראל הנקראים תואר ישראל הם הנשמה. ובזה נקרא 'איש וביתו', להשפיע זה לזה כמו זכר לנקבה.

ובזה יובן, 'ואלה שמות בני ישראל', שהם תואר אנשים שנקראו נשמה. 'הבאים מצרימה', לעולם הזה שנקרא מצרימה כנ"ל. להיות עם אנשים הנקראים יעקב, כדי שיהיה 'איש וביתו', לתכלית זה 'באו' לזה העולם, כמו בענין ירידת נשמה בפרטות על כרחך אתה נוצר ועל כרחך אתה נולד (אבות פ"ד מכ"ב), כך בכללות העולם ביאת הנשמה בין המוני העם הנקראים גוף הוא בעל כרחך, כדי שישיפיעו זה לזה, וכנ"ל. ועיי"ש מה שביאר בשמות י"ב שבטים.

יצחק יעקב ויוסף

ובספר 'פתוחי חותם' (פרשת וישב) לרבינו הרה"ק רבי יעקב אביחצירא זיע"א כתב: 'וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען אלה תולדות יעקב יוסף', אפשר לרמז למה שתלה תולדות יעקב ביוסף, דהנה יצחק יש בו שמונה היות, ויעקב יש בו שבעה היות, ויוסף יש בו ששה היות. ולא לחינם הקובע הדבר הזה, כי הכל עשה הקדוש ברוך הוא בכוונה מכוונת וכמו שכתוב 'אשר שם שמות בארץ', אל תקרי שמויות אֶלָּא שְׁמוֹת, דכל השמות עושה הקדוש

קרוב אליך הדבר מאוד! הצטרף כעת אמנוי

04-862-8888

בקשה להקמת הרשאה לחיוב חשבון

קוד מסלקה		סוג חש'י		מספר חשבון הבנק			
בנק		סניף					
אסמכתא/מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד			
				45548			
היכלי תורה בע"מ				שם המוסד			

לכבוד

בנק _____

סניף _____
("הבנק")

הרשאה כללית, שאינה כוללת הגבלות.

או- הרשאה הכוללת לפחות אחת מההגבלות הבאות:

תקרת סכום החיוב - ש"ח _____

מועד פקיעת תוקף ההרשאה - ביום ____/____/____

לתשומת לבכם, אי סימון אחת מהחלופות המוצגות לעיל, משמעה בחירה בהרשאה כללית, שאינה כוללת הגבלות.

1. אנו הח"מ _____ מס' זהות/ ח.פ. _____ ("הלקוחות")
שם בעלי החשבון כמופיע בספרי הבנק

מבקשים בזה להקים בחשבונו הניל ("החשבון") הרשאה לחיוב חשבוננו, בסכומים ובמועדים שימצאו לכם מדי פעם ע"י המוטב באמצעות קוד המוסד, בכפוף למגבלות שסומנו לעיל (ככל שסומנו).

2. כמו כן יוחילו ההוראות הבאות:

- עלינו לקבל מהמוטב את הפרטים הנדרשים למילוי הבקשה להקמת ההרשאה לחיוב החשבון.
- הרשאה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה בכתב מאיתנו לבנק, שתכנס לתוקף יום עסקים אחד לאחר מתן ההודעה לבנק, וכן ניתנת לביטול עפ"י הוראת כל דין.
- נהיה רשאים לבטל חיוב מסוים, ולבד שהודעה על כך תימסר על ידנו בכתב לבנק, לא יאוחר מ- 3 ימי עסקים לאחר מועד החיוב. ככל שהודעת הביטול ניתנה לאחר מועד החיוב, האיכוני ייעשה בערך יום מתן ההודעת הביטול.
- נהיה רשאים לדרוש מהבנק, בהודעה בכתב, לבטל חיוב, אם החיוב אינו תואם את מועד פקיעת התוקף שנקבע בהרשאה, או את הסכומים שנקבעו בהרשאה, אם נקבעו.
- הבנק אינו אחראי בכל הנוגע לעסקה שבינינו לבין המוטב.
- הרשאה שלא יעשה בה שימוש במשך תקופה של 24 חודשים ממועד החיוב האחרון, בטלה.
- אם תענו לבקשתנו, הבנק יפעל בהתאם להוראות הרשאה זו, בכפוף להוראות כל דין והסכם שבינינו לבין הבנק.
- הבנק רשאי להוציאנו מן ההסדר המפורט בהרשאה זו, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו תוך ציון הסיבה.

אנו מסכימים שבקשה זו תוגש לבנק ע"י המוטב.

תאריך _____ חתימת הלקוח _____

אישור הבנק

קוד מסלקה		סוג חש'י		מספר חשבון הבנק			
בנק		סניף					
אסמכתא/מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד			
				45548			
היכלי תורה בע"מ				שם המוסד			

לכבוד

היכלי תורה בע"מ

ת.ד. 9359

בית שמש 99565

קבלנו הוראת מ- _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתציגו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבוננו גם בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה. רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצועו וכל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב על ידי בעלי החשבון וכל עוד לא הוצאו/ בעלי החשבון מן ההסדר. אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוע שנחתם על ידיכם.

תאריך _____ בנק _____ חותמת הסניף _____

למוניים בכרטיס אשראי

מס' כרטיס: _____ תוקף: _____/_____/_____

שם בעל הכרטיס: _____ ת.ז. _____